

โครงการประชุมวิชาการระดับชาตินานาชาติ SMARTS ครั้งที่ 3
(The 3rd National and International SMARTS Conference)

หัวข้อ

การบริหารงานและการพัฒนาท้องถิ่น

บทเรียนการจัดการอุทกภัย 2554 และแนวทางการจัดการอุทกภัยในอนาคต

Lessons of Flood Management in 2011 and the Flood Management Approach in the Future

นิภาพรณ เจนสันติกุล

โปรแกรมวิศวกรรมศาสตรศาสตร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทคัดย่อ

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหว เสี่ยงและมีผลกระทบรุนแรงต่อการพัฒนาประเทศการบริหารจัดการต้องการบุคคลจากหลายภาคส่วนร่วมกันในการแก้ไข เตรียมพร้อมและตอบสนองกับภัยพิบัติบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการอุทกภัย โดยอาศัยบทเรียนที่ผ่านมาในปี 2554 เป็นแนวทางในการจัดการและนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาและวางแผนต่อไปในอนาคต ซึ่งผลการศึกษา พบว่า แนวทางการจัดการอุทกภัยที่ควรจะเป็นในอนาคต มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดการระบบเตือนภัยและการบริหารน้ำแบบเครือข่ายและการสร้างการยอมรับจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การจัดการอุทกภัย, บทเรียน, แนวทาง

Abstract

Natural disasters are a vulnerable situation, risk and extremely effects to develop countries. Therefore, the management requires people from different sectors together to solve, prepare and response to the disaster. This academic article aims to provide on approach for flood management based on the lessons of the past in 2011 as an approach to manage and offer suggestions for development and plan in the future. The results showed that the flood management approach in the future should have three elements such as management information systems, management early warning system and water management in a form of network to be accepted by all sectors.

Keywords: Flood Management, Lesson, Approach

บทนำ

“ภัยพิบัติทางธรรมชาติ” เป็นสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาของประชาชนในท้องถิ่นที่มีความเสี่ยงต่อสาธารณภัยรูปแบบต่าง ๆ จึงได้มีความพยายามจากภาครัฐ ทั้งรัฐบาลส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงาน องค์กร และเครือข่ายต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน ในการเตรียมการป้องกัน และหาแนวทางในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากภัยชนิดต่าง ๆ ทั้งศาสตร์เชิงโครงสร้างที่ก้าวหน้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ไม่ได้มีความหมายว่าภัยดังกล่าวนั้นจะหายไป ผู้คนยังคงต้องเรียนรู้ที่จะเผชิญหน้า รับมือ และจัดการกับภาวะอันไม่พึงประสงค์ดังกล่าว ให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินน้อยที่สุด รวมทั้งสามารถที่จะกลับฟื้นคืนสู่ภาวะการใช้ชีวิตที่ปกติในเร็ววัน (ทวีดา กมลเวช, 2554: คำนำ)

จากภาพเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี 2554 ที่ผ่านมา บ่งบอกให้เห็นภาพภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นและสร้างความเสียหายทั้งต่อชีวิตทรัพย์สินระบบเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และหากพิจารณาถึงการจัดการภัยพิบัติของรัฐบาล จะพบว่า มีความขัดแย้งกันในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับรัฐบาลกลาง ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นที่ไม่มีการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของประชาชน เพราะความไม่มั่นใจในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร และอาจจะส่งผลไปยังเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลในอนาคต แนวโน้มการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบต่าง ๆ นับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

และภาวะโลกร้อน ดังนั้นการจัดการอุทกภัยในปี 2555 จึงต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้

อุทกภัย เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำท่วม ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ ทั้งจากฝนตกหนัก น้ำทะเลหนุน แผ่นดินไหว หรือภูเขาไฟระเบิด หิมะละลาย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539 อ้างถึงใน อาทิตย์ เลิศล้ำ, 2546: 1) และก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน มีผลต่อพืชพรรณเสียหาย รวมถึงอาคารบ้านเรือน ถนนชำรุด ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล ในแง่ของการจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน พบว่า ยังมีกฎหมายเกี่ยวข้องโดยเฉพาะที่เป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องมากกว่า 40 ฉบับล้าสมัย ซ้ำซ้อน บางฉบับมีปัญหาในทางปฏิบัติไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ไม่ครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ (อิสระ สุวรรณบล, 2540 อ้างถึงใน อาทิตย์ เลิศล้ำ, 2546: 1) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย ดิงสัญลี และคณะ (2546:5-6) ที่ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการสาธารณภัยของประเทศไทย พบว่า ในอดีตการบริหารจัดการสาธารณภัยมักจะดำเนินการในเชิงตั้งรับ กล่าวคือ เน้นไปที่การช่วยเหลือฟื้นฟูมากกว่าการป้องกันและบรรเทาผลกระทบ โดยมีการระบุถึงการขาดประสิทธิภาพของการบริหารจัดการสาธารณภัยในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ผู้เชี่ยวชาญองค์การสหประชาชาติได้ระบุถึงปัญหาด้านการจัดการองค์กร กฎหมาย และรูปแบบการประสานงานที่ยังขาดประสิทธิภาพ มีความซ้ำซ้อน การแบ่งอำนาจ การขาดนโยบายและแผนงานที่ประสานงานกลมกลืน สร้างความสับสน วุ่นวาย ซ้ำซ้อน และสิ้นเปลืองทรัพยากรต่างๆ และจากข้อมูลกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม 2553 พบว่า พื้นที่ประสบภัยทั้งหมด 29 จังหวัด 186 อำเภอ 1,355 ตำบล 8,609 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่านภาคใต้ตอนบน ภาคกลางและภาคตะวันออก และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้ประเทศไทยมีฝนตกชุกหนาแน่นและมีฝนตกถึงหนักมาหลายพื้นที่เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลากเข้าท่วมบ้านเรือนราษฎร และพื้นที่การเกษตร (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2553: 4) และข้อมูลในปี 2554 สถานการณ์อุทกภัยที่เป็นผลจากอิทธิพลของพายุโซนร้อน “นากเตน” ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2554 จนกระทั่งรายงานสถานการณ์ ณ วันศุกร์ที่ 2 กันยายน 2554 พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัยมีจำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด 42 อำเภอ 299 ตำบล 1,832 หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน 118,963ครัวเรือน 362,338 คน ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ชัยนาท และอุบลราชธานี (กรมควบคุมมลพิษ, 2554: 1) และจากข้อมูลสถานการณ์วันที่ 19 กันยายน 2554 พื้นที่ประสบภัยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 26 จังหวัด ได้แก่ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี อุบลธานี ยโสธร เลย ขอนแก่น มหาสารคาม ศรีสะเกษ ฉะเชิงเทรา นครนายก ตาก สระแก้ว และปราจีนบุรี (ศูนย์ปฏิบัติการรองรับเหตุฉุกเฉิน, 2554: 1)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสถานการณ์อุทกภัยมีการขยายวงกว้างมากขึ้นและสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนคือ การที่รัฐบาลยังไม่มีภาพของการบูรณาการแนวทางการจัดการอุทกภัยอย่างเป็นรูปธรรมภาพสะท้อนของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์มหาอุทกภัยที่สำคัญ คือ ข้อมูลข่าวสาร ระบบการจัดการเตือนภัย และการทำให้ประชาชนยอมรับและยินยอมที่จะร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2554: ข) ได้จัดทำบทสรุปเรื่องการบริหารจัดการน้ำของต่างประเทศและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย โดยสรุปว่า สำหรับประเทศไทยนั้นสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี 2554 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าหน่วยงานของรัฐและประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อนทำให้ระบบการทำนายสภาพอากาศวางแผนการบริหารจัดการน้ำการพัฒนาเมืองการวางผังเมืองการพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมและการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสถานการณ์

จากบทสรุปข้างต้นจึงเป็นที่มาของการเขียนบทความวิชาการขึ้นนี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการอุทกภัย โดยอาศัยบทเรียนที่ผ่านมาในปี 2554 เป็นแนวทางในการจัดการและนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาและวางแผนต่อไปในอนาคต

แนวทางการจัดการอุทกภัยที่ควรจะเป็นในอนาคต

สำหรับแนวทางการจัดการอุทกภัยในอนาคตที่ควรจะเป็นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะนำข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้นมาเป็นบทเรียน และนำไปสู่การปรับปรุงระบบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้น ซึ่งสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการดังนี้

องค์ประกอบที่หนึ่ง การจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร

ในช่วงที่สถานการณ์เพิ่มระดับความรุนแรงขึ้น ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารที่ออกเผยแพร่ประชาชนจะต้องมีความเชื่อถือได้ แต่ปรากฏว่าในช่วงที่สถานการณ์อุทกภัยลุกลามขยายพื้นที่ไปเรื่อย ๆ นั้นข้อมูลข่าวสารที่รัฐบาลแจ้งให้ประชาชนทราบสร้างความสับสนและทำให้การตัดสินใจของประชาชนหลายครั้งผิดพลาด ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า “ข้อมูลข่าวสารจะมีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจ” การให้ข้อมูลจึงควรเป็นไปมากกว่าหนึ่งทิศทาง และทุกช่องทางแบบ Top-down และ Bottom up เพื่อสิทธิของประชาชนที่จะได้รับตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่จะให้ “ประชาชนมีโอกาสกว้างขวางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆของรัฐเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริงอันเป็นการส่งเสริมให้มีความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นสมควรกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของราชการโดยมีข้อยกเว้นอันไม่ต้องเปิดเผยที่แจ้งชัดและจำกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชนทั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงและจะยังผลให้ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่เพื่อที่จะปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้อีกประการหนึ่งด้วยประกอบกับสมควรคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการไปพร้อมกัน” นอกจากนี้ข้อมูลข่าวสารยังมีผลต่อการตัดสินใจและกระบวนการสื่อสาร โดย Haddow D. George & Haddow D. Kim (2009: 3) ได้ตั้งสมมติฐาน 5 ประการสำหรับกลยุทธ์การสื่อสาร ดังนี้ 1. ให้ความสำคัญกับลูกค้า (Customer Focus) โดยทำความเข้าใจว่าข้อมูลที่เป็นของลูกค้าและหุ้นส่วนคืออะไร และสร้างกลไกการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยและแม่นยำ 2. ข้อผูกพันของความเป็นผู้นำ (Leadership Commitment) ผู้นำในสถานการณ์ฉุกเฉินจะต้องผูกพันกับการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารอย่างเต็มที่ 3. การรวมการสื่อสารในการวางแผนและการดำเนินการสื่อสารด้วยกัน ผู้เชี่ยวชาญจะต้องเกี่ยวกับการวางแผนและการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉินซึ่งต้องการการสื่อสารที่ทันถ่วงทีและแม่นยำ 4. การตระหนักในสถานการณ์ การรับรู้ว่ามีจำนวนผู้เสียชีวิตและผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนกี่คน ระดับความเสียหาย สถานการณ์ทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน บ้าน และชุมชน (Haddow D. George & Haddow D. Kim, 2009: 10) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะอยู่บนพื้นฐานการรวบรวมข้อมูลที่ทันสมัย วิเคราะห์จำแนกข้อมูลพื้นที่ภัยพิบัติให้สอดคล้องกับหลักการสื่อสาร 5. ความเป็นหุ้นส่วนของสื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ความเป็นหุ้นส่วนจะทำให้เกิดความเข้าใจ ความจำเป็น เพราะเป็นคนที่ทำงานโดยตรงกับสื่อมวลชนจะได้รับข้อมูลสาธารณะ

องค์ประกอบที่สอง การจัดการระบบเตือนภัย

ระบบเตือนภัย จากสถานการณ์ดังกล่าว พบว่า ระบบการเตือนภัยและการแจ้งความเป็นไปได้ของอุทกภัยไม่สอดคล้องกับข้อมูล ข่าวสารที่แจ้งประชาชน ทำให้ประชาชนและสังคมตั้งข้อสงสัยในการบริหารงาน ดังนั้นการจัดการระบบเตือนภัยควรมีลักษณะที่สอดคล้องกับการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารและระยะของการเกิดอุทกภัยโดยในการเกิดอุทกภัยแต่ละครั้งสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 3 ระยะดังนี้

(1) ระยะวิกฤต คือ ระยะที่น้ำเริ่มท่วม ซึ่งระยะนี้เป็นระยะที่น้ำเอ่อล้นหรือไหลบ่ามายังไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้ว่าระดับน้ำจะมีมากน้อยเท่าไรท่วมถึงระดับไหนซึ่งต้องมีการเฝ้าระวังระดับน้ำอยู่ตลอดเวลา

(2) ระยะทรงตัวคือระยะที่น้ำเริ่มทรงตัวระดับน้ำขึ้นสูงสุดแล้วไม่เพิ่มอีกแต่ก็ไม่ลดลงถ้าหากมีปัจจัยเสริมเช่นฝนตกหนักหรือน้ำไหลบ่าเพิ่มอีกก็จะเข้าสู่ระยะวิกฤตใหม่ได้

(3) ระยะน้ำลดเมื่อน้ำอยู่ในระยะทรงตัวถ้าไม่มีปัจจัยเสริมเข้าม่าน้ำท่วมก็จะเข้าสู่ระยะน้ำลดซึ่งบางครั้งเรียกกระแสน้ำว่าระยะหลังวิกฤตเพราะได้ผ่านพ้นอันตรายจากน้ำท่วมแล้ว

ซึ่งระบบการเตือนภัยและการให้ข้อมูลของรัฐบาลจะต้องมีความชัดเจน เช่น ณ ขณะนี้ปริมาณน้ำมีประมาณเท่าไร และจะมีความสูงเท่าใด และจะต้องอยู่ในภาวะน้ำท่วมขังนานเท่าไร ตลอดจนเป็นระยะเวลาเท่าใดที่น้ำจะมาถึงในพื้นที่อื่น ๆ เป็นต้น

และกระบวนการท้ายที่สุดคือ การจัดการอุทกภัยจะสำเร็จไม่ได้เลย ถ้าทุกฝ่ายไม่ยินยอมและพร้อมใจร่วมกันแก้ไข ปัญหา ภัยที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่ภัยพิบัติหากแต่เป็นภัยที่เกิดขึ้นจากการไม่มีความเป็นเอกภาพและความสามัคคีและยอมรับในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นการแก้ไข ซ่อม สร้าง พื้นฟู จะต้องเกิดขึ้นและเริ่มจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การยอมรับความคิดเห็นตามหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง “การที่อำนาจการตัดสินใจ ไม่ควรเป็นของคนกลุ่มน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชนเพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม... หลักการของประชาธิปไตยมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การมีอำนาจตัดสินใจ การจัดสรรอำนาจ การเท่าเทียมกัน การรวมปัจจัยทางสังคม การปกป้องสิทธิส่วนบุคคล ความยืดหยุ่นได้ โครงสร้างของการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วมได้รับการคำนึงถึง” (คะเนียง ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2544: 9-10 อ้างถึงใน ญัตติ วุฒิสภา, 2553: 30)

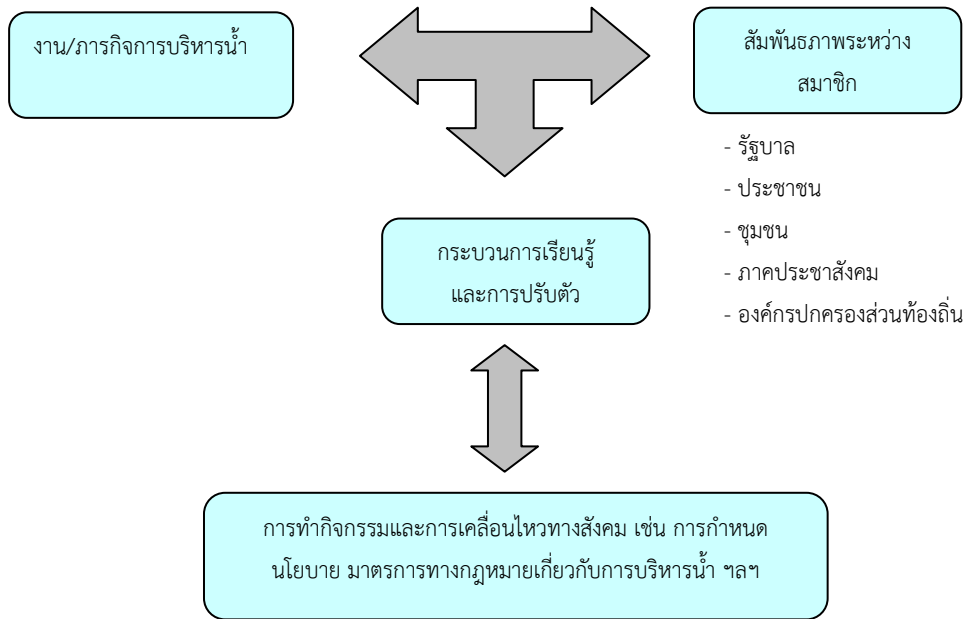
และนอกจากนี้ประชาชนควรมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลถึงกระบวนการจัดการภัยพิบัติอย่างชัดเจน ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังที่บัญญัติ วัฒนธรรม (ญัตติ วุฒิสภา, 2553: 43) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันไว้ ดังนี้

1. ร่วมรับรู้	มาตรา 56,66
2. ร่วมแสดงความคิดเห็น	มาตรา 45,57
3. ร่วมริเริ่ม	มาตรา 65, 142 (4), 163, 286, 291 (1)
4. ร่วมเลือกบุคคล	มาตรา 72, 99, 101, 112, 115
5. ร่วมตัดสินใจ	มาตรา 67, 87, 165, 287
6. ร่วมดำเนินการ	มาตรา 58, 59, 69
7. ร่วมตรวจสอบ	มาตรา 62, 164, 282, 285

ดังนั้นประชาชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว (มาตรา 57) เป็นต้นรวมไปถึงการทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายมากกว่าการปล่อยให้งานใดหน่วยงานหนึ่งทำงานเพียงลำพัง

องค์ประกอบที่สาม การบริหารน้ำแบบเครือข่ายและการสร้างการยอมรับจากทุกภาคส่วน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 28) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายไว้ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับ Hill (2005: 69) ที่ได้อธิบายถึงลักษณะของเครือข่ายว่ามีลักษณะขนาดใหญ่และหลากหลาย เช่นเดียวกับการจัดการอุทกภัยที่ต้องมีหน่วยงานหลายระดับเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้รูปแบบการทำงานมีลักษณะแบบเครือข่าย ที่มีทั้งรัฐบาลกลาง ประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม ร่วมกันขับเคลื่อนแผนบริหารน้ำอย่างเพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงกระบวนการทำงานของเครือข่ายบริหารน้ำ

ที่มา: ดัดแปลงจาก พระมหาสุทนต์อภากโร, 2547: 103.

รัฐบาลในฐานะแกนกลางจะต้องมีการระดมเครือข่ายการบริหารน้ำแบบมีระบบและชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารเครือข่ายจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลาง จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ Seungho Lee (2010: 1925) ที่ได้อธิบายให้เห็นว่าในประเทศจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงการให้บริการน้ำในเมืองโดยเน้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และภาคเอกชนในรูปแบบของโครงการหุ้นส่วนของภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งกุญแจสำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงนโยบายขึ้นอยู่กับความยินยอมของจีนในการจัดแนวนโยบายระดับสถาบันเพื่อปรับปรุงการให้บริการน้ำและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน นอกจากนี้ในงานของ Pat Cooke (2006: 7) ได้อธิบายให้เห็นภาพของความเป็นหุ้นส่วนชัดเจน ด้วยการนำเสนอตัวแบบการสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดการมรดกของไอร์แลนด์ว่า หลายปีที่ผ่านมารัฐบาลไอร์แลนด์มีบทบาททั้งความเป็นเจ้าของและการดำเนินการด้านมรดกและทรัพย์สินส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ด้วยการเติบโตของศิลปะที่มีการจัดอันดับและการผันแปรทางปรากฏการณ์ความต้องการปกป้องมรดกเมื่อเร็ว ๆ นี้รัฐบาลค้นพบว่าทรัพยากรอยู่ภายใต้ความกดดันและเริ่มที่จะมีการสำรวจว่ามีความเป็นไปได้ในการสร้างโครงสร้างความเป็นหุ้นส่วนร่วมกันในการจัดการมรดกของประเทศจะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดการความร่วมมือแบบหุ้นส่วนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนให้ทำงานร่วมกันเพื่อดูแลปกป้องทรัพย์สินของประเทศซึ่งแนวทางข้างต้นมีความคล้ายคลึงกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เน้นและให้ความสำคัญกับทุกระดับในการร่วมมือกัน ดังแผนการรับมือน้ำท่วมที่ ภาควิเทศมหานานต (2555: 18-19) ได้สรุปแผนการรับมือน้ำท่วมประเทศจีนว่าการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะต้องคำนึงและสอดคล้องกับการรับมือน้ำท่วมดังนั้นการรับมือน้ำท่วมของสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีการวางแผนทั้งในระดับมหภาคและระดับย่อยลงไปอีกทั้งมีการวางแผนในระดับลุ่มน้ำและระดับอำเภอการปกครองหากแบ่งตามขอบเขตการใช้งานของแผนการรับมือน้ำท่วมจะแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1. แผนการรับมือน้ำท่วมของลุ่มน้ำสำคัญกระทรวงทรัพยากรน้ำจัดทำขึ้นโดยอ้างอิงจากแผนการจัดการน้ำรวมของแต่ละลุ่มน้ำและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและรัฐบาลระดับมณฑลที่เกี่ยวข้องและได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี 2. แผนการรับมือน้ำท่วมของลุ่มน้ำที่ครอบคลุมพื้นที่หลายมณฑลคณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นผู้จัดทำโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและรัฐบาลมณฑลที่เกี่ยวข้องหลังจากนั้นให้ขอความเห็นจากหน่วยงานด้านน้ำของมณฑลและอนุมัติโดยกระทรวงทรัพยากรน้ำ 3. แผนการรับมือน้ำท่วมของลุ่มน้ำอื่น ๆ จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานน้ำ ในรัฐบาลระดับอำเภอ

ขึ้นไปและได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลในระดับเดียวกัน 4. แผนการรับมือน้ำท่วมของเมืองจัดทำขึ้นโดยหน่วยงานด้านการก่อสร้างและหน่วยงานด้านทรัพยากรน้ำของเมืองโดยอ้างอิงจากแผนการรับมือน้ำท่วมของกลุ่มน้ำและของรัฐบาลชั้นที่สูงขึ้นไป โดยให้รวมเป็นส่วนหนึ่งกับผังเมืองของเมือง ทั้งนี้แผนการรับมือน้ำท่วมต้องสอดคล้องกับแผนการจัดการน้ำรวมของกลุ่มน้ำ และของเขตการปกครองและแผนการรับมือน้ำท่วมของพื้นที่หนึ่งจะต้องสอดคล้องกับแผนการรับมือน้ำท่วมของกลุ่มน้ำ นอกจากนี้แผนการรับมือน้ำท่วมในบางพื้นที่ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงของท้องที่เช่นพื้นที่ชายฝั่งต้องคำนึงถึงภัยน้ำท่วมที่เกิดจากพายุหรือบริเวณรอบภูเขาต้องคำนึงถึงน้ำท่วมจากน้ำป่าไหลหลากด้วย เป็นต้น

สำหรับประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น พบว่า เป็นต้นแบบของการป้องกันน้ำท่วม โดยประเทศเนเธอร์แลนด์มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และมีพื้นที่ประมาณ 1 ใน 4 ของประเทศ ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล ถ้าไม่มีการป้องกันจะถูกน้ำท่วมจากทะเล แม่น้ำ และทะเลสาบ ในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำจะมีความเสี่ยงกับน้ำท่วมมาก เนื่องมาจากเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ น้ำทะเลที่เพิ่มมากขึ้น และการขยายตัวของประชากร พื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำของประเทศเนเธอร์แลนด์มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นนั้น จึงต้องมีการออกแบบการจัดการน้ำ เพื่อป้องกันและเตรียมรับมือกับน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งการจัดการน้ำที่เกิดความผิดพลาดเกิดจาก 1) ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ 2) ความไม่แน่นอนของสังคม 3) ความไม่แน่นอนของเทคโนโลยี ประเทศเนเธอร์แลนด์จึงได้ปรับพื้นที่โดยการสูบน้ำออกจากทะเลสาบ และทางน้ำต่าง ๆ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ เช่นสามารถสร้างเขื่อน ทางระบายน้ำ และสถานีสูบน้ำจำนวนมาก เพื่อป้องกันไม่ให้พื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศ ประสบภาวะน้ำท่วม จึงมีสิ่งก่อสร้างด้านวิศวกรรมการจัดการน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในโลก โดยรัฐบาลยอมทุ่มงบประมาณ 2.4 แสนล้านบาท สร้าง Delta Work หรือพนังกั้นน้ำที่สามารถกักตุนสูงถึง 40 ฟุต จากระดับน้ำทะเลยาวถึง 600 กิโลเมตร รวมทั้งสร้างประตูระบายน้ำบริเวณปากอ่าว เพื่อควบคุมน้ำทะเลไม่ให้ทะลักเข้า แม่น้ำ ซึ่งเสี่ยงต่อภาวะน้ำท่วมในพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน Delta Work เป็นโครงการพัฒนาระบบจัดการน้ำ และควบคุมผลกระทบจากภัยพิบัติทางน้ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการทางวิศวกรรมขนาดใหญ่ที่อาศัยงบประมาณและกำลังคนจำนวนมาก เพื่อพัฒนาสิ่งก่อสร้างทางวิศวกรรมที่สามารถแก้ปัญหาภัยน้ำท่วมในระยะยาวได้ การก่อสร้างโครงการดังกล่าวนอกจากจะเป็นการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนแล้ว ยังเป็นการป้องกันความเสียหายทางเศรษฐกิจของเมืองรอตเตอร์ดัม และเมืองแอนต์เวิร์ป อันเป็นเมืองที่สำคัญของยุโรปด้วย แผนโครงการ Delta Work คือ การสร้างเขื่อน ประตูระบายน้ำ พนังกั้นน้ำ และกำแพงกันคลื่นทะเล ซึ่งทำหน้าที่กั้นบริเวณปากแม่น้ำและตลอดลำน้ำในประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นทั้งแบบที่กั้นถาวรและแบบที่สามารถเปิด-ปิดให้สัญจรทางน้ำได้ รวมทั้งหมด 14 แห่ง ประกอบด้วย Stormvloedkering HollandselJssel (ค.ศ.1958), Zandkreekdiam (ค.ศ.1960), VeerseGatdam (ค.ศ.1961), Grevelingendam (ค.ศ. 1965), Volkerakdam (ค.ศ.1969), Haringvlietdam (ค.ศ.1971), Brouwersdam (ค.ศ.1971), Markiezaatskade (ค.ศ. 1983), Oosterscheldekering (ค.ศ.1986), Oesterdam(ค.ศ.1987), Philipsdam (ค.ศ.1987), BathseSpuisluis (ค.ศ. 1987), Hartelkering (ค.ศ.1997) และ Maeslantkering (ค.ศ.1997)

หลักการทำงานของ Delta Worksทำหน้าที่กั้นน้ำทะเลและแม่น้ำออกจากกัน นอกจากนี้ยังส่งผลดีต่อตัวชายฝั่ง เพราะน้ำนั้นถูกเลื่อนให้อยู่ไกลจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยของประชาชน ส่วนที่อยู่ด้านในเขื่อนก็ยังคั่งเป็นน้ำจืดไม่มีน้ำเค็มจากทะเล เข้ามาปนเปื้อน สามารถนำมาใช้ในการเกษตรได้ โดยที่ประตูระบายน้ำไม่ได้ทำหน้าที่ปิดกั้นน้ำทะเลอย่างถาวร แต่จะปิดเฉพาะเวลาที่มีคลื่นลมแรง ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดภาวะน้ำทะเลทะลักเข้ามาในพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนได้ โดยเทคโนโลยีที่ใช้การก่อสร้าง Delta Works 1. Phoenix Unity Caissons เป็นแท่งคอนกรีตกลวงสำเร็จรูป โดยจะหล่อแท่งคอนกรีตขึ้น บริเวณปากแม่น้ำที่มีกระแสน้ำไหลแรง ซึ่งไม่สามารถถมด้วยดินและทรายได้ เพราะจะถูกกระแสน้ำพัดพาไปหมด 2.คอนกรีต บล็อกขนาดใหญ่ แต่ละอันมีน้ำหนัก 2.5 ตันถล่มลงในทะเล โดยจะยึดคอนกรีตบล็อกไว้ด้านล่างช่องระบายน้ำเข้าออก ก่อนที่จะถมทรายลงไปในพื้นที่ที่สร้างขึ้น (นิดาลักษณ์ สิทธิพล, 2555) และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่า การทำงานยังคงแยกส่วน จะเห็นได้จากบทบาทของคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ (กยท.) ที่ได้เปิดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระยะเร่งด่วนและระยะยาว 8 แผน งบประมาณ 350,000 ล้านบาท ประกอบด้วย

1. แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศน์ โดยเป็นการฟื้นฟูป่าต้นน้ำเพื่อดูดซับและชะลอน้ำรวมถึงพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มตามศักยภาพพื้นที่ พัฒนาแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม อาทิ การจัดโครงการอนุรักษ์ดินและน้ำ การส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจ และจัดทำป่าชุมชน นอกจากนี้ยังจะมีการยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

2. แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก และจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปีเพื่อให้สามารถป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปีได้ โดยจะพัฒนาแผนการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนที่สำคัญ จัดทำแผนการบริหารน้ำในกรณีต่าง ๆ (Scenario) และนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องสู่สาธารณชน

3. แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ทั้งการปรับปรุงคันกันน้ำ ขุดคลอง การดำเนินการตามแนวพระราชดำริ การเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำและบริหารจัดการน้ำหลากในพื้นที่เฉพาะ

4. แผนงานพัฒนาลังข้อมูล ระบบพยากรณ์ และเตือนภัย เพื่อให้มีข้อมูลที่จำเป็นในการบริหารจัดการน้ำ และมีแบบจำลองเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีองค์กรในการเตือนภัยที่มีเอกภาพ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการ โดยการจัดตั้งศูนย์คลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ

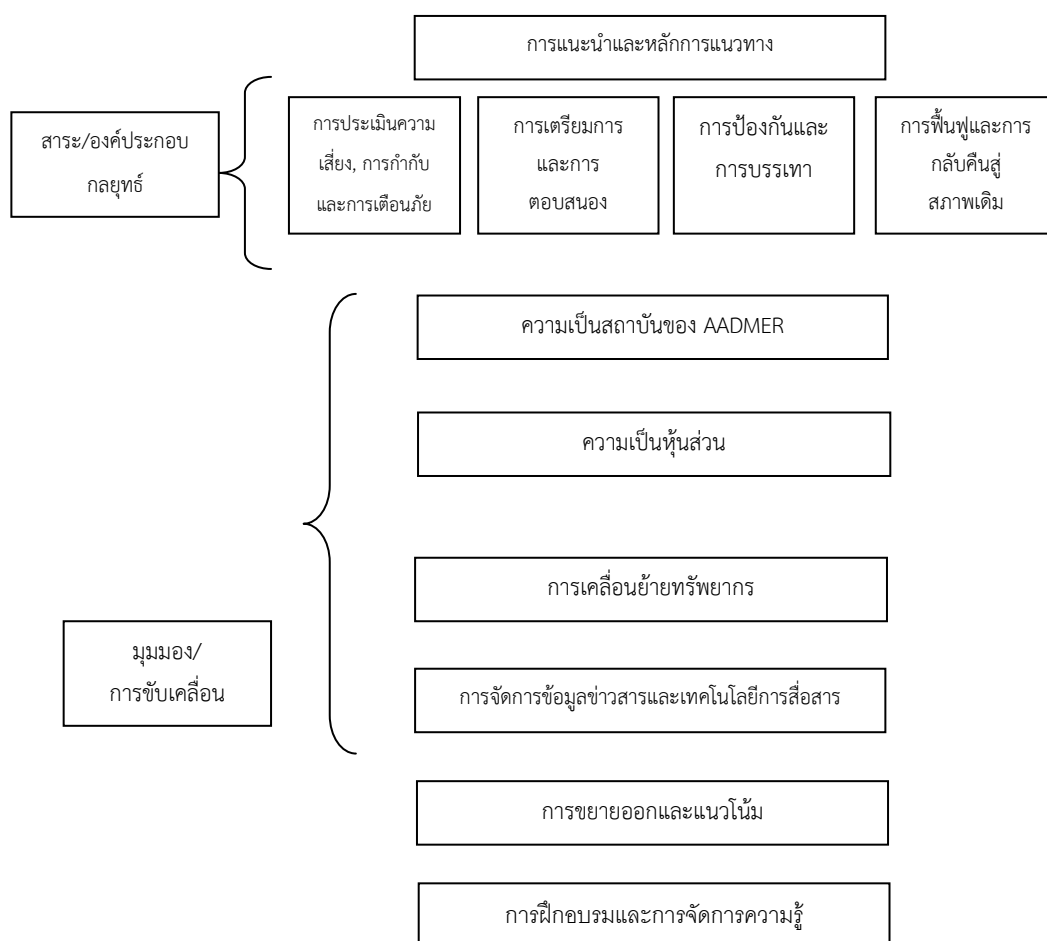
5. แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะที่ โดยเฉพาะระบบป้องกันบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ที่มีความสำคัญ โดยมีแนวทาง อาทิ การจัดเตรียมแผนคมนาคมเมื่อเกิดอุทกภัย การแก้ไขน้ำเน่าเสียจากน้ำท่วมขัง และจัดทำแผนช่วยเหลือฟื้นฟูได้รับผลกระทบ

6. แผนงานกำหนดพื้นที่รองรับน้ำนองในเขตเจ้าพระยาตอนบนและตอนล่าง รวมถึงการกำหนดมาตรการขจัดความเสียหายเป็นกรณีพิเศษสำหรับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับน้ำ

7. แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ ให้มีองค์กรบริหารจัดการแบบบูรณาการ ที่สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันในยามวิกฤติในลักษณะระบบการสั่งการเดียว (Single Command)

8. แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการต่อต้านการดำเนินงานของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยในภาพรวม

โดยความสำเร็จของ 8 แผนข้างต้นอยู่ภายใต้การบริหารและบทบาทของคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการน้ำ (กยน.) ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ จะสำเร็จไม่ได้เลย หากทุกภาคส่วนไม่เข้ามามีส่วนร่วม โดยการจัดเตรียมความพร้อมตามแผนจะต้องสอดคล้องกับความตกลงอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ อาทิ การจัดตั้งระบบเตรียมพร้อมเพื่อบรรเทาภัยพิบัติและการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉินของอาเซียน (ASEAN Standby Arrangement for Disaster Relief and Emergency Response) ที่แต่ละประเทศต้องจัดทำบัญชีทรัพยากรทั้งในด้านวัสดุ และบุคลากรที่สามารถให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นในภูมิภาค การตั้งศูนย์ประสานงานอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเพื่อเป็นหน่วยงานกลางของอาเซียนเพื่อคอยประสานงานด้านการให้ความช่วยเหลือและผลักดันกิจกรรมภายใต้แผนปฏิบัติงาน ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะต้องมีการดำเนินการเผยแพร่ให้ทุกส่วนเกิดการตระหนักและมีวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2555) ได้กำหนดกรอบแผนงาน AADMER Work Program (2010-2015) ที่พัฒนา ACDM เพื่อผลักดันให้ AADMER มีการปฏิบัติเป็นรูปธรรมมากขึ้นและได้กำหนดผู้นำการปฏิบัติ (Lead Shepherd) ซึ่งมีองค์ประกอบด้านยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การประเมินความเสี่ยง: อินโดนีเซีย / การเตือนภัย: เวียดนาม / การตรวจสอบ: ฟิลิปปินส์ 2) การป้องกันและการบรรเทา -การดำเนินการแผนปฏิบัติการแห่งชาติด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และเสริมสร้างแผนงานด้านกฎหมายและระบบองค์กร: ประเทศไทย / การให้ความรู้แก่ประชาชนความตระหนักและให้การสนับสนุน: ลาวและไทย 3) การเตรียมความพร้อมและตอบโต้: มาเลเซีย และสิงคโปร์ 4) การฟื้นฟู: อินโดนีเซีย และเมียนมาร์และได้กำหนดกิจกรรมพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว 6 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรตาม AADMERการสร้างเครือข่าย การฝึกอบรมให้ความรู้และการกำหนดกิจกรรมไว้ในแผนหลักและเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องเป็นต้นดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2:ความร่วมมืออาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ

ที่มา: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2555.

จากภาพที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการจัดการอุทกภัยนอกจากจะต้องมีแนวทางที่สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระยะเร่งด่วนและระยะยาว 8 แผนแล้วยังต้องมีความสอดคล้องกับความตกลงอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งองค์กรทุกระดับทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกัน ทั้งในด้านการฝึกอบรมและการจัดการความรู้ การจัดการข้อมูลข่าวสาร และอื่นๆ โดยอาศัยบทเรียนอุทกภัย ปี 2554 ที่ผ่านมาเป็นบทเรียนในการปรับแนวทางการจัดการอุทกภัยที่ควรคำนึงถึง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดการระบบเตือนภัยและการบริหารน้ำแบบเครือข่ายและการสร้างการยอมรับจากทุกภาคส่วน

สรุป

จากบทเรียนที่ผ่านมามีปี 2554 แสดงให้เห็นถึง 3 องค์ประกอบของแนวทางการจัดการอุทกภัยที่ประกอบด้วย การจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดการระบบเตือนภัยและการบริหารน้ำแบบเครือข่ายและการสร้างการยอมรับจากทุกภาคส่วน ตลอดจนความสำคัญในเรื่องของความร่วมมือระหว่างรัฐบาล การแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านการบริหารจัดการระบบข้อมูล ข่าวสารของหน่วยงานทุกระดับ ที่สอดคล้องประสานเชื่อมโยง และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยทั้งหมดนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการอุทกภัย รวมถึงการพึ่งพาทรัพยากรที่เหมาะสมในการบริหารน้ำ การจัดวางคนในการบริหารงานที่คัดสรรจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพในการบริหารงานอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ทุกภาคส่วนมีความพร้อมต่อการตอบสนองต่ออุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในปีต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การ

พัฒนาวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกัน และการยกระดับการกระจายอำนาจ การกระจายการตัดสินใจจะนำไปสู่การสร้างแนวทางความร่วมมือร่วมกัน ด้วยหลักการที่ว่า ภัยสาธารณะที่เกิดขึ้นนั้น ทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และร่วมกันแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมต่อสถานการณ์และเกิดการยอมรับร่วมกัน

บรรณานุกรม

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2555). **ความร่วมมืออาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ**.สืบค้นวันที่ 22 ตุลาคม 2555.จากhttp://61.19.54.141/research/asean/general/aadmer_work_program.html.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2553). **รายงานสถานการณ์สาธารณภัย สภาวะอากาศ และปริมาณน้ำฝน**. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2554). **รายงานสถานการณ์มลพิษในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยประจำวันศุกร์ที่ 2 กันยายน 2554**. กรมควบคุมมลพิษ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บริษัท ชัคเซสมิเดีย จำกัด.
- นิดาลักษณ์ สิทธิพล. (2555). **เนเธอร์แลนด์ประเทศต้นแบบของการป้องกันน้ำท่วม**. สืบค้นวันที่ 17มกราคม 2556. จาก <http://dpm.nida.ac.th/main/index.php/articles/flood/item/>
- ณัฐฐา วินิจนัยภาค. (2553). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับนโยบายรัฐที่ส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน**. วารสาร **การจัดการภาครัฐและเอกชน**, 17 (2), 29-63.
- ทวิดา กมลเวชช. (2554). **คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ:สถาบันพระปกเกล้า.
- ธวัชชัย ดิงสัญขลิ และคณะ. (2546). **โครงการวิจัยการพัฒนาแผนหลักการจัดการภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ: น้ำท่วม น้ำแล้ง และแผ่นดินถล่ม**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระมหาสุทนต์อภัยโร. (2547). **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**.กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ภควัตเหมรัชตานันต. (2555). **การบริหารจัดการน้ำของสาธารณรัฐประชาชนจีน**.สืบค้นวันที่ 18 ตุลาคม 2555 จาก <http://www.lawreform.go.th/lawreform/index.php>.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2554).**บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการน้ำของต่างประเทศและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย**. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- ศูนย์ปฏิบัติการรองรับเหตุฉุกเฉิน.(2554). **สรุปสถานการณ์สาธารณภัย ประจำวันที่ 19 กันยายน 2554**. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- อาทิตย์ ล้าเลิศ.(2546). **ความต้องการของผู้ประสบภัยน้ำท่วมและการจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษา: บ้านลำปาว อำเภอเขื่อนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Haddow D. George &Haddow S. Kim.(2009). **Disaster communications in a changing media world**. U.S.A: Butterworth-Heinemann.
- Hill, Michael J. (2005). **The Public Policy Process**. England: Pearson Education Limited.
- Pat Cooke. (2006). **Building a Partnership Model to Manage Irish Heritage: A Policy Tools Analysis**. **Irish Journal of Management**, 27 (2), 75-97.
- Seungho Lee. (2010). **Development of Public Private Partnership (PPP) projects in the Chinese Water Sector**. **Water Resource Management**. 24, 1925-1945.

การวิเคราะห์รูปแบบที่ตั้งและการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

An Analysis of Location Pattern and Agglomeration of Textile Industry in Nakhon Ratchasima Province

ปิยะนุช ช่างโชติ¹ และ อภิเศก ปันสุวรรณ²¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาภูมิศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร²ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมสิ่งทอมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะบทบาทต่อการจ้างงานทั้งแรงงานมีฝีมือและแรงงานไร้ฝีมือ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบทางที่ตั้งและการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2553 ด้วยดัชนี Location Quotient ร่วมกับสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการจำนวน 4 ราย ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกรกฎาคม ปีพ.ศ. 2555 โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

ผลจากการศึกษาพบว่ารูปแบบทางที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ในแถบตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด โดยกลุ่มพื้นที่ตะวันตกเฉียงใต้สามารถพบได้ในอำเภอปักธงชัย อำเภอสูงเนินและอำเภอด่านขุนทดเป็นพื้นที่แกนหลักของกลุ่ม ส่วนกลุ่มพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อำเภอคง อำเภอบัวใหญ่และอำเภอจักราชในส่วนของกรณีวิเคราะห์การรวมกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอพบว่า มีการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอครบวงจรในพื้นที่ ตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นใย การผลิตผ้าผืน กระบวนการฟอก ย้อม พิมพ์ จนถึงกระบวนการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยกระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นใยจะพบในพื้นที่แถบตะวันออกเฉียงเหนือและทางตอนใต้ของจังหวัดได้แก่พื้นที่อำเภอห้วยแถลง อำเภอจักราชและอำเภอประทาย ในทางตรงกันข้ามพบว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในกลุ่มพื้นที่ตะวันตกเฉียงใต้มีการนำเข้าเส้นไหมจากต่างประเทศ อาทิ จีน ญี่ปุ่นและเวียดนาม เป็นต้น มาทำการผลิตด้วย ส่วนกระบวนการผลิตผ้าผืน กระบวนการฟอก ย้อม และพิมพ์ ในการผลิตเพื่อเป็นสินค้าส่งออก โดยพบมากในอำเภอปักธงชัยและอำเภอสีคิ้ว

คำสำคัญ: อุตสาหกรรมสิ่งทอ, ที่ตั้งอุตสาหกรรม, การรวมกลุ่ม, ดัชนี Location Quotient, นครราชสีมา

Abstract

The textile industry plays very important role on the economy of Thailand, as part of the role in labour intensive of manufacturing both skilled and unskilled labor, this study aimed to analyze of textile industry locational pattern and industrial agglomeration in Nakhon Ratchasima Province. The Location Quotient index were employed for industrial location pattern analysis by industrial data of Department Industry Worker in 2010, meanwhile in-depth interview method to gather data from 4 entrepreneurs in the study area during May to July 2012 by purposive sampling to explain the industrial location decision and its agglomeration. It was found that, the textile industrial location pattern was concentrated into 2 areas in Nakhon Ratchasima Province as follow the southwest and northeast areas, The Southwest area included Pak Thong Chai, Soong Nuen and Dan KhooThod district are the core area, while the Northeast area occupy Khong, BuaYai and Chakkaratdistrict are the core area. An analysis of textile industry agglomeration , it was found that all of upstream,middle stream and downstream were operated in this area as follow;Silk Fiber Bleaching Dyeing Printing and Finishing and Silk Fiber were

found at the Northeast and Southern areas especially Huay Tha laeng, Chakkarat and Prathai district. In other hand it was found that, some silk were imported from China, Japan and Vietnam for the Textile Bleaching Dyeing Printing at Southwest extended Pak Thong and Chai Sikhio district due to export commodities.

Keywords: Textile Industry, Industrial Location, Industrial Agglomeration, Location Quotient, Nakhon Ratchasima

บทนำ

จากการที่รัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (คณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ, 2548) ที่ทุกส่วนของสังคมจะต้องมีบทบาทร่วมกันเพื่อช่วยผลักดันและนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวกำหนดให้อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมาย ที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

อุตสาหกรรมสิ่งทอนับว่าเป็นอุตสาหกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมในแง่ของการพัฒนาขีดความสามารถในด้านศักยภาพ เนื่องจากมีกระบวนการผลิตที่ครบวงจรตั้งแต่การผลิตเส้นใย ปั่นด้ายทอผ้า ถักผ้า ฟอก ย้อม พิมพ์ และตกแต่งสำเร็จ จนถึงกระบวนการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป อีกทั้งมีความสำคัญต่อประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและการจ้างงาน โดยในปี พ.ศ.2554 ประเทศไทยส่งออกไปยังประเทศต่างๆ โดยมีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 8,255.3 ล้านดอลลาร์ และมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 เมื่อเทียบกับปี 2553 (ศูนย์ข้อมูลสิ่งทอ สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ) โดยมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนทั้งสิ้น 2,617 โรง (ศูนย์สารสนเทศอุตสาหกรรม, 2554)

นอกจากการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันแล้ว การพัฒนาเครือข่ายหรือการรวมกลุ่มทางอุตสาหกรรมก็เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นการเชื่อมโยงธุรกิจของอุตสาหกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกันที่จะช่วยต่อยอดความรู้สู่การพัฒนาสินค้าและบริการ การสร้างนวัตกรรม มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับเครือข่ายวิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อมรวมถึงวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมสิ่งทอซึ่งมีความเชื่อมโยงอย่างครบวงจรในกระบวนการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นไปจนถึงขั้นปลาย

จากความสำคัญที่กล่าวมาจังหวัดนครราชสีมาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้จากมีการกำหนดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด เนื่องมาจากอุตสาหกรรมไหมเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดนครราชสีมาเป็นเวลานานับ 100 ปี และมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้จำหน่ายผ้าไหมรายย่อย ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์ไหม และธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม โดยมีศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) โดยจังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่นำร่องในปี พ.ศ. 2547 เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรม

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายในการวิเคราะห์รูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรมสิ่งทอและศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมาเนื่องจากเล็งเห็นว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นภาคอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในพื้นที่ รวมทั้งมีภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอครบวงจรภายในจังหวัดตั้งแต่อุตสาหกรรมขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบและเข้าใจรูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรม รูปแบบการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม โดยใช้

แนวความคิดทางภูมิศาสตร์เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และผลจากการศึกษานี้ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมาให้มีศักยภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบทางที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่ามีทฤษฎีสำคัญๆที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีที่ตั้งอุตสาหกรรม (Industrial Location Theory) และทฤษฎีการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม (Industrial Agglomeration Theory) โดยมีรายละเอียดดังนี้ ในส่วนทฤษฎีที่ตั้งอุตสาหกรรม มิลเลอร์ ได้จำแนกปัจจัยที่ตั้งอุตสาหกรรมเป็น 2 กลุ่มคือ ปัจจัยปฐมภูมิ ซึ่งถ้าขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งดังต่อไปนี้อุตสาหกรรมก็อาจดำเนินการต่อไปได้ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ วัตถุดิบ แหล่งพลังงาน ทุน แรงงาน การขนส่งและตลาด ส่วนปัจจัยทุติยภูมินั้น แม้จะไม่มีมีความสำคัญเท่ากับปัจจัยปฐมภูมิ แต่ก็มี ความสำคัญในการพิจารณาทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมเหมือนกันได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ นโยบายของรัฐ ภาษี การวิจัย การจัดการ การยอมรับของชุมชนและทัศนคติของบุคคล (Miller, 1962) ในส่วนของทฤษฎีการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม มาแชล ได้เสนอว่า การรวมกลุ่มของกิจกรรมทางเศรษฐกิจรวมทั้งอุตสาหกรรมนั้นจะมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการประหยัดจากภายนอก (External economies of scale) จากการแลกเปลี่ยนปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต รวมทั้งในระยะยาวจะ ก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลาดแรงงาน รวมทั้งการเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับกิจการทั้งทางตรงและ ทางอ้อมในพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้อุตสาหกรรมที่ตั้งในพื้นที่ดังกล่าวมีความได้เปรียบพื้นที่อื่น ๆ (Bekele and Jackson, 2006; Delgado, Porter and Stern, 2010)

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบทางที่ตั้ง ลักษณะการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้ ศึกษาเฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอขั้นต้นและขั้นกลาง โดยการศึกษาในรูปแบบทางที่ตั้งนั้นใช้วิธี Location Quotient(LQ) เพื่อ วัดระดับความเชี่ยวชาญ (Specialization) ของแต่ละอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา และดำเนินการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ผู้ประกอบการในประเด็นการเลือกที่ตั้งของกิจการ รวมทั้งความเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่น ๆ ในพื้นที่โดยมีรายละเอียดวิธีการ ดำเนินงาน ดังนี้

1. การวิเคราะห์รูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

ในการวิเคราะห์รูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา นำข้อมูลจำนวนแรงงานในโรงงาน อุตสาหกรรมทุกประเภทและอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในปี พ.ศ. 2553 จากกรมโรงงานอุตสาหกรรม มาทำการวิเคราะห์รูปแบบ ที่ตั้งโดยมีรายละเอียด ดังนี้

$$LQ = \frac{a/b}{A/B}$$

โดยที่ LQ = Location Quotient ของกิจกรรมหรือสาขาการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอของท้องถิ่น

a = จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมสิ่งทอในแต่ละอำเภอ

b = จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมทุกประเภทในแต่ละอำเภอ

A = จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

B = จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมทุกประเภทในจังหวัดนครราชสีมา

จากนั้นทำการแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

- 1) $LQ < 1$ (ท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญในกิจกรรมหรือการผลิตในสาขาดังกล่าวน้อยกว่าภูมิภาค)
- 2) $LQ = 1$ (ท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญในกิจกรรมหรือการผลิตในสาขาดังกล่าวเท่ากับภูมิภาค)
- 3) $LQ > 1$ (ท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญในกิจกรรมหรือการผลิตในสาขาดังกล่าวมากกว่าภูมิภาค)

2. การศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

1) นำเข้าข้อมูลที่ตั้งของอุตสาหกรรมขั้นต้นและขั้นกลาง และทำการวิเคราะห์ลักษณะการกระจายตัวและการเชื่อมโยง

2) สืบค้นและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการจำนวน 4 โรงงาน ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 ถึงลักษณะการผลิต รวมทั้งปัจจัยการผลิตและการเชื่อมโยงกับที่ตั้งของกิจการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

อุตสาหกรรมสิ่งทอ หมายถึง อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยอุตสาหกรรมย่อย ๆ หลายส่วนประกอบตั้งแต่ (1) อุตสาหกรรมขั้นต้น ประกอบด้วย อุตสาหกรรมเส้นใย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามกระบวนการผลิตคือ อุตสาหกรรมเส้นใยธรรมชาติและอุตสาหกรรมเส้นใยสังเคราะห์หรืออุตสาหกรรมเส้นใยประดิษฐ์ โดยส่วนของเส้นใยประดิษฐ์จัดเป็นอุตสาหกรรมปลายน้ำของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี (2) อุตสาหกรรมขั้นกลาง เป็นส่วนของอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีระดับปานกลางถึงสูง เช่น อุตสาหกรรมปั่นด้าย อุตสาหกรรมทอและผ้าถัก อุตสาหกรรมฟอก ย้อม พิมพ์ และตกแต่งสำเร็จ

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์รูปแบบทางที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

ในการวิเคราะห์รูปแบบทางที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัด โดยใช้ข้อมูลจำนวนโรงงานของอุตสาหกรรมสิ่งทอในปี พ.ศ.2553 พบว่ามีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งสิ้น 12 อำเภอ จากจำนวน 32 อำเภอ ผลจากการศึกษาพบว่าอำเภอที่มีค่า LQ มากกว่า 1 มีจำนวน 7 อำเภอ โดยสามารถพิจารณารูปแบบที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอได้ดังนี้ อำเภอที่มีค่า LQ มากที่สุด ได้แก่ อำเภอปักธงชัย โดยมีค่าถึง 8.359 รองลงมาได้แก่ อำเภอดอง มีค่าเท่ากับ 6.949 และ อำเภอพระทองคำ มีค่าเท่ากับ 6.334 ตามลำดับ

ในส่วนของรูปแบบที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอ พบว่ามีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่ 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มพื้นที่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดนครราชสีมาซึ่งประกอบไปด้วย 6 อำเภอได้แก่ อำเภอปักธงชัย อำเภอสูงเนิน อำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอด่านขุนทด และอำเภอพระทองคำ โดยมีจำนวนโรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอรวม 4,016 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 82.6 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งหมดในจังหวัดโดยมีอำเภอปักธงชัย อำเภอสูงเนินและอำเภอด่านขุนทดเป็นพื้นที่แกนหลัก (Core area) ของกลุ่ม อีกกลุ่มหนึ่งได้แก่กลุ่มพื้นที่บริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด โดยมีจำนวนโรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอจำนวนรวม 845 คน คิดเป็นร้อยละ 17.38 โดยมีอำเภอดอง อำเภอบัวใหญ่ และอำเภอจักราชเป็นพื้นที่แกนหลักของกลุ่ม (ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 และแผนที่ที่ 1)

2. การศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำจนถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำหรือผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปในพื้นที่ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นใย การผลิตผ้าผืน กระบวนการฟอก ย้อม พิมพ์ จนถึงขั้นตกแต่งสำเร็จ และผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มพื้นที่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้นั้น อุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีกระบวนการผลิตในขั้นกลางน้ำและขั้นปลายน้ำเป็นส่วนใหญ่ โดยจะเริ่มตั้งแต่การผลิตผ้าผืน กระบวนการฟอก ย้อม พิมพ์ ซึ่งอุตสาหกรรม

ดังกล่าวจะพบมากในอำเภอปรางค์ และอำเภอสีคิ้ว เนื่องจากอำเภอปรางค์เป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมผลิตผ้าไหมของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่เป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งจากการสำรวจและสัมภาษณ์พบว่า อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่กลุ่มนี้มีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่น้อยมาก โดยวัตถุดิบในการผลิตจะมีการนำเข้าเส้นไหมจากต่างประเทศเข้ามาทำการผลิต อาทิจากประเทศจีน ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นต้น โดยอาศัยเพียงการใช้แรงงานการผลิตในพื้นที่ และตลาดสินค้าส่วนใหญ่ คือ กรุงเทพมหานคร และต่างประเทศ เป็นหลัก

ในส่วนของกลุ่มพื้นที่บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด พบว่า อุตสาหกรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือขนาดย่อม และมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมในพื้นที่สูง ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า มีกระบวนการผลิตอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ครบวงจรตั้งแต่ขั้นต้นน้ำ ขั้นกลางน้ำ และขั้นปลายน้ำ กล่าวคือมีตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นใย การผลิตผ้าผืน การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยเฉพาะในอำเภอดง บัวใหญ่ และอำเภอจักราช

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบที่ตั้งของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพื้นที่ที่ 1 ได้แก่พื้นที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบไปด้วยอำเภอปรางค์ อำเภอสูงเนิน อำเภอปากช่องอำเภอสีคิ้ว อำเภอด่านขุนทด และอำเภอพระทองคำ ส่วนกลุ่มพื้นที่ที่ 2 ได้แก่ พื้นที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบไปด้วยอำเภอบัวใหญ่ อำเภอดง อำเภอพิมาย อำเภอโนนสูง อำเภอจักราช และอำเภอเมืองนครราชสีมา โดยมีอำเภอปรางค์เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสิ่งทอที่สำคัญของจังหวัด ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ในการจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการผลิตผ้าไหมของจังหวัดและภูมิภาค อาทิ บริษัทจิมทอมป์สัน เป็นต้น โดยมีปัจจัยที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญในการเลือกที่ตั้งคือ แหล่งแรงงาน ระบบสาธารณูปโภค ระยะทางจากตลาดและการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นหลัก

ในขณะที่ ผลการศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอดังกล่าวในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในกลุ่มพื้นที่ที่ 1 ไม่มีอุตสาหกรรมสิ่งทอขึ้นต้นอยู่เลย เนื่องจากอุตสาหกรรมบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่โดยมีนักลงทุนจากนอกพื้นที่ และเน้นการใช้แรงงานในพื้นที่เป็นหลัก โดยเฉพาะในอำเภอปรางค์ ส่งผลให้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะเส้นไหมเป็นการใช้เส้นไหมผสม นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศบริเวณนี้ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และยังประสบปัญหาน้ำเสียที่มาจากโรงงานฟอก ย้อม ส่งผลให้สภาพดินเป็นกรด ส่งผลให้ต้องใช้วัตถุดิบจากที่อื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มพื้นที่ที่ 2 พบว่ามีกระบวนการผลิตที่ครบวงจรตั้งแต่ กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นใย การผลิตผ้าผืน กระบวนการฟอก ย้อม พิมพ์ จนถึงตกแต่งสำเร็จ และการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยอุตสาหกรรมบริเวณนี้จะเป็ลักษณะอุตสาหกรรมในครัวเรือนและขนาดย่อม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเดิมของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการนำผลผลิตหม่อนไหมไปขายแก่โรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่ รวมทั้งเกิดการรวมกลุ่มสตรีทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้าเกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงของนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ส่งผลให้เกิดการจ้างงานนอกภาคเกษตรในพื้นที่สูงขึ้น จากข้อมูลการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมสิ่งทอข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เกิดการรวมกลุ่มของโรงงานสิ่งทอ เพื่อให้ได้การประหยัดจากภายนอกในพื้นที่ตามทฤษฎีการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อลดค่าขนส่ง ตลอดจนการจัดหาแรงงานและวัตถุดิบ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐควรจะมีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่บริเวณกลุ่มที่ 2 ทางด้านการผลิต ตลอดจนการจำหน่าย ทั้งนี้เนื่องจากมีอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีกระบวนการผลิตที่ใกล้ชิดกับท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการจ้างงานและการสร้างมูลค่าเพิ่มในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัด และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นเอกลักษณ์เพื่อดึงดูดผู้บริโภคอีกด้วย

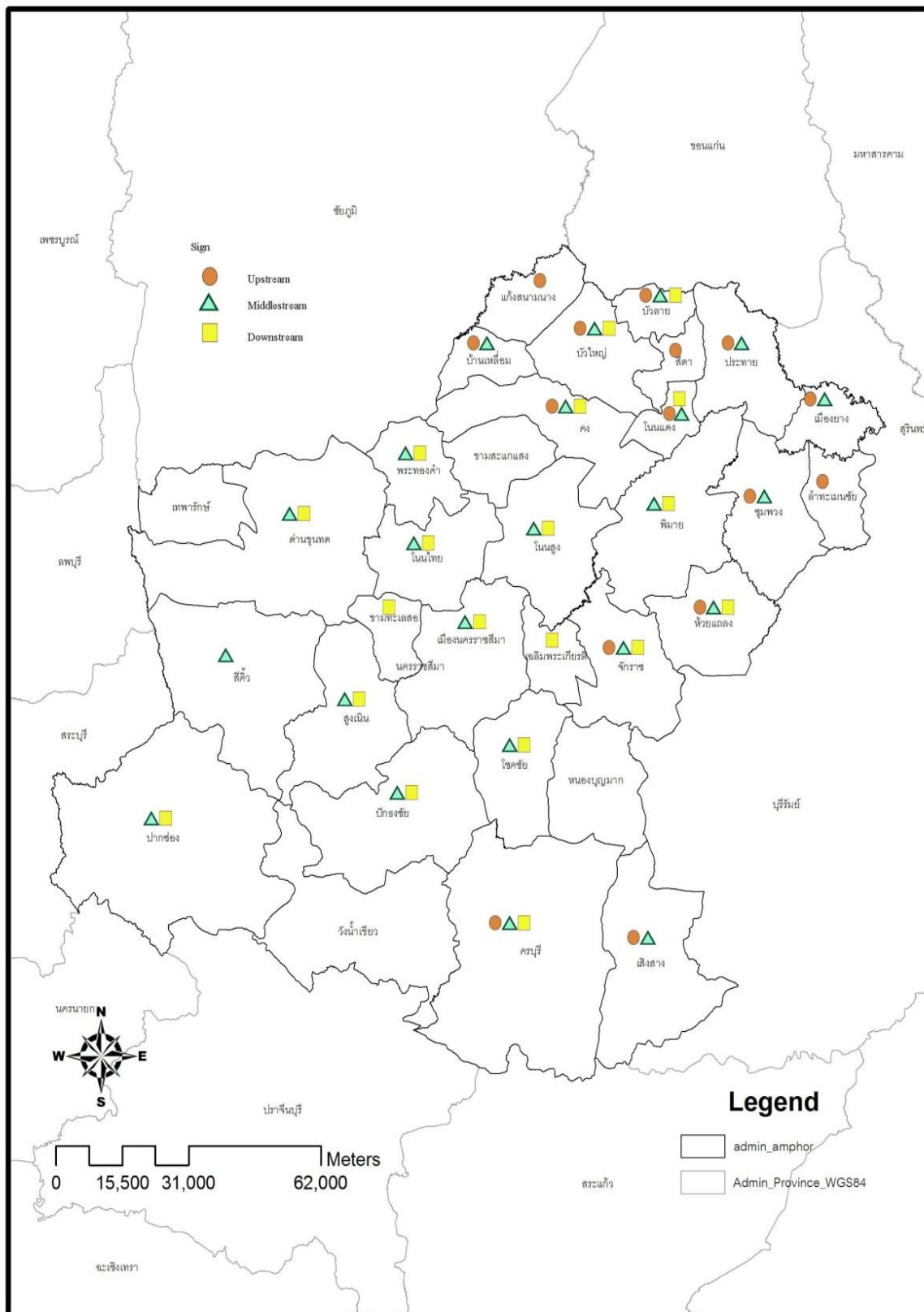
ตารางที่ 1:แสดงขนาดของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ.2553 เป็นรายอำเภอโดยใช้แรงงานในอุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นเกณฑ์ในการวัด (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2553)

อันดับ	อำเภอ/จังหวัด	LQ
1	ปักธงชัย	8.359
2	คง	6.949
3	พระทองคำ	6.334
4	บัวใหญ่	4.071
5	สูงเนิน	2.614
6	ปากช่อง	2.008
7	ด่านขุนทด	1.985
8	จักราช	0.979
9	สีคิ้ว	0.600
10	พิมาย	0.459
11	โนนสูง	0.141
12	เมืองนครราชสีมา	0.140

หมายเหตุ : A/B คือ จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา
จำนวนแรงงานของอุตสาหกรรมทุกประเภทในจังหวัดนครราชสีมา

แผนที่ที่ 1: แผนที่แสดงขนาดอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ.2553

แผนที่ที่ 2: แผนที่แสดงความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดนครราชสีมา

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ.(2548). การพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน. สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2555. จาก <http://www.nesdb.go.th>
- ศูนย์สารสนเทศอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม. ข้อมูลจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมปี พ.ศ. 2553 แบ่งตาม ประเภทอุตสาหกรรม. สืบค้นวันที่ 2 เมษายน 2555. จาก <http://www.diw.go.th>
- ศูนย์ข้อมูลสิ่งทอ. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. รายงานสถิติสิ่งทอไทย .สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2555. จาก <http://www.thaitextile.org/iu/article>
- ศูนย์ข้อมูลสิ่งทอ. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. อุตสาหกรรมสิ่งทอไทย. สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2555. จาก <http://www.thaitextile.org.main/content.php>
- Miler, E. W. (1962). *Geography of Manufacturing*. Englewood Cliffs: Printice-Hall, Inc.,

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล

Changes in Bangkok's Residents Behaviors from Impacts of the Thai Government Policy for Costs of Livings Alleviation

วัชร ปุณเรศ

นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาทัศนคติและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล โดยอาศัยระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ผลการวิจัยในภาพรวม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเชิงบวกต่อนโยบายลดภาระค่าครองชีพ โดยมีความคิดเห็นว่่านโยบายดังกล่าวช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน และส่งผลให้พวกเขามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งด้านการเดินทาง การใช้จ่าย และการใช้พลังงาน ที่สอดคล้องกับนโยบายมากยิ่งขึ้น แต่ไม่ได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่ามาตรการต่าง ๆ นั้นยังมีข้อบกพร่องบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนควรได้รับ และเพื่อให้นโยบายลดภาระค่าครองชีพประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์มากที่สุด

คำสำคัญ: นโยบายลดภาระค่าครองชีพ, พฤติกรรม

Abstract

The purpose of this research was to study Changes in Bangkok's residents behaviors from Impacts of The Thai Government Policy for Costs of Livings Alleviation. This research utilized qualitative method with in-depth interviews of 50 samples. The results of the hypothesis testing found that: The majority has shown in positive attitudes toward the government's policy to reduce the burden of living. They commented that this policy help them to reduce their expenses. In addition, these policies also influenced in the changing of other behaviors such as travel behavior, spending behaviors and energy consumption. However, these have not sustained. Besides, it was found that the Thai government policy for costs of living alleviation has several limitations that should be corrected for the benefit of the public.

Keywords: Costs of living government policy alleviation, Behavior

บทนำ

ด้วยภาวะทางด้านเศรษฐกิจ และการปรับราคาที่สูงขึ้นของข้าวของเครื่องใช้อุปโภค-บริโภค ส่งผลให้อัตราค่าครองชีพในปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอัตราค่าครองชีพในกรุงเทพมหานครซึ่งมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการช่วยเหลือจากภาครัฐบาลโดยเฉพาะนโยบายลดภาระค่าครองชีพถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการช่วยเหลือประชาชนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพในสภาวะที่ค่าครองชีพมีอัตราสูง

จากการศึกษาพบว่านโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาลนั้นประกอบด้วยมาตรการต่างๆที่เป็นประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจในหลายมาตรการ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้มาตรการที่ผู้วิจัยเลือกนำมาทำการศึกษาวิจัย ได้แก่ มาตรการรถไฟฟ้าฟรี มาตรการรถเมล์ฟรี มาตรการค่าไฟฟ้าฟรี มาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้ม (LPG) ภาคครัวเรือน และ

โครงการธงฟ้าราคาประหยัด ซึ่งทุก ๆ มาตรการเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล เพื่อที่จะได้ทราบว่านโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาลนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมประชาชนในกรุงเทพมหานครอย่างไร และภายหลังจากมีการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลแล้วพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของประชาชนในกรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางทิศทางใด เพื่อที่รัฐบาลจะได้ทราบถึงประโยชน์ที่แท้จริงที่ประชาชนได้รับจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพ และเพื่อที่รัฐบาลจะได้สามารถแก้ไข พัฒนา และกำหนดนโยบายในอนาคตได้อย่างเหมาะสม เพื่อทำให้นโยบายลดภาระค่าครองชีพเป็นนโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การใช้บริการมาตรการต่างๆภายใต้ต้นนโยบายลดภาระค่าครองชีพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่มจำนวนเท่า ๆ กัน ตามนโยบายลดภาระค่าครองชีพทั้ง 5 มาตรการ ประกอบด้วย มาตรการรถไฟฟ้าฟรี มาตรการรถเมล์ฟรี มาตรการค่าไฟฟ้าฟรี มาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือน และโครงการธงฟ้าราคาประหยัด

โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเคยมีประสบการณ์ในการใช้มาตรการต่างๆตามนโยบายลดภาระค่าครองชีพ 1 ใน 5 มาตรการขึ้นไปเท่านั้น

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้ ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือ interview guide โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และทำการจดบันทึกรายละเอียดและอาศัยแถบบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผู้วิจัยใช้วิธีในการนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) และจะเลือกนำเสนอข้อมูลเฉพาะเรื่องที่ทำการศึกษาเท่านั้น

ผลจากการวิจัย

1. ผลการศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล สามารถแบ่งมาตรการออกเป็น 3 ด้านได้แก่

1.1 ด้านการเดินทาง ประกอบด้วย

1.1.1 มาตรการรถไฟฟ้าฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อมาตรการรถไฟฟ้าฟรี พบว่าทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อมาตรการรถไฟฟ้าฟรี ประกอบไปด้วยทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับทัศนคติเชิงบวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการรถไฟฟ้าเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ทำให้สามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องการเดินทางของประชาชนลงได้ และเป็นการเปิดโอกาสที่ดีให้กับประชาชนที่มีรายได้น้อย รวมถึงพ่อค้า แม่ค้า และประชาชนทั่วไป ได้มีสิทธิ์ในการใช้บริการรถไฟฟ้าโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

สำหรับทัศนคติเชิงลบ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นคิดว่ามาตรการรถไฟฟ้าเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้กับประชาชนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น และขาดการบริหารจัดการระบบที่ดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ปัจจุบันมาตรการรถไฟฟ้าไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น ความบกพร่องในเรื่องของความสะอาด ความไม่คลอบคลุมของเส้นทางที่ให้บริการ และความไม่ตรงต่อเวลา นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการรถไฟฟ้า เป็นการสร้างภาระที่รัฐบาลต้องแบกรับมากเกินไปซึ่งจะเป็นผลทำให้มาตรการดังกล่าวอาจจะต้องสิ้นสุดลงในอนาคตอันใกล้ ดังตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ต่างๆเหล่านี้

“นโยบายนี้มองได้ 2 ด้านนะ พูดถึงว่ามาตรการนี้มีประโยชน์ใหม่ก็มีประโยชน์โดยเฉพาะกับพวกคนชั้นกลางกับคนชั้นล่าง คนทั่วไป พ่อค้า แม่ค้า เขาก็สามารถใช้บริการรถไฟฟ้าในการเดินทางไปไหนต่อไหนได้สะดวกขึ้น ประหยัดเงินได้ แต่คิดว่าความต่อเนื่องของมาตรการไม่น่าจะมีต่อไปได้นานเท่าไร เพราะมาตรการรถไฟฟ้าก็ทำให้รัฐต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายมากเกินไป ซึ่งส่วนตัวคิดว่าไม่ถูกต้อง”

(อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย, ชายอายุ 30 ปี)

“พอขึ้นรถไฟฟ้าไทย พัฒนาบ้างก็ได้ รักษาความสะอาดบ้างก็ได้ หรือต้องรอให้เอกชนเข้ามาคุมกิจการรัฐทั้งหมด รออะไรไม่รู้เงินภาษีปีหนึ่งหายไปลงตรงไหนหมด”

(พนักงานออกแบบสิ่งพิมพ์, ชายอายุ 25 ปี)

1.1.2 มาตรการรถเมล์ฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อมาตรการรถเมล์ฟรี พบว่าทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อมาตรการรถเมล์ฟรี ประกอบไปด้วยทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับทัศนคติเชิงบวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีมาตรการรถเมล์ฟรีเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน และช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องการเดินทางในชีวิตประจำวันของประชาชนที่โดยสารรถโดยสารสาธารณะลงได้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าการที่รัฐบาลออกมาตราการรถเมล์ฟรีถือเป็นเรื่องที่ดี และหากมองถึงเรื่องของจำนวนของประชาชนที่ได้รับประโยชน์ก็เป็นประชาชนจำนวนมาก เนื่องจากยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่เดินทางโดยใช้รถเมล์ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงมีความคาดหวังว่ามาตรการรถเมล์ฟรีจะมีการต่ออายุมาตรการต่อไปเรื่อย ๆ

สำหรับทัศนคติเชิงลบที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อมาตรการรถเมล์ฟรี พบว่าเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างมักจะพบกับเหตุการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจเมื่อใช้บริการรถเมล์ฟรี เช่น รถเมล์ฟรีรับ-ส่งผู้โดยสารไม่ตรงป้าย การต้องรอรถเมล์ฟรีเป็นเวลานาน ๆ รถเมล์ฟรีมีผู้โดยสารแออัด และการบริการที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างการใช้บริการรถเมล์ฟรี และการใช้บริการรถเมล์ที่มีการเรียกเก็บค่าโดยสารเป็นต้นดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงมีความคาดหวังว่ามาตรการรถเมล์ฟรีควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขทั้งระบบการทำงาน และคุณภาพในการให้บริการ เพื่อให้มาตรการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อประชาชนผู้ใช้บริการ และเกิดความคุ้มค่าของเงินภาษีที่ประชาชนต้องเสียไป และสอดคล้องกับข้อความที่รัฐบาลพยายามสื่อสารกับประชาชนว่า “รถเมล์ฟรีจากภาษีประชาชน” ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

“รถเมล์ฟรีเอาแน่เอานอนอะไรไม่ได้เลยวันไหนรอรถเจอก็ดีไปไม่เจอก็ไม่เป็นไรแต่ถ้าคนที่เลือกขึ้นแต่รถเมล์ฟรีก็คิดว่าประหยัดเงินไปได้เยอะเลย”

(เจ้าหน้าที่ฟิตเนส, ชายอายุ 34 ปี)

“รถเมล์ฟรี ดีมาก ทำให้ประหยัดได้เยอะแต่ชอบจอดไม่ตรงป้าย บางทีก็ไม่รับ ไม่ค่อยยังผู้โดยสาร”

(พนักงานทำความสะอาด, หญิงอายุ 51ปี)

1.2 ด้านพลังงานและสาธารณูปโภค ประกอบด้วย

1.2.1 มาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือน

ผลจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อมาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือนพบว่าทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อมาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือนประกอบไปด้วยทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับทัศนคติเชิงบวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มเป็นมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน เนื่องจากทุกครัวเรือนจำเป็นต้องมีการประกอบอาหารเพื่อการบริโภค ดังนั้นการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มก็จึงถือเป็นตัวช่วยที่ดีตัวหนึ่งที่ช่วยชะลอการรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการที่ก๊าซหุงต้มจะมีการปรับราคาเพิ่มขึ้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นที่พอใจของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ก๊าซหุงต้มในการประกอบอาชีพ เช่น แม่ค้าขายอาหาร เป็นต้น

สำหรับทัศนคติเชิงลบ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีภาคครัวเรือน คือกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ใช้ก๊าซหุงต้มซึ่งหากไม่ได้ใช้ก๊าซหุงต้มเพื่อประกอบอาชีพ ประชาชนน่าจะมีความสามารถในการรับมือกับราคาก๊าซหุงต้มได้เนื่องจากส่วนใหญ่ก๊าซหุงต้มหนึ่งถังมีระยะเวลาการใช้งานมากกว่า 1 เดือน และประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่ต้องทำงานแข่งขันกับเวลาทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการซื้ออาหารถุงหรืออาหารสำเร็จรูปรับประทานเป็นหลัก ทำให้การประกอบอาหารเพื่อรับประทานภายในครอบครัวไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนัก นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือน ไม่ได้สร้างการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แต่เป็นการสร้างภาระในระยะยาวให้กับประชาชน เนื่องจากประชาชนต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของราคาก๊าซหุงต้มในช่วงที่รัฐบาลมีการตรึงราคาเอาไว้ในอนาคต ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

“มาตรการปรับราคาก๊าซหุงต้มเป็นประโยชน์มากต่อครอบครัวที่มีสมาชิกในบ้านเยอะและมีการประกอบอาหารทุกวันซึ่งจะช่วยในการลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลงได้”

(พนักงานบริษัทเอกชน, หญิงอายุ 37 ปี)

“มาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้ม ชื่อก็บอกอยู่แล้วแค่ชะลอมันไม่ได้เป็นการผูกขาดถาวร ทำให้ราคามันคงที่อยู่แค่ช่วงเดียว ซึ่งก็หมายความว่าเดี๋ยวราคามันก็ขึ้นอีก มันไม่ได้สร้างการพัฒนา หรือสร้างนิสัยการจัดการหรือว่าการประยุกต์ให้กับประชาชน”

(พนักงานธนาคาร, หญิงอายุ 30 ปี)

1.2.2 มาตรการค่าไฟฟ้าฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อมาตรการค่าไฟฟ้าฟรีพบว่าทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อมาตรการค่าไฟฟ้าฟรีประกอบไปด้วยทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับทัศนคติเชิงบวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่รัฐบาลมีการออกมาตรการค่าไฟฟ้าฟรีเพื่อช่วยเหลือประชาชน และมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการค่าไฟฟ้าฟรี ช่วยให้ประชาชน สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องของค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือนลงได้ แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกไม่พึงพอใจที่รัฐบาลมีการปรับลดเกณฑ์ในการใช้ไฟฟ้าฟรีให้ลดลง เนื่องจากทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากมาตรการค่าไฟฟ้าฟรีลดลงตามไปด้วย

สำหรับทัศนคติเชิงลบ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีมาตรการค่าไฟฟ้าฟรีนั้นเปรียบเสมือนดาบ 2 คมที่จะส่งผลให้ผู้ที่ใช้ไฟฟ้าน้อยมีการใช้ไฟฟ้าที่ฟุ่มเฟือยมากยิ่งขึ้น และเป็นการนำภาษีของคนส่วนใหญ่ไปช่วยเหลือคนจน ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนที่ไม่ได้มีการใช้ไฟฟ้าในปริมาณที่มาก และน่าจะสามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้ได้โดยไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงมีความคิดเห็นว่ามีรัฐบาลควรนำเงินภาษีของคนส่วนใหญ่ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมกับประเทศดีกว่าการช่วยเหลือประชาชนเพียงบางกลุ่ม ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

“มีนโยบายดี ๆ แบบนี้ออกมาก็ดี ทำให้ช่วยเหลือประชาชนได้เยอะ เพราะว่าเดี๋ยวนี้ค่าใช้จ่ายมันก็สูง อะไรต่อมิอะไรก็แพงไปหมด”

(รับจ้างขายเสื้อผ้า , หญิงอายุ 25 ปี)

“มาตรการค่าไฟฟ้าฟรีเหมาะสำหรับคนบางกลุ่มแต่ว่าค่าใช้จ่ายด้านไฟฟ้าถือเป็นค่าใช้จ่ายหลักในทุกครอบครัว”

(นักศึกษาปริญญาโท , ชายอายุ 25 ปี)

1.3 ด้านสินค้าอุปโภค-บริโภค

1.3.1 โครงการธงฟ้าราคาประหยัด

ผลจากการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อโครงการธงฟ้าราคาประหยัดพบว่าทัศนคติที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อโครงการธงฟ้าราคาประหยัดประกอบไปด้วยทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับทัศนคติเชิงบวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการธงฟ้าราคาประหยัดเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน เนื่องจากช่วยให้ประชาชนสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ เพราะสินค้าในโครงการธงฟ้ามีราคาถูก และมีความคิดเห็นว่าควรมีการจัดงานธงฟ้าให้เกิดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่องในหลากหลายพื้นที่ให้มีความครอบคลุมทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร เพื่อที่ประชาชนในกรุงเทพมหานครจะได้มีโอกาสเลือกซื้อเลือกใช้น้ำในโครงการธงฟ้า ซึ่งเป็นสินค้าที่มีราคาถูกและมีคุณภาพดีอย่างทั่วถึง

สำหรับทัศนคติเชิงลบ พบว่าทัศนคติเชิงลบที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อโครงการธงฟ้าราคาประหยัดเกิดจากประสบการณ์การเดินเลือกซื้อสินค้าต่างๆในงานธงฟ้า และไม่พบกับสินค้าที่ตนเองต้องการ จึงมีความคิดเห็นว่าสินค้าในโครงการธงฟ้าขาดความหลากหลาย และมีจำนวนที่น้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งสถานที่จัดงานซึ่งไม่ได้สะดวกสบายเหมือนกับการเดินเลือกซื้อสินค้าใน ซูเปอร์มาร์เกต หรือตามโมเดิร์นเทรด เช่น บิ๊กซี โลตัส เป็นต้น รวมถึงมีความคิดเห็นว่าราคาสินค้าในโมเดิร์นเทรดไม่ได้มีความแตกต่างมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับราคาของสินค้าในงานธงฟ้า ในขณะที่สินค้าในโมเดิร์นเทรดสามารถเชื่อมั่นในคุณภาพได้มากกว่า นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการจัดโครงการธงฟ้าไม่มีความจำเป็น หากรัฐบาลมีความเข้มงวดในการควบคุมราคาสินค้าต่างๆให้ถูกลงทั่วทั้งประเทศดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่างๆเหล่านี้

“โครงการธงฟ้า เป็นประโยชน์ต่อครัวเรือนที่จะสามารถซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นในราคาที่ถูกลง ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งสามารถช่วยลดรายจ่ายให้กับครอบครัวได้”

(แม่บ้าน , หญิงอายุ 53 ปี)

“โครงการธงฟ้าไม่ได้ช่วยลดค่าครองชีพของประชาชนทั่วไป คิดว่าเป็นการลดต้นทุนให้กับพวกพ่อค้าแม่ค้ามากกว่า แล้วก็เวลาที่เขาจัดงานประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ไปไม่ทันพวกพ่อค้าแม่ค้าหรอกแล้วก็คิดว่าราคาของบางอย่างโลตัสก็ขายถูกกว่า คุณภาพก็ดีกว่าใหม่มากกว่า”

(พนักงานบริษัทเอกชน , หญิงอายุ 25 ปี)

2. ผลการศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล

2.1 มาตรการด้านการเดินทาง ประกอบด้วย

2.1.1 มาตรการรถไฟฟ้าฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามาตรการรถไฟฟ้าฟรีนั้นส่งผลให้มีทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เกิดการปรับเปลี่ยนและไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางด้านการเดินทาง พบว่า มาตรการรถไฟฟ้าทำให้พวกเขามีพฤติกรรมในการใช้รถไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นแทนการเลือกใช้บริการรถโดยสารประจำทางทั้งในการเดินทางในเส้นทางระยะใกล้ และการเดินทางเพื่อออกสู่ต่างจังหวัด ทั้งทางด้านวัตถุประสงค์เพื่อ การทำงาน การศึกษา การท่องเที่ยว และการทำธุระส่วนตัวต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พบว่าเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่ได้มีการใช้บริการรถไฟฟ้าในการเดินทางในชีวิตประจำวัน และมีการใช้บริการรถไฟฟ้าน้อยครั้งมากในระยะเวลา 1 ปี โดยส่วนใหญ่จะเป็นการใช้บริการรถไฟฟ้าเพื่อการเดินทางไปท่องเที่ยวตามต่างจังหวัด ทำให้มาตรการรถไฟฟ้าไม่ได้ส่งผลกระทบ หรือทำให้พวกเขาต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใด ๆ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่างๆเหล่านี้

“ไม่เปลี่ยนเลย เพราะมันเป็นอะไรที่ห่างไกลมากกับชีวิตประจำวัน คือชีวิตประจำวันอย่าว่าแต่รถไฟฟ้เลยรถไฟฟ้าเราก็ไม่ค่อยได้ขึ้น”

(ตัวแทนประกันชีวิต , หญิงอายุ 28 ปี)

“มองดูเงิน ๆ ก็ไม่ได้เปลี่ยนอะไรมากนัก ยังใช้ชีวิตปกติ แต่แค่รู้สึกว่าเรามีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้บ่อยขึ้น เพราะถ้าต้องเสียค่ารถเยอะ ๆ ก็ไม่อยากไป อยู่บ้านดีกว่าเสียจ่ายเงิน”

(ข้าราชการบำนาญ , ชายอายุ 64 ปี)

2.1.2 มาตรการรถเมล์ฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามาตรการรถเมล์ฟรีนั้นส่งผลให้ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เกิดการปรับเปลี่ยนและไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพบว่า มาตรการรถเมล์ฟรีทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเดินทาง โดยหันมาใช้บริการรถเมล์ฟรีมากยิ่งขึ้น และมีความเต็มใจที่จะขึ้นรถเมล์ฟรีแม้ว่าจะต้องใช้เวลาในการรอนานมากกว่าการรอรถเมล์ที่ต้องเสียค่าใช้บริการตามปกติ และกลุ่มตัวอย่างบางรายมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยหันมาใช้บริการรถเมล์ฟรีมากขึ้นเฉพาะช่วงที่ตนเองรู้สึกว่ามีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จึงต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ด้วยการใช้บริการรถเมล์ฟรี

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากมาตรการรถเมล์ฟรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการเดินทางโดยใช้รถเมล์ และรถยนต์ส่วนตัวเป็นหลัก แต่มีโอกาสน้อยในการใช้บริการรถเมล์ฟรี เนื่องจากทัศนคติส่วนตัวที่มีต่อรถเมล์ฟรี เช่น มารยาทในการขึ้นรถ ความสะอาด และระยะเวลาในการรอรถเมล์ฟรีที่ไม่มีความแน่นอน เป็นต้นดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่างๆเหล่านี้

“ที่จริงพฤติกรรมก็ไม่ได้เปลี่ยนมาก คือปกติก็ขึ้นรถเมล์บ่อยอยู่แล้ว พอมีรถเมล์ฟรีเราก็ก็นั่งรถเมล์ฟรีมากกว่านั่งรถเมล์ที่ต้องเสียเงิน ก็สลับ ๆ กันไป แล้วแต่ว่าเจอคนไหน แต่บางที่ช่วงที่อยากประหยัดก็รอ”

(ช่างเสริมสวย , หญิงอายุ 37 ปี)

“พฤติกรรมเปลี่ยนแต่ก็ไม่มาก มันทำให้เราอยากประหยัด อยากนั่งรถเมล์ฟรี ส่วนใหญ่จะรอเพราะจะได้เก็บเงินไปใช้อย่างอื่นได้”

(เจ้าหน้าที่ฟิตเนส, ชายอายุ 34 ปี)

2.2 ด้านมาตรการเกี่ยวกับการใช้พลังงานและสาธารณูปโภค ประกอบด้วย

2.2.1 มาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือน

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้มภาคครัวเรือนนั้นไม่ได้ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เนื่องจากโดยปกติแล้วกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้ก๊าซหุง

ต้มไม่ได้สิ้นเปลืองมากนัก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการซื้ออาหารปรุงสำเร็จ และการรับประทานอาหารนอกบ้านเป็นหลัก

แต่สำหรับประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการที่รัฐบาลออกมาตรการชะลอการปรับราคาก๊าซหุงต้ม กลับทำให้พวกเขาเห็นความสำคัญและพยายามใช้ก๊าซหุงต้มอย่างประหยัดมากยิ่งขึ้น โดยพยายามหาวิธีที่จะใช้ก๊าซอย่างประหยัด และคุ้มค่ามากที่สุดในการประกอบอาหาร ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

“ถ้าพูดถึงการใช้ก๊าซเปลี่ยนไปไหม ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย ก๊าซถังหนึ่งถังก็ใช้งานเหมือนเดิม 3-4 เดือน ส่วนใหญ่ที่บ้านกินแต่พวกอาหารถุง หรือว่าอาหารสำเร็จรูป ไม่ค่อยได้ทำกินกันเอง”

(พนักงานธนาคาร, หญิงอายุ 30 ปี)

“มาตรการก็ช่วยแบ่งเบาค่าใช้จ่ายได้บ้าง แต่เราก็ต้องช่วยตัวเองประหยัดด้วย ก็ต้องรู้จักหาวิธีใช้ก๊าซที่มันประหยัด คือบางทีบางคนมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยๆแต่จริงๆแล้วถ้าเราทำมันก็ช่วยประหยัดก๊าซได้”

(เลขานุการ, อายุ 32 ปี)

2.2.2 มาตรการค่าไฟฟ้าฟรี

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามาตรการค่าไฟฟ้าฟรีส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยสามารถแบ่งออกเป็นพฤติกรรมเชิงบวก และพฤติกรรมเชิงลบ

สำหรับพฤติกรรมเชิงบวก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัดและรอบคอบมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าอยู่ในเงื่อนไขการใช้ไฟฟ้าฟรีที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างประหยัดค่าใช้จ่ายด้านค่าไฟฟ้า และสามารถนำเงินไปใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น

และพฤติกรรมเชิงลบ พบว่ามาตรการค่าไฟฟ้าฟรีส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้ไฟฟ้าในปริมาณที่มากขึ้นกว่าปกติ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความคิดว่ามาตรการค่าไฟฟ้าฟรีทำให้พวกเขาไม่ต้องเสียค่าไฟฟ้าในแต่ละเดือนด้วยเงินของตนเอง ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่างๆเหล่านี้

“การที่รัฐเขามีไฟฟรีให้ใช้ มันก็ทำให้เราอยากจะเป็นบ้านที่ได้รับการช่วยเหลือ ก็เลยต้องพยายามใช้ไฟฟ้าให้น้อยลง จะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ไป”

(ช่างพิมพ์, ชายอายุ 42 ปี)

“ตัวเราก็พยายามเปลี่ยน พยายามใช้ไฟน้อยๆ อยากใช้ไฟฟรี แต่บางทีคนอื่นเขาก็ไม่ช่วยประหยัด พอรู้ว่าค่าไฟฟรี ก็ใช้กันใหญ่ จากที่ไม่เคยเสียค่าไฟบางทีก็ต้องเสีย”

(พ่อค้าขายกาแฟ, ชายอายุ 52 ปี)

2.3 ด้านสินค้าอุปโภค-บริโภค

2.3.1 โครงการธงฟ้าราคาประหยัด

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าโครงการธงฟ้าราคาประหยัดส่งผลให้มีทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และไม่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาเลือกใช้และซื้อสินค้าจากโครงการธงฟ้าราคาประหยัดมากยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ค่าใช้จ่ายของพวกเขาลดลง โดยกลุ่มตัวอย่างมองว่าถึงแม้ว่าโครงการธงฟ้าจะไม่ได้มีสินค้าที่หลากหลายให้เลือกซื้อเหมือนตามท้องตลาด แต่ด้วยราคาที่ถูกลงทำให้สามารถดึงดูดความสนใจให้พวกเขายินดีทดลองหรือปรับเปลี่ยนมาใช้สินค้ายี่ห้อที่มีขายในโครงการธงฟ้ามากขึ้น

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นว่าโครงการธงฟ้าไม่ได้ส่งผลให้พวกเขาเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพบว่าเนื่องจากโครงการธงฟ้าราคาประหยัดไม่ได้มีความต่อเนื่องในการจัดโครงการ ทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อช่วงเวลาของกลุ่มตัวอย่างมีความจำเป็นหรือต้องการที่จะซื้อสินค้าในการอุปโภค-บริโภค ดังนั้นพวกเขายังคงต้องซื้อสินค้าอุปโภคตามโมเดิร์นเทรด ตัวอย่างเช่น เทสโก้-โลตัส บิ๊กซี และตามท้องตลาดเป็นหลัก ดังนั้นโครงการธงฟ้าจึงไม่ได้ทำให้พฤติกรรมการจับจ่ายใช้สอย หรือแม้แต่พฤติกรรมการออมของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไป เพราะกลุ่มตัวอย่างยังคงเลือกซื้อสินค้าในแหล่งเดิม ๆ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

“ชีวิตประจำวันเราจำเป็นต้องกินต้องใช้ มันรอซื้อแต่ของงานธงฟ้าไม่ได้ เพราะฉะนั้นงานธงฟามันก็เลยไม่ได้ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป ก็อาจจะมียี่ห้องานธงฟ้าสินค้าตัวไหนที่มันถูกมากๆ แล้วที่บ้านใช้ประจำก็จะซื้อเยอะหน่อย”

(ธุรกิจส่วนตัว , หญิงอายุ 44 ปี)

“พฤติกรรมต่าง ๆ ก็เหมือนเดิมเพราะโครงการธงฟ้าก็เกือบจะพูดได้เลยว่าไม่มีส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตเลย เพราะไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้”

(พนักงานบริษัทเอกชน, หญิงอายุ 25 ปี)

สรุปและอภิปรายผล

1. ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้มีประสบการณ์ใช้มาตรการต่าง ๆ ภายใต้นโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล ซึ่งได้แก่ มาตรการลดไฟฟ้าฟรี มาตรการลดเมล์ฟรี มาตรการค่าไฟฟ้าฟรี มาตรการชะลอการปรับราคาแก๊สหุงต้ม (LPG) ภาครัฐวิสาหกิจ และโครงการธงฟ้าราคาประหยัด พบว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละรายนั้นมีทัศนคติต่อมาตรการต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยทัศนคติเชิงบวก และทัศนคติเชิงลบ ซึ่งทัศนคติต่าง ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาลนั้นก็ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากสิ่งที่คุณกลุ่มตัวอย่างนั้นได้รับรู้ สัมผัส และเกิดจากประสบการณ์ในการใช้มาตรการต่างๆ แทบทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (สร้อยตระกูล อรรถมานะ, 2541)ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าทัศนคติ คือ ผลการผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

และจากวัตถุประสงค์หลักของ (รัฐบาลไทย, 2551) ที่กล่าวไว้ว่า นโยบาย 6 มาตรการ 6 เดือนฝ่าวิกฤติเพื่อคนไทยทุกคนเป็นการกำหนดมาตรการลดผลกระทบต่อประชาชนในระยะสั้น โดยคงหลักการในการประหยัดพลังงานและส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกในภาคประชาชน ตลอดจนลดผลกระทบต่อรายได้โดยเฉพาะในกลุ่มของประชาชนที่มีรายได้น้อยเพื่อบรรเทาผลกระทบที่อาจมีความรุนแรงขึ้นในภาคการบริโภคและการรักษาวินัยทางการคลัง แต่จากการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้มีผลการใช้มาตรการต่าง ๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้ว่าการดำเนินการที่เอนเอียงไปจากวัตถุประสงค์ดั้งเดิม และจากวัตถุประสงค์หลักของนโยบายในการคงหลักการประหยัดพลังงานนั้น แท้ที่จริงแล้วผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกลับไม่ได้เป็นการประหยัดพลังงานได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการที่รัฐบาลยื่นมือเข้ามาเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายและลดผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนทำให้มีประชาชนบางส่วนมีพฤติกรรมการใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือยมากยิ่งขึ้น และลดความสำคัญเรื่องการประหยัดพลังงานลง และจากการสนับสนุนนโยบายต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันก็ทำให้สูญเสียงบประมาณของประเทศไปเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ผลลัพธ์ในภาพรวมของนโยบายลดภาระค่าครองชีพ ก็ยังไม่สามารถที่จะช่วยลดผลกระทบในเรื่องของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ (สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2555) พบว่าปัญหาเดือดร้อนที่ประชาชนประสบในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 88.7 ระบุว่าราคาสินค้าสูงขึ้น ร้อยละ 82.8 ราคาน้ำมัน ร้อยละ 56.9 ระบุว่าได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ร้อยละ

2. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานครที่เกิดจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาล

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า นโยบายลดภาระค่าครองชีพของรัฐบาลนั้น ไม่ได้

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีเลือกช่องทางในการสื่อสารและให้ข้อมูลกับประชาชนให้

และนอกจากนโยบายลดภาระค่าครองชีพที่ทางภาครัฐได้พยายามออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยประชาชนใน

1. รัฐบาลควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์มาตรการและโครงการต่างๆ ในนโยบายลดภาระ

บรรณานุกรม

- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). **Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research**. Reading, MA: Addison-Wesley.
- รัฐบาลไทย. (2551). รัฐบาลออก 6 มาตรการ 6 เดือน ฝ่าวิกฤตเพื่อคนไทยทุกคน. สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2555, จาก <http://media.thaigov.go.th/pageconfig/viewcontent/viewcontent1.asp?pageid=471&directory=1779&contents=21838>
- สุชาจันทร์เอม. (2536). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สร้อยตระกูล (ตวยานนท์) อรรถมานะ. (2541). **พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 83-128.
- สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2555). **สถานการณ์การเมืองไทย ปัญหาปากท้อง ค่าครองชีพของคนกรุงเทพมหานคร**. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.abacsimba.au.edu/project.html>

การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ

Improving the Quality of Early Childhood Educational Management, Nong Kob SOA Child Development Center

ปณณยา เบญจาทิกุล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ และศึกษาแนวทางการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้มีคุณลักษณะด้านร่างกายด้านอารมณ์และจิตใจด้านสังคม และด้านสติปัญญา ผู้ศึกษาเลือกวงจรการปฏิบัติการ มีการวางแผน การปฏิบัติการสังเกต และการสะท้อนผล ตลอดจนการปรับปรุงแผน เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง การสังเกต การทำแบบทดสอบ และการบันทึกการนิเทศพบว่า การดำเนินการด้านการบริหารจัดการ คณะกรรมการยังขาดความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร จึงดำเนินการการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา 2 กลยุทธ์ คือกลยุทธ์การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์หรือกระบวนการ AIC (Appreciation: A, Influence: I, Control: C) และกลยุทธ์การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ซึ่งมีผลทำให้คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายดีขึ้น การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และกระบวนการเทียบเคียงสมรรถนะ เป็นอีกเครื่องมือหนึ่ง ที่ผู้ศึกษาใช้เพื่อช่วยในการเรียนรู้ และเกิดผลลัพธ์ของดำเนินการที่ไม่หลงทิศทาง

คำสำคัญ: การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research aims the barriers to improve the quality of early childhood learning of Tambon Nong Kob Sub-District Administrative Organization Child Development Center, and learn the ways to enhance the quality of learning, the physical features, emotional and psychological, social and intellectual. A study of selected operating cycle (The Action Research Spiral), Planning, Action Observation, Reflection and Re-Planning to be implemented in full until the work is a form of satisfaction; using In-depth Interview, Focus Group Discussion on issues specific to observe the test, Recording and supervision. Two strategy processes, AIC (Appreciation: A, Influence: I, Control: C) and strategies for supervision, monitoring and evaluation, to be perform the assigned duties better. The best practice and benchmarking is another tool that is used to help students in the class discussion and results of operations is not lost direction.

Keywords: To enhance the quality of learning, Childhood Development Center, Early childhood

บทนำ

“การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของสมอง การมองเห็น การได้ยิน การควบคุมอารมณ์รวมทั้งทักษะด้านภาษา และสังคม ในช่วงอายุ 0-5ปีเป็นต้นทุนสำคัญของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต...เมื่อเติบโตใหญ่ ก็ยังพบว่า เด็กไทยมีปัญหาการเจริญเติบโตและการพัฒนาการไม่เป็นไปตามวัย น้ำหนัก ส่วนสูงต่ำกว่ามาตรฐานหรือมีปัญหาพัฒนาการล่าช้าโดยเฉพาะด้านภาษา มีปัญหาด้านการเรียนรู้และสมาธิสั้น นอกจากนี้ยังพบเด็กจำนวนมากมี ความผิดปกติด้านการได้ยินและมองเห็นโดยที่ไม่ทราบเลยว่าสิ่งเหล่านี้คือความผิดปกติ ... นอกจากนี้ ยังพบปัญหาคุณภาพของศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งเป็นสถานที่ดูแลเด็ก 3 – 5 ปีจำนวนกว่า 50 % ของประเทศ การสำรวจของกรมอนามัยชี้ว่า เด็กในศูนย์จำนวนมากไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกต้อง เนื่องจากแออัด ขาดบุคลากรที่มีความรู้ขาดงบประมาณและการจัดการที่มีประสิทธิภาพสุดท้ายเป็น ปัญหาที่หลายฝ่ายเริ่มหันมาให้ความสนใจ คือ เด็กไทยมีโภชนาการไม่เหมาะสม มีทั้งขาดและเกิน โดยเฉพาะโรคอ้วนที่พบมากขึ้นจนน่าเป็นห่วงปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุจากการเลี้ยงดูของครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมมาริกินและการเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กและการดำเนินมาตรการป้องกันในระบบบริการสุขภาพต่างๆที่มีอยู่ยังไม่ดีพอ” รศ.พญ.ลัดดา เหมาะสุวรรณ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กล่าวในการประชุมระดมสมองเพื่อหาแนวทางสร้างเสริมสุขภาพของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนเข้าโรงเรียนอนุบาลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการวิจัยอนาคตไทยเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพเด็ก 0-5 ปี” ระหว่างวันที่ 28 - 29 กุมภาพันธ์ 2555 นี้ ที่โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯเนื่องด้วยโครงสร้างประชากรไทยกำลังเปลี่ยนแปลง เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้าที่ต้องแบกรับภาระของชาติแต่ข้อบ่งชี้หลายอย่างแสดงให้เห็นว่าเด็กไทยอาจยังไม่พร้อมเป็นกำลังของชาติหากปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ก็คงพอมองเห็นภาพอนาคตของประเทศที่ไม่สดใสนัก

การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ ให้เกิดการพัฒนาความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จึงเป็นภารกิจสำคัญของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องให้ความสนใจ มีความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ชุมชนและสังคม (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) ต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมให้เด็กอย่างเหมาะสมการจัดประชุมกลุ่มให้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู การจัดกิจกรรมสัมพันธ์บ้านกับโรงเรียนการมีส่วนร่วม การประเมินผลพัฒนาการเด็ก การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรการกระตุ้นให้สังคมเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก เพื่อให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมวัย

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ โดยภาพรวม เด็กยังมีพัฒนาการล่าช้า การเรียนรู้และสมาธิสั้น สิ่งที่คุณศึกษาคาดหวังจะเกิดขึ้นในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ คือ เด็กปฐมวัยมีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร มีความสามารถในการคิด ในการแก้ปัญหา ในการใช้ทักษะชีวิต มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพเจริญงอกงามครบสมบูรณ์ทุกด้าน เติบโตเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยและองค์ประกอบของนโยบาย แผนงาน การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร และสภาพแวดล้อม

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ และศึกษาแนวทางการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กให้ได้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการเพื่อหวังผลเชิงคุณภาพ ให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพกระบวนการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์จึงเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการศึกษาแต่ละช่วงชั้นเป็นการสร้างองค์ความรู้ กระบวนการคิด ให้มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และมีทักษะการดำรงชีวิตที่เกิดจากการฝึกหัดอีกด้านหนึ่งคือการบ่มเพาะ กล่อมเกลา ปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกเพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ

ตนเอง สังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ นักการศึกษาเด็กปฐมวัย ที่ว่า เด็กมีความแตกต่างกันแต่ก็พร้อมที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์และธรรมชาติ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้หลักการเป็นวิจัยปฏิบัติการ (Action Research principle) ตามแนวคิดของเคมมิส และแม็คแท็กการ์ท (ประวิตเอราวรรณ. 2545: 3 – 16; อ้างอิงมาจาก Kemmis and McTaggart. 1988) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งมีการวางแผน(Planning) โดยศึกษาจากข้อมูลย้อนหลัง การปฏิบัติการ(Action) โดยการประชุมตามกระบวนการ AIC การศึกษาดูงาน และนิเทศ ติดตามประเมินผล การสังเกต(Observation) การปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วม บันทึกผลเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ และบันทึกการนิเทศ และแบบบันทึกประจำวัน และสะท้อนผล(Reflection) การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ และบันทึกการนิเทศ มาสะท้อนที่ละกิจกรรมและทั้งวงจรจนครบ เพื่อให้ได้ทราบผลการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคและสิ่งที่จะต้องนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป โดยดำเนินการพัฒนา 2 วงรอบ ดังนี้ วงรอบที่ 1 การจัดการประชุมตามกระบวนการ AIC เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลซึ่งจากผลการดำเนินการ พบว่า ได้รับความร่วมมือในการร่วมกำหนดนโยบาย จัดทำ แผนพัฒนา การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การสนับสนุน งบประมาณในจัดกิจกรรม รวมทั้งการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชน แต่ก็ยังมีจุดอ่อนที่ควร นำมาปรับปรุงในวงรอบที่ 2 คือ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในด้านการบริหารจัดการด้านวิชาการ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา เพราะความจำเป็นในการประกอบอาชีพ จึงไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้เต็มที่หรือเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างไม่ต่อเนื่องจึงนำเอาปัญหานี้มา ปรับปรุงเพื่อเพิ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้กลยุทธ์การ นิเทศ ติดตาม และประเมินผล ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลของวิทยากรหรือ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงและคอยให้คำแนะนำ ได้สร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารมากขึ้น เห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนบ่อยมากขึ้น ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการนิเทศ การติดตาม การประเมินรวมทั้ง แบบบันทึกประจำวันของผู้ศึกษา ได้สะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมตามกรอบความคิด คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนา เด็กเล็กมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น รวมทั้งสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดีขึ้น มีส่วน ร่วมในกิจกรรมต่างๆมากขึ้น

องค์ความรู้ของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้มีส่วนได้เสียการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ตรง จากการศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ประสบความสำเร็จ ช่วยประหยัดเวลาและลดการลองผิดลองถูกนอกจากนี้ การที่ผู้ ศึกษาได้นำแนวความคิดการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาเป็นแบบอย่างของการมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์ฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนและสังคม สร้างพลังให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยผู้นำชุมชน ผู้ปกครองเป็นตัวแทนชุมชน คณะกรรมการบริหารและผู้ดูแลเด็กเป็นตัวแทนของศูนย์ฯ มีการจัดประชุมร่วมกันให้ความรู้ จัดหา ผลิต ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารและอุปกรณ์ต่างๆ ร่วมจัดกิจกรรมในวันสำคัญ การให้ผู้ปกครองได้พูดคุยกับผู้ดูแลเด็ก จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การทำแบบทดสอบ การบันทึกการนิเทศ ซึ่งนำมา วิเคราะห์ พบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ จากเดิมที่ยังขาดความรู้ความ เข้าใจ ก็มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของตนได้มากขึ้นและดีขึ้น สามารถประเมินผลของความ เปลี่ยนแปลงและร่วมปรับปรุงเพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรจนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2554 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า(Triangulation) หาความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าแบบหลายมิติ ทั้งมิติด้านข้อมูล(Data Triangulation) ซึ่งจากบุคคลที่แตกต่างกันในด้านเวลา สถานที่ที่ให้ข้อมูล มิติด้านผู้ศึกษา (Investigation Triangulation)ซึ่งเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บได้จากผู้ศึกษาและกลุ่มผู้ร่วมศึกษา มิติด้านวิธีการ

(Methodological Triangulation) ซึ่งเปรียบเทียบข้อมูลที่เก็บได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบหลายมิติ (Triangulation) ทั้งมิติบุคคล เวลา สถานที่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษาแบบเจาะจง คือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยตรง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้างานส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมครูผู้ดูแลเด็ก และผู้นำชุมชน ทั้ง 7 หมู่บ้าน รวม 28 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบบไม่เจาะจง คือ กลุ่มที่เป็นผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสุ่มมาหมู่บ้านละ 1 คน ทั้ง 7 หมู่บ้าน รวม 7 คน

รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 35 คน

ผลการศึกษา

การศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ หรือไม่ก็เข้าใจไปคนละทาง จุดมุ่งหมายและวิธีปฏิบัติมีผลกระทบหรืออิทธิพล (Influence) ซึ่งกันและกันทั้งทางบวกและทางลบ ขาดการควบคุม (Control) ต่างคนต่างทำ มีความไม่พอใจหรือขัดแย้งและไม่เห็นคุณค่า (Appreciation) ขาดการกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน ครูผู้ดูแลเด็กยังขาดทักษะและความรู้ในบางประเด็น การจัดกิจกรรมยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเท่าที่ควร คณะกรรมการบางส่วนให้ความร่วมมือน้อยเนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านเวลา ต้องประกอบอาชีพ จึงเข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่ต่อเนื่อง

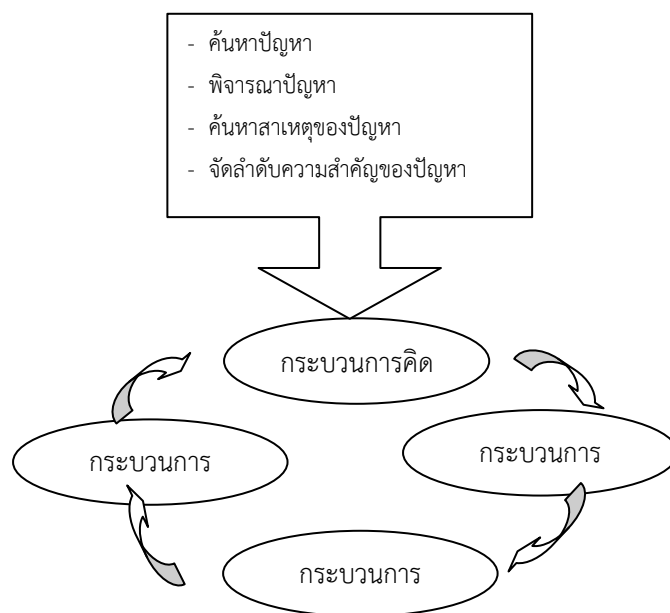
การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ ผู้ศึกษาใช้กลยุทธ์เทคนิคการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) หรือ AIC ดำเนินการมีรูปแบบการจัดการความร่วมมือของคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ การหาแนวทางและวิธีการพัฒนา สร้างเครือข่ายผู้ปกครอง และพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน และการพึ่งตนเองเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ตรงแบบวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากการศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบตำบลบ้านฉางอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี และการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยกลยุทธ์การเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) สามารถเป็นอีกหนึ่งแนวทางของการพัฒนาตนเองเพื่อสามารถเข้าสู่เวทีของการแข่งขันได้ นับว่าทิศทางการบริหารจัดการได้ก้าวหน้าไปอีกระดับหนึ่ง

การศึกษาจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการจัดประชุมให้ความรู้ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการนิเทศ แบบบันทึกประจำวัน การสนทนากลุ่ม และการสังเกต เพื่อรวบรวมความเข้าใจร่วมกันของแต่ละบุคคล การจัดกระบวนการเป็นการให้โอกาสทุกคนได้พูดและแสดงความคิดเห็น ทำให้คณะทำงาน ได้ข้อสรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคของการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ พบว่า อันดับแรกคือ คณะกรรมการศูนย์ฯ ยังมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง รองลงมาคือด้านบริหารงานบุคคลบริหารงบประมาณการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมตามลำดับ

จากการวิเคราะห์พบประเด็นน่าสนใจ คือ สภาพก่อนการพัฒนาในวงรอบที่ 1 คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการได้เท่าที่ควร เพราะไม่เคยจัดการให้ความรู้และชี้แจงบทบาทของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ชัดเจนก่อนการปฏิบัติงาน แต่หลังจากการประชุมตามกระบวนการ AIC แล้ว พบว่าคณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่มากขึ้น ให้การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมจัดทำแผนพัฒนาให้มีความชัดเจน ร่วมจัดทำโครงการปรับปรุงอาคารให้ได้ตามมาตรฐาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์ โดยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งความพึงพอใจของผู้ปกครองและประชาชนทั่วไป มีความคาดหวังที่จะเห็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบมีความพร้อมทุกด้านและเป็นที่ไว้วางใจที่จะส่งบุตรหลานของตนเข้ามาศึกษา และมีความพร้อมที่จะได้รับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน มีการประชาสัมพันธ์และชี้ให้ผู้ปกครองเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ร่วมเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ด้านบุคลากรผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเห็นด้วยในระดับมากคือการมีโครงสร้างการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เหมาะสม รองลงมาคือ การที่บุคลากรมีคุณวุฒิที่เหมาะสม ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เห็นด้วยในระดับมากคือ ที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเหมาะสมและปลอดภัย รองลงมาคือ การที่มีห้องเรียนที่ถูกต้องลักษณะ มีความเหมาะสม ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรเห็นด้วยในระดับมาก คือ การมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับความพร้อมและพัฒนาการของเด็ก รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากชุมชน ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนมีความเห็นด้วยในระดับมากคือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของเด็ก รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการนิเทศติดตาม ประเมินผล ในวงรอบที่ 2 ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ได้เรียนรู้จุดเด่น จุดด้อยของการดำเนินการ เพื่อนำมาปรับปรุงและหาแนวทางในการแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ผลการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้จากการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งระดับตัวบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับองค์กร ดังนี้

ภาพที่1: แผนภูมิวงจรการมีส่วนร่วม (ฉลาด จันทรสมบัติ. 2550: 106)

จึงสามารถกล่าวได้ว่าองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังกระบวนการศึกษาการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ สามารถกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนามีกระบวนการเป็นลำดับขั้นตอน ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ การจัดการประชุมอย่างสร้างสรรค์ หรือ AIC ช่วยเสริมสร้างพลังงานบุคลากร และสนับสนุนให้มีความเป็นไปได้เมื่อแต่ละคนตั้งใจทำ ประกอบด้วยขั้นตอนของการสร้างความรู้จากของจริงสู่การปฏิบัติ เรียนรู้ร่วมกันโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ สืบเสาะหาที่เป็นจริงในปัจจุบัน การสร้างและกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ปรารถนาในอนาคต มีการระดมความคิดวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติ เขียนแผนปฏิบัติ หาข้อยุติ รวมทั้งมีการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียน ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 3 ระดับ คือระดับเป็นผู้ใช้ประโยชน์ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการรับประโยชน์อย่างเดียว ถือเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วม ระดับเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ระดับนี้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐตามโอกาสที่เหมาะสม ระดับเป็นผู้ตัดสินใจ ระดับนี้ประชาชนจะเป็นผู้ศึกษาสถานการณ์และตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ นับตั้งแต่การวางแผนการดำเนินการประเมินผล และการแบ่งปันผลประโยชน์เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษาซึ่งถือเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม โดยมีแนวทางการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในทิศทางของการพัฒนาความรู้สู่การปฏิบัติ เป็นการก่อความรู้สู่การสร้างแรงกระตุ้นให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ บนพื้นฐานแห่งเหตุและผล การริเริ่มลักษณะแห่งพฤติกรรมบุคคล เป็นการสร้างรูปลักษณ์ของการแสดงออกของบุคคล ลดและขจัดปมความคิดแย้ง การเปิดโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยน เป็นผลดีต่อกลุ่มและบุคคลได้ในระดับกระทำ การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนย่อมส่งผลต่อเหตุและผลในการพัฒนาความคิดต่าง ๆ ได้การสนับสนุนแนวความคิดที่สามารถเป็นแบบอย่างได้เป็นการสนับสนุนในทิศทางของงบประมาณหรืออื่นใดเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลแห่งการสร้างสถานะบุคคลให้ไว้วางใจองค์กรให้ความร่วมมือต่อองค์กร สถานการณ์เพื่อการบริหารหรือจัดการ สถานการณ์ในการจัดการงานเพื่อผลสูงสุดที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงการเลือกแบบการบริหาร การมองหาคำคิดเฉพาะในส่วนที่ดี เป็นมุมมองของการบริหารที่เสนอแนวคิดเพื่องานแล้วควรได้เห็นความเหมาะสมและทิศทางเสนอของบุคคลอื่น ๆ ด้วย จึงใจให้เกิดการสร้างกระบวนการความคิดให้เกิดในทุกกลุ่มงาน การสร้างแรงจูงใจย่อมเป็นผลต่อบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมเสมอหากผลตอบแทนเหล่านี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ ซึ่งขึ้นอยู่กับปฏิกิริยาของบุคคลโดยรวมขององค์กรว่าจะทำให้ได้เพียงใด

ข้อเสนอแนะ

การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ ได้รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในอันดับแรก คือ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กได้รับการฝึกอบรมบ่อยครั้ง และรองลงมาคือ ควรให้มีการจัดหลักสูตรโดยให้ปราชญ์ชาวบ้านหรือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน และควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มากขึ้น โดยกำหนดเป้าหมาย

ขั้นของความสำเร็ที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและบุคคลยอมรับ ได้แก่ การเรียนรู้ในกิจกรรมของตนหรือหน้าที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นผลต่อความรู้สึในการอยากรู้ อยากเข้าใจ และอยากเข้าไปมีส่วนร่วม (เป็นการทำการบ้านเพื่อตนเอง) ความตระหนัก สติลการทำงานของแต่ละบุคคล เป็นโอกาสของการเลือกเพื่อให้ตนเองก้าวต่อไปหรือได้รับการสนับสนุน การยอมรับจุดอ่อนหรือความบกพร่องต่างๆ รู้จุดแข็งหรือศักยภาพที่มีอยู่สร้างเครือข่ายงานโดยมีการพึ่งพาต่อ

กัน ทั้งเพื่อน ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชา เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มว่ามีขั้นตอนอย่างไร มีความคิดเห็นโดยเป้าหมายเป็นจุดนำทดลองเพื่อความสำเร็จในงาน

คุณค่าทางวิชาการ

ในมิติงานพัฒนา งานการศึกษานี้สามารถใช้ให้เห็นว่าการวิจัยประเภท(Research & Development)ที่ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม สามารถช่วยกระตุ้นและยกระดับการพัฒนาการเรียนรู้กลุ่มองค์กรชาวบ้านในรูปแบบการบริหารแบบองค์การบริหารส่วนตำบลได้จริง ซึ่งผู้ศึกษาจะต้องมีทักษะ/ประสบการณ์ และพร้อมที่จะเรียนรู้กับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาต่างๆที่เกิดจากการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2536). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- กรมวิชาการ.(2538). แนวคิดและความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2547). มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- กฤษณา สวัสดิ์ชัย.(2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าแบบอิสระ กศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม วัฒนชัย.(2551). ปฐกฐาพิเศษเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพประชาชน.กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- จรรยา แสนหล้า. (2551). แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบ้านบัว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จรรยา ชินสี. (2552). แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ กศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉลาด จันทรมบัติ. (2540). กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนา. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชาตรี น้อยหมอ. (2550). สภาพปัญหาการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์.การศึกษาค้นคว้าอิสระ รป.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดารณี นิลน้อย. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ระดับอนุบาล 3 ขวบกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลไทร้อย อำเภอนิคมบ่งพร จังหวัดพิษณุโลก.การศึกษาค้นคว้าอิสระ รป.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทองกร จิตสิงห์. (2550). การศึกษาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี. การศึกษาค้นคว้าอิสระ รป.ม.วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นภัทรโพธิ์รัตน์. (2550). ความพึงพอใจของผู้ปกครองเด็กที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรณีศึกษา: ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว.การศึกษาค้นคว้าอิสระ รป.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิทัศน์ กัตถัญญคุณานนท์. (2550). การบริหารจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลร่องกวาง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่. การศึกษาอิสระ รป.ม.วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ:บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2542). **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: พรศิริการพิมพ์.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2542). **การนิเทศการศึกษา: ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วศิน อินทสระ. (2538). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ศิรินาท ศุภบุญ. (2550). **ความพึงพอใจของประชาชนในประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอิฐ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ. (2554). **การประเมินมาตรฐานการศึกษา(ขั้นพื้นฐาน) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ ประจำปี 2554**. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- _____. **แผนปฏิบัติการประจำปีของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2553**. สระบุรี : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- _____. **แผนปฏิบัติการประจำปีของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบล ประจำปี 2554**. สระบุรี : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- _____. **แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบปี 2550 - 2552**. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ. (2553). **รายงานบันทึกการประชุมประจำปี 2553**. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- _____. **รายงานบันทึกการประชุมประจำปี 2554**. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- สมทรง อินทเจียด. (2550). **แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลบ้านนาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรินทร์ ทาเกิด. (2550). **ความคิดเห็นของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตำบลสนทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ. (2547). **ระเบียบองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก**. สระบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกบ.
- อนงค์ พัฒนจักร. (2535). **การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยม่วงจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผศ.อัญชลี ไสยวรรณ. (2548). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับ เด็กปฐมวัย**. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.
- Brown, Bruce Robert and G. Robb, Cooper. (2000). "School – based Management: How Effective Is It ?" *NASSP Bulletin*. 84 (616): 77 – 85; May.
- Cheng, Yin Cheong and Man TakChan. (2000). "Implementation of School – based Management : A Multi – perspective Analysis of the Case of Hong Kong," *International Review of Education*. 46 (3 – 4): 205 – 232; July.
- David, Tricia. (1999). *Young Children Learning*. London : Paul Chapman.
- _____. *How Children Learn*. (2003). (Online) Available: http://www.Ascd.org/publication/ed_lead/199703/abstracts.htm. Retrieved, April 5, 2003.

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). **Curriculum planning for better teaching and learning**. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Shea, Patricia. (2002). “Successful School – community Partnerships in Public High Schools”
:A Comparative Case Study. **Dissertation Abstracts International**.62(9): 3008 – A; March.

แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเทศบาลตำบลบางปู
อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

Guidelines for Improving Elderly Welfare Services by Municipalities and Families in Tambon
Bangpoo Municipalities, Samut Prakan District, Samut Prakan Province

พิพัฒน์ สมพงษ์พานิช

เทศบาลตำบลบางปู

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ใน 3 ด้าน คือด้านรายได้ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล และด้านความมั่นคง ครอบครัวยุคใหม่ และการคุ้มครอง ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัว คือครอบครัวไม่สนใจดูแลเรื่องสวัสดิการ ขาดอุปกรณ์และบุคลากร รวมถึงงบประมาณไม่เพียงพอ แนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเทศบาล คือตั้งงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ปลุกจิตสำนึกให้กับสมาชิกในครอบครัวให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุจัดทำโครงการทำกิจกรรมของคนในครอบครัวทั้ง 3 วัยเพื่อให้เกิดการปรับตัวเข้ากันของผู้สูงอายุและคนในครอบครัว

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ครอบครัว, สวัสดิการผู้สูงอายุ, เทศบาลตำบลบางปู

Abstract

This study aimed to investigate the problems in the welfare for the elderly. To study the development and welfare for the elderly by family councils and district councils cover. Muang Samut Prakan in three aspects: a. Health and medical care. And the care and protection of family stability results showed that the welfare of the elderly and their families by the municipality. The families do not care about the welfare Lack of equipment and personnel. The budget is not enough. Guidelines for the development and welfare of the elderly by family council of the municipality. Budget is sufficient demand. And to focus on the participation of all sectors. Awareness for family members to see the value and importance of the project activities of elderly people in the family, three ages to achieve the adaptation of the elderly and their loved ones.

Keywords: Development, Family, Welfare the elderly, Tambon Bangpoo administration

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 โดยนับได้จากจำนวนประชากร 67.4 ล้านคน มีผู้สูงอายุสูงถึง 8.01 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11.9 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555) และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการเป็นผู้สูงอายุจะส่งผลถึงคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ของท่าน เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่ลดลงหรือขาดหายไปเพราะต้องหยุดทำงานถูกมองว่าเป็นภาระ ขาดการยอมรับจากครอบครัว และสังคม ดังนั้นการปรับตัวเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่กับลูกหลาน ครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุขและมีความสุข หรือ การต้องเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพซึ่งมีแต่จะเสื่อมถอยไปตามวัยซึ่งเราจะพบว่าผู้สูงอายุเริ่มประสบความยุ่งยากต่อการปรับตัวในการดำรงชีวิต

จากสถานการณ์และปัญหาของผู้สูงอายุดังกล่าวมา ภาครัฐบาลได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ให้สามารถที่จะดำรงชีพอยู่ในชุมชนสังคมได้ โดยการช่วยเหลือทั้งทางด้านการสงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค การจัดหาสถานที่ให้ผู้สูงอายุพักอาศัย การสงเคราะห์ทาง การเงิน โดยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพเดือนละ 200 บาท ซึ่งได้ดำเนินการตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนส่งเสริม สวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน ปี พ.ศ. 2536 โดยในระยะแรกได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) แต่เนื่องจากไม่สามารถจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ สภาพดังกล่าวทำให้กรมประชาสงเคราะห์ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) จำเป็นต้องทบทวนบทบาทภารกิจ และหน้าที่ขององค์กร รวมถึงปรับปรุงแบบการบริการด้านสวัสดิการสังคมให้มีความเหมาะสม และสามารถจัดการด้านสวัสดิการสังคมให้เข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อมีการพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริงแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ จึงเสนอให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านสวัสดิการสังคมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้กำหนดภารกิจในด้านสวัสดิการสังคมไว้ในแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2545: 207 – 272)

ในปัจจุบันผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปูที่ได้รับสวัสดิการด้านรายได้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุมีจำนวน 8,653 คน โดยจะเป็นเงินที่อุดหนุนมาจากรัฐบาลทั้งหมด ดังนั้นในอนาคตหากรัฐบาลไม่สามารถให้บริการสวัสดิการด้านรายได้หรือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปู รวมถึงสวัสดิการในด้านอื่นๆที่ผู้สูงอายุควรจะได้รับ จึงเป็นหน้าที่ที่ครอบครัวควรเข้ามามีบทบาทในการร่วมมือกับทางเทศบาลในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุหรือไม่ หรือควรเป็นไปแนวทางใด ปัญหาจึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่ของเทศบาลตำบลบางปู

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัว ของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปูอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้กำหนดวิธีดำเนินการศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกจากประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ มีรายละเอียดของวิธีการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือเทศบาลตำบลบางปูอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเขตเทศบาลตำบลบางปูอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้น จำนวน 30

คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางปูผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาลพนักงานเทศบาลและพนักงานจ้างจำนวน 6 คน

2.2 ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปู จำนวน 4 ตำบล โดยเลือกคัดเลือกรุ่นตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จากผู้สูงอายุหรือบุคคลในครอบครัวที่ได้รับสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงสามารถอ่านและเข้าใจแบบสัมภาษณ์ได้อย่างชัดเจนโดย รวมจำนวน 24 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open-ended Question) โดยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ในเขตเทศบาลตำบลบางปูผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์และซักถามกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา และข้อมูลทั่วไป รวมถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของเจ้าหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมและนำผลการสัมภาษณ์เบื้องต้นมาศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นโดยจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ระดับคือ

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน เป็นผู้ที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด และในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาจะทำการอธิบายผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ว่าให้ตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างอิสระ โดยข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์นี้ จะเป็นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเท่านั้น

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมจากข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการสูงอายุ ด้านที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงาน รวมถึงข้อมูลจากเอกสาร หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ สำหรับประกอบการศึกษา การรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลข้อมูลทุติยภูมิแล้ว โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในส่วนข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล นำมาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

5.2 วิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบางปูอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาใน 3 ด้าน คือ 1) สวัสดิการด้านรายได้ 2) สวัสดิการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล 3.สวัสดิการด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครองพบว่าเทศบาลมีการดำเนินงานด้านสวัสดิการ คือ

1. ด้านสวัสดิการรายได้มีการจ่ายเบี้ยยังชีพและการฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบางปู มีการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยจะมีการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุโดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรซึ่งจะดำเนินการตรวจสอบ ทุกสิ้นปีงบประมาณ ทั้งนี้ยังมีการรายงานจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปูตามแบบสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีทั้งการจัดเก็บใส่แฟ้มเอกสารและคีย์ข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลโดยจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการด้านรายได้เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจำนวน 8,653 คนและมีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุเทศบาลได้มีการดำเนินการฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบคือผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการเบี้ย

ยังชีพไม่มารับเงินตามกำหนดเวลา ผู้สูงอายุบางส่วนลูกหลานไม่สนใจรับมอบอำนาจมารับเงินแทน ในส่วนการพัฒนาอาชีพ ผู้สูงอายุไม่ค่อยเข้าร่วมเนื่องจากปัญหาการเดินทาง ไม่ตรงกับความสะดวกของผู้สูงอายุ และงบประมาณที่ไม่ได้ตั้งไว้สำหรับฝึกอบรมผู้สูงอายุโดยตรง ในส่วนของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพแม้จะมีการปรับเพิ่มขึ้นจาก 500 บาทต่อเดือนมาเป็นตามช่วงอายุแล้วแต่ยังรู้สึกไม่เพียงพอ เนื่องจากบางส่วนไม่มีบุตรหลานดูแล ในส่วนผู้ที่มิคนในครอบครัวให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมก็ไม่เพียงพอ ในส่วนการอบรมอาชีพไม่ได้เข้าร่วมเนื่องจากเดินทางลำบาก และไม่มีอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง รวมถึงผู้เข้าอบรมเต็มจำนวนทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมได้ สำหรับการดูแลด้านรายได้ของผู้สูงอายุโดยครอบครัวผู้สูงอายุกับทางเทศบาล นั้น ที่ผ่านมายังไม่มีการดำเนินงานโดยตรงแต่เป็นไปในรูปแบบประสานผ่านทางชุมชนไปยังครอบครัวผู้สูงอายุ และยังไม่มีความเห็นในการดำเนินงานในเรื่องนี้

แนวทางการพัฒนาทางควมมีการจัดให้มีกองทุนสำหรับผู้สูงอายุ เช่น “กองทุนผู้สูงอายุ” โดยให้ครอบครัวผู้สูงอายุเข้ามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุโดยการเป็นผู้จ่ายเงินแทนผู้สูงอายุ และในส่วนกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น กองทุนหมู่บ้าน ซึ่งควมมีการปรับแก้กฎระเบียบเพื่อให้เอื้อกับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนได้เข้าถึง สวัสดิการเบี้ยยังชีพควรเพิ่มเป็น 1,000 บาทเท่ากันทุกคน ควรจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและครอบครัวรวมถึงจัดให้มีศูนย์การประชาสัมพันธ์ข่าวสารและการร่วมกลุ่มอาชีพเพื่อการตัดสินใจประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มเติมส่งเสริมให้คนในครอบครัวหันมาเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุมากขึ้นเข้ามาดูแลในเรื่องรายได้ อย่างมารับเบี้ยยังชีพแทนในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถมารับได้ จ่ายค่าฅาปนกิจสงเคราะห์แทนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ จัดทำโครงการปลูกจิตสำนึกให้คนในครอบครัวเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุและดูแลท่านตามความเหมาะสมไม่ทอดทิ้ง

2. การดำเนินงานสวัสดิการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ โดยมีรถฉุกเฉินไว้สำหรับให้บริการ มีศูนย์บริการสาธารณสุขเพื่อดูแลและรักษาให้ผู้สูงอายุฟรี รวมถึงตรวจสุขภาพประจำปีละ 1 ครั้ง การออกหน่วยเทศบาลเคลื่อนที่เพื่อตรวจสุขภาพจำนวน 11 ครั้งต่อปี รวมถึงการให้ยืมอุปกรณ์ทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุ เช่นเตียงสำหรับผู้สูงอายุ รถเข็น ที่พยุงเดิน

ปัญหาในการดำเนินการคือบุคลากรไม่เพียงพอในการให้บริการกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงศูนย์บริการสาธารณสุขและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ให้ผู้สูงอายุยืมไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บไม่มบุตรหลานดูแล หรือเจ็บป่วยป่วยเรื้อรัง ที่อยู่ไกลจากศูนย์บริการสาธารณสุขเมื่อคนในครอบครัวไม่พามากก็ไม่สามารถเดินทางมารับบริการได้ รวมถึงปัญหาอาสาศัมครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาศัมครดูแลผู้สูงอายุ(อผส.) ไม่เพียงพอกับการดูแลผู้สูงอายุ

แนวทางในการพัฒนาในด้านสุขภาพควร จัดให้มีบริการตรวจสุขภาพใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง การออกหน่วยเทศบาลเคลื่อนที่ควมมีเดือนละ 2 ครั้งรวมถึงมีรถรับ-ส่งผู้ป่วยในยามฉุกเฉินตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อเวลาเจ็บป่วยและหมอนัดตามนัด ควมจัดให้มีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแบบไปเช้าเย็นกลับ ตั้งงบประมาณสำหรับจัดหาอุปกรณ์พยาบาลสำหรับผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อความต้องการ มีการจัดประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจนขาดคนดูแล จัดทำการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุที่มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังเพื่อให้สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง เชิญชวนให้ครอบครัวผู้สูงอายุสมัครเป็นอาสาศัมครดูแลผู้สูงอายุ และจัดอบรมให้ความรู้สามารถปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุได้มีการฝึกอบรมให้ลูกหลานหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความรู้ในเรื่องการใช้จ่ายและการรักษาเบื้องต้นอย่างถูกวิธี

3. ด้านความมั่นคงครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครองของ มีการสนับสนุนการปฏิบัติงานอาสาศัมครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) มีการสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ มีการพาผู้สูงอายุไปไหว้พระ 9 วัด กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ มีโครงการการจัดหาแว่นตาให้ผู้สูงอายุ มีการจัดทำทางลาด และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุในสำนักงานเทศบาล

ปัญหาที่พบคือเทศบาลยังไม่ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ยังไม่มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ในส่วนกองทุนสวัสดิการชุมชนและกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ที่ยังไม่ทั่วถึงรวมถึงความไม่เพียงพอของอาสาศัมครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) กับจำนวนของผู้สูงอายุเนื่องจากผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตลอดควมมีการส่งเสริมให้ครอบครัวผู้สูงอายุเข้ามาเป็นอาสาศัมครดูแล

ผู้สูงอายุเพื่อ รวมถึงปัญหาของผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนสวัสดิการชุมชน เนื่องจากไม่มีกำลังในการเสียค่าใช้จ่าย การเข้าร่วมกิจกรรมที่เทศบาลจัดเนื่องจากไม่มีคนในครอบครัวพาไป

แนวทางในการพัฒนาจัดการฝึกอบรมให้ครอบครัวผู้สูงอายุเข้ามาเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุให้มีเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการอบรมให้ความรู้ความสามารถดูแลผู้สูงอายุได้ สามารถสังเกตอาการและพยาบาลเบื้องต้นได้ มีศูนย์รับดูแลผู้สูงอายุแบบครบวงจรโดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มกองทุนต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ จัดให้มีกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกให้กับสมาชิกในครอบครัวให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุ เช่นการจัดทำโครงการทำกิจกรรมของคนในครอบครัวทั้ง 3วัยได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ความรักความผูกพัน รวมถึงการปรับตัวเข้ากันของคนในครอบครัวกับผู้สูงอายุให้อยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัว ของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าในการดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลตำบลบางปูที่ผ่านมา เป็นการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่เทศบาลที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจมาจากกรมประชาสงเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พิมล อ่างถึงใน สุมาลัย,2553) ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการสังคมอาจเป็นเพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 53 ว่าด้วยบุคคลที่อายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมจากรัฐ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จากภารกิจถ่ายโอนและกฎหมายที่กล่าวมา ส่งผลให้การดำเนินงานด้านส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเห็นได้จากการบริการสวัสดิการที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันที่ผู้สูงอายุได้รับบริการได้ชัดเจนที่สุดคือ ผู้สูงอายุได้รับรักษาพยาบาลฟรีในโรงพยาบาลของรัฐ ด้านรายได้ก็จะมีสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ แต่สวัสดิการสังคมทั้ง 3 ด้านที่ได้จากทางเทศบาลยังคงไม่เพียงกับความต้องการ

จากการเทศบาลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้รับผิดชอบหลัก ทำให้ครอบครัวผู้สูงอายุมองว่าการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ที่เทศบาลต้องดำเนินการ ไม่ใช่หน้าที่ของครอบครัวที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เป็นความคิดที่ต้องได้รับการแก้ไขให้ความรู้ความเข้าใจปลูกจิตสำนึกให้คนในครอบครัว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้เห็นถึงความสำคัญของตนเอง ในการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณษา บุญอ้อม (2551) ที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนหากจะให้การจัดการสวัสดิการมีความยั่งยืนควรปรับแนวความคิดการให้บริการให้เป็นตามความต้องการของผู้สูงอายุในท้องถิ่นนั้น ๆ และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการตั้งแต่เริ่มต้นและให้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการหรือรูปแบบของบริการไปตามความเหมาะสม บริการนั้นจะอยู่อย่างยั่งยืน โดยจากการวิจัยจะมีส่วนที่เห็นเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนะคือการให้คนในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพิ่มเข้ามาเพราะคนในครอบครัวจะอยู่ใกล้ชิดผู้สูงอายุที่สุดทำให้เห็นและเข้าใจถึงปัญหาของผู้สูงอายุที่ และสามารถให้การสนับสนุนผู้สูงอายุในการเข้าถึงบริการสวัสดิการด้านต่างๆที่ผู้สูงอายุจะได้รับเพิ่มเติมจากที่เทศบาลจัดการให้ได้เนื่องจากเทศบาลยังมีงบประมาณในการดำเนินงานที่จำกัด แต่จากการศึกษาพบว่าเทศบาลยังไม่มีมีการดำเนินการในเรื่องให้ครอบครัวผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมอย่างในการจัดทำแผนดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุได้ตามความต้องการของผู้สูงอายุได้ทั้งหมด ซึ่งหากเทศบาลให้ความสำคัญกับการที่จะให้ครอบครัวผู้สูงอายุเข้ามาร่วมดูแลในเรื่องสวัสดิการทั้ง 3 ด้าน จะทำให้เทศบาลใช้งบประมาณในการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุได้อย่างคุ้มค่า ครอบครัวเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุรู้สึกตนเองมีคุณค่าจากการได้รับการบริการที่ตรงตามความต้องการและปัญหาของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจัดทำนโยบายเรื่องสวัสดิการผู้สูงอายุร่วมกับทางเทศบาลในส่วนอำนาจหน้าที่ที่เทศบาลสามารถดำเนินการได้เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานระยะสั้น ระยะยาวและนำเข้าสู่เทศบาลเพื่อให้ครอบครัวตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

1.2 จัดทำแผนด้านงบประมาณ และจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอกับงานที่ทำทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการด้านสวัสดิการสังคมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนครอบครัวควรให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่นการรณรงค์จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกของคนในครอบครัวกับผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวอย่างต่อเนื่องและจริงจังเพื่อการพัฒนาสวัสดิการคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หน่วยงานราชการในฐานะผู้ให้บริการต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริงเพื่อรองรับปัญหาในอนาคตของ “สังคมผู้สูงอายุ” โดยการยึดแนวทางการประสานงานกันระหว่างเทศบาลและครอบครัวผู้สูงอายุในการดำเนินงานทั้ง 3 ด้าน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาสวัสดิการของผู้สูงอายุในอนาคตร่วมกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างดีที่สุดจากทางภาครัฐและครอบครัว และ

2.2 มีการกระจายด้านบริการสวัสดิการผู้สูงอายุทั้ง 3 ด้านให้ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส ยากไร้ และขาดที่พึ่งพิง ให้ได้เข้ารับการบริการด้านสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาค เพื่อให้สังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นสังคมที่น่าอยู่ และผู้สูงอายุไม่รู้สึกเดียวดาย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาอิสระ เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเทศบาลและครอบครัวของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก ผู้บริหารของสำนักงานเทศบาลตำบลบางปู ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล เจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม และผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางปู ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ การศึกษาในครั้งนี้ ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ท่าน ผศ.ดร.สุทิน นพเกตุ ที่ได้ให้องค์ความรู้พื้นฐานด้านการศึกษาและเป็นผู้กลั่นกรองการศึกษา ให้มีคุณค่าด้านเนื้อหาสาระ ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

อันความดีและประโยชน์ใด ๆ ของการศึกษาในครั้งนี้ ขอมอบแด่ บิดา – มารดา ผู้มีพระคุณสุดที่จะหาใดเปรียบได้ ผลการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นกระจุกเงาสะท้อนการปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุ ในอันที่จะสร้างความเข้มแข็ง ความเอื้ออาทร ความกตัญญู การมีส่วนร่วมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทักทอต่อยอดเป็นทุนทางสังคมที่มีรูปแบบการพัฒนาอย่างชัดเจน ส่งผลถึงความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ท่าน ที่ช่วยเหลือให้การศึกษานี้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

บรรณานุกรม

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: ทิฉีพ.

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2545). คู่มือการปฏิบัติงานด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

สุพรรณษา บุญอ้อม (2551). ความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ.

รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุมาลย์ ชื่นบาน. (2553). แนวทางการพัฒนาสวัสดิการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยภาครัฐและครอบครัวขององค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐ

ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยขอนแก่น.

การจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู

Community Waste Water Management in Tambon Bangpoo Municipality

เมธาวุฒิ แดงถาวร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากประชากร และกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผู้ให้ข้อมูลสำคัญและใช้การสังเกตการณ์ในพื้นที่ร่วมกับการ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิถึงรายละเอียดทั่วไปของพื้นที่ศึกษาผลการศึกษาพบว่าทางเจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้ประกอบการ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลตำบลบางปูมีการกำหนดนโยบายในการจัดการน้ำเสียที่เกิดขึ้น เช่น การจัดตั้งห้องปฏิบัติการในการตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียภายในสถานประกอบการ และโครงการตรวจสอบเฝ้าระวังโดยจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งของโรงงานไปทำการวิเคราะห์โดยหน่วยงานราชการ เป็นต้น ส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสีย พบว่ายังมีโรงงานบางแห่งลักลอบปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านมาตรฐาน น้ำทิ้งลงสู่ลำคลองสาธารณะ เทศบาลขาดแคลนงบประมาณ และบุคลากรในการ จัดสร้าง ปรับปรุง และดูแลห้องปฏิบัติการตรวจวัดคุณภาพน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ขาดแผนดำเนินงาน และการบริหารจัดการที่ชัดเจน รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานประกอบการต่าง ๆ ในการจัดการน้ำเสียด้วย

คำสำคัญ: น้ำเสีย, แนวทางการจัดการ, เทศบาลตำบลบางปู

Abstract

The purpose of this research is to study the way to manage waste water, its problem and the obstacle of waste water management for community of Tambon Bangpoo Municipality, Sumut Prakarn province. In depth interview is applied for this study with 3 target groups; (the management of Tambon Bangpoo Municipality, he trader in the Tambon Bangpoo Municipality, and the government that related with Tambon Bangpoo Municipality). The observation from the research documentary of Tambon Bangpoo Municipality is also applied for this study. The result of the study of the way to manage waste water found that the all of the target groups in the Tambon Bangpoo Municipality have the way to manage the waste water such as development the laboratory for analysis waste water from industries in the Tambon Bangpoo Municipality, all of factories have the waste water treatment system for waste water treatment before discharge to the environment, and the government has the team for investigation the waste water from the waste water treatment plant in the factory. The problems and the obstacles to manage waste water can be First in 2 aspects found some of factories have not waste water treatment system before discharge waste water to public place. Tambon Bangpoo Municipality is facing budget and staff limitation. This, it affects to upgrade the laboratory in order to support all environmental issues in the area. Second, people in the community of Tambon Bangpoo Municipality are not aware to cooperate and tack of people participation with the management of TambonBangpoo Municipality or the government in order to protect their environment.

Keywords: Waste Water, Management, Tambon Bangpoo Municipality

บทนำ

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของแหล่งอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ส่งผลให้มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงขึ้น และมีอัตราการขยายตัวของที่พักอาศัยเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จึงก่อให้เกิดผลกระทบทางมลพิษสิ่งแวดล้อมหลายด้านขึ้น เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ หรือมลพิษที่เกิดจากสารเคมีต่าง ๆ เป็นต้น แต่ที่เป็นปัญหาหนักมากในตอนนี้คือ ปัญหามลพิษทางน้ำซึ่งมาจากน้ำทิ้งของที่พักอาศัยในการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนที่มีจำนวนมาก และน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติจึงส่งผลให้เกิดภาวะน้ำเน่าเสียตามมา ซึ่งถ้าหากไม่รีบดำเนินการหาทางป้องกัน และแก้ไขตั้งแต่ตอนนี้ต่อไปอาจจะไม่สามารถควบคุมสภาพน้ำภายในคลองชลประทานให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ และยากต่อการแก้ไขปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้น อาจจะต้องใช้เวลานานหรืออาจจะหาทางแก้ไขไม่ได้เลย ประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณริมคลองชลประทานไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำในคลองชลประทานได้เหมือนอย่างแต่ก่อน ทรัพยากรสัตว์น้ำที่เคยเป็นแหล่งอาหารได้สูญหายตายไป ไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน บางคนมีอาชีพจับปลาในคลองชลประทานเพื่อนำ ไปจำหน่ายก็ต้องเลิกไป เพราะทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลงจนไม่สามารถทำการประมงได้ในส่วนนี้ทางเทศบาลตำบลบางปู ควรรีบดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดูแลด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประกอบกับคลองชลประทานก็อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางปูด้วย เพราะถ้าน้ำในคลองชลประทานมีคุณภาพที่ดี ก็จะส่งผลให้เกิดสิ่งที่ดีต่าง ๆ ตามมามากมาย

ปัญหาน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาสำคัญที่เรื้อรัง และสะสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ส่งผลกระทบกับการดำรงชีวิตของประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวข้องระบบทางเดินหายใจ เป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค ถ้าวินิจฉัยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และต่อเนื่องก็จะทำให้การแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียเป็นไปได้ยาก และจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากปัญหาที่ได้กล่าวมานั้น นับได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง และเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก จึงต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเร็ว

การจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู ในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำเสียหรือการบริหารจัดการปัญหาน้ำเสียนั้น เป็นหน้าที่โดยตรง ของเทศบาลตำบลบางปู เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการหรือวิธีการในการป้องกันไม่ให้น้ำเสียยิ่งกว่าเดิม การบำบัดน้ำเสียให้เป็นน้ำดีก่อนปล่อยลงคลองลำรางสาธารณะ และคลองชลประทาน รวมทั้งแนวทางฟื้นฟูสภาพน้ำให้มีสภาพดี จากความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำดังกล่าว จึงมีความจำเป็นให้ผู้วิจัยต้องศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของเทศบาลตำบลบางปู ด้านการจัดการน้ำเสียในคลอง ลำรางสาธารณะ และคลองชลประทาน ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิด การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการจัดการปัญหาน้ำเสียที่เหมาะสม และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดของวิธีการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
2. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารของเทศบาลตำบลบางปู จำนวน 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองช่างสุขาภิบาล

กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง อพาร์ทเมนต์และห้างเทสโก้โลตัส สาขาบางปูและกลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Standardized or structured) คือ การสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไว้เรียบร้อยแล้วล่วงหน้า ผู้วิจัยสัมภาษณ์ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู โดยใช้คำถามเหมือนกันทั้งหมด เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น และศึกษาจากข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น เพื่อนำมาวิเคราะห์ และประมวลผลตามความต้องการในการศึกษาของผู้ศึกษาวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ระดับ คือ

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Group In depth Interview) และจากการสังเกต (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายในประเด็นเฉพาะเจาะจง โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่ชักจูงให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแนวคิด และแสดงความคิดเห็น หรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดและลึกซึ้ง

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และตำราต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าไว้แล้ว ได้แก่ เอกสารข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเทศบาลตำบลบางปู แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิแล้ว ทำการเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลปฐมภูมิเมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1 วิเคราะห์กระบวนการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู

5.2 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอแนะแนวทางการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการน้ำเสียในชุมชนภายในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการจัดการน้ำเสียกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการในการจัดการน้ำเสียภายในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู

กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลบางปู ได้มีการวางแผนนโยบายในการจัดการน้ำทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยการเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีการจัดกิจกรรมให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ เขตโรงงานอุตสาหกรรม ให้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของโรงงาน เพื่อจะได้มีส่วนในการเฝ้าระวัง เป็นหูเป็นตาคอยดูแลไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมลักลอบปล่อยน้ำทิ้งลงสู่ลำคลองสาธารณะได้อีกทางหนึ่ง และทางเทศบาลยังมีโครงการในการปรับปรุงคุณภาพน้ำในลำคลองสาธารณะในเขตเทศบาล โดยการขุดลอกคลองเป็นประจำสม่ำเสมอเพื่อเป็นการกำจัดวัชพืชในน้ำ สร้างเครื่องเติมอากาศเพื่อเพิ่มปริมาณออกซิเจนให้กับน้ำในลำคลองสาธารณะรวมถึงการเติมสารจุลินทรีย์ (Effective Micro-organisms หรือ EM) เพื่อช่วยในการบำบัดน้ำเสียในลำคลองสาธารณะอีกทาง โดย (Dr. Teruo Higa, 2526) ผู้เชี่ยวชาญสาขาพืชสวนมหาวิทยาลัยริวกิว เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น ได้ให้ความหมายของ EM ซึ่งย่อมาจาก Effective Micro-organisms หมายถึง กลุ่มจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ และได้ค้นพบเมื่อ พ.ศ.2556

กลุ่มผู้ประกอบการ มีระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการบำบัดน้ำเสีย ก่อนปล่อยทิ้ง และยังมีกรรมวิธีเวียนน้ำเสียที่ผ่านกระบวนการบำบัดแล้วกลับมาใช้ซ้ำ ในกระบวนการผลิต หรือนำมาใช้รดน้ำต้นไม้ภายในพื้นที่ของ

โรงงาน ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ (ฝ่ายวิจัยและเทคโนโลยี องค์การจัดการน้ำเสีย, 2544) ได้ศึกษาการนำน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่เทศบาลเมือง แสนสุข จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นการลดปัญหาการปล่อยน้ำทิ้งสู่ลำคลองสาธารณะได้ และโรงงานยังมีโครงการเฝ้าติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้งที่ผ่านกระบวนการบำบัดแล้ว ก่อนจะทำการปล่อยทิ้งให้เป็นไปตามค่ามาตรฐานตามที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ และมีการซ่อมบำรุงระบบบำบัดน้ำเสียภายในโรงงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา

กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มีโครงการตรวจสอบเฝ้าระวังโดยจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อนำไปวิเคราะห์ตรวจหาค่าตามที่มาตรฐานกำหนด หากค่าที่ตรวจวัดได้เกินกว่ามาตรฐานจะดำเนินคดีตามกฎหมายต่อโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองสาธารณะ และมีโครงการธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมโดยการให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับบริเวณโรงงานอุตสาหกรรมมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม และมีคณะกรรมการทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้าร่วมในการตรวจประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดในโครงการ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู

กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลบางปู พบว่า มีโรงงานบางแห่งลักลอบปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านกระบวนการบำบัดให้ได้ค่าตามมาตรฐานลงสู่ลำคลองสาธารณะ ขาดแคลนงบประมาณในการจัดสร้าง ปรับปรุง และดูแลห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจวัดคุณภาพน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม บุคลากรที่มีอยู่ก็มีจำกัด ทำให้เข้าไปติดตามดูแลและตรวจสอบโรงงานได้ไม่ทั่วถึงอย่างที่ควรจะเป็น ขาดแผนดำเนินงาน และการบริหารจัดการที่ชัดเจน และอำนาจหน้าที่การตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายในการกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษไม่มี หรือไม่ชัดเจนว่าเป็นอำนาจของท้องถิ่นหรือไม่ รวมไปถึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และสถานประกอบการต่าง ๆ ในการจัดการน้ำเสียที่เกิดขึ้น

กลุ่มผู้ประกอบการ พบว่า บางรายไม่มีปัญหาในการจัดการน้ำเสีย แต่จะมีเพียงในส่วนของการพาร์ทเมนท์ให้เช่าที่จะพบปัญหาในช่วงหน้าฝนที่ระบายน้ำจะตัน ทำให้การระบายน้ำจากอาคารออกสู่ที่ระบายน้ำเสียสาธารณะไม่สะดวก ส่งกลิ่นเหม็น

กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเสียภายในเขตเทศบาลตำบลบางปูที่พบ คือ บางส่วนไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย เช่น หมู่บ้าน คอนโดมิเนียม ตลาดสด ชุมชนที่พักอาศัย ซึ่งเป็นการบำบัดเบื้องต้นก่อนปล่อยสู่ภายนอก และยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสียรวมของเทศบาลในการบำบัดน้ำเสียชุมชน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู พบว่า แหล่งกำเนิดน้ำเสียชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงแรม อพาร์ทเมนท์ อาคารพาณิชย์ ร้านอาหาร ภัตตาคาร กิจกรรมให้บริการ และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น (ฝ่ายตรวจและบังคับการ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แก้ไขเพิ่มเติม 2552) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งภายหลังจากมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จึงได้มีการประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ (เดิม) จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากอาคารบางประเภทและบางขนาด มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากที่ดินจัดสรร และมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งแหล่งกำเนิดเหล่านี้จะถูกจัดให้เป็นแหล่งกำเนิดน้ำเสียที่จะต้องถูกควบคุม เจ้าของหรือผู้ประกอบการจะต้องดำเนินการกำจัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด จึงจะสามารถระบายออกสู่สิ่งแวดล้อมหรือแหล่งน้ำธรรมชาติได้ แต่การบังคับใช้กฎหมายขาดความเข้มงวด และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมและกำกับดูแล ให้ปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการฝ่าฝืน หลบเลี่ยง ไม่ติดตั้งระบบ หรือไม่เปิดเดินระบบบำบัดน้ำเสีย และยังลักลอบระบายน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดออกสู่สิ่งแวดล้อมอีกด้วย นอกจากนี้ชุมชนส่วนใหญ่มักจะระบายน้ำเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยไม่ผ่านการบำบัด ซึ่งจะพบมาก คือ การระบายน้ำเสียจากการใช้น้ำล้างท่อสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อม และน้ำเสียจากส้วมผ่านบ่อเกรอะ – บ่อซึม ให้น้ำเสียระบายซึมลงดิน และแหล่งกำเนิดที่ถูกควบคุมการระบายน้ำเสีย ตามกฎหมายที่ติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียของตนเอง ซึ่งโดยหลักการแล้วหากเจ้าของแหล่งกำเนิดสามารถควบคุมดูแลระบบของตนได้ และระบบบำบัด

น้ำเสียสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะช่วยลดผลกระทบของน้ำเสียต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้มาก

จากการศึกษายังพบว่าการจัดการน้ำเสียชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู ยังขาดการจัดการที่เหมาะสม โดยเฉพาะชุมชนเมืองที่ยังไม่มีระบบจัดการน้ำเสีย หรือระบบบำบัดน้ำเสียรวมที่ยังคงระบายน้ำเสียลงท่อระบายน้ำย่อยต่าง ๆ และไหลลงคูน้ำ ลำคลอง แอ่งน้ำ และแม่น้ำในที่สุด ทำให้แหล่งน้ำเหล่านี้กลายเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจนเกิดการเน่าเสียไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป นอกจากนี้ชุมชนและประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมลพิษจากน้ำเสียชุมชนและการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการประสานการดำเนินงาน และการตรวจสอบการควบคุมแหล่งกำเนิดน้ำเสียอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามเทศบาลตำบลบางปู ผู้ประกอบการ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู ต่างก็มีนโยบายเพื่อการจัดการกับปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการรับรู้ถึงข้อมูลความเป็นไปของสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลบางปู การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับเขตโรงงานอุตสาหกรรมตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักที่จะคอยเฝ้าระวัง การสอดส่องดูแลและคอยแจ้งเตือนต่อหน่วยงานราชการเมื่อมีการลักลอบกระทำผิด เพื่อให้มีการเอาผิดกับโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองสาธารณะ เพื่อเป็นตัวอย่างต่อโรงงานอื่น ๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการน้ำเสียของ (เมืองคิตะคิวชู อยู่ในจังหวัดฟูกูโอกะ บนเกาะคิวชูทางใต้ของประเทศญี่ปุ่น,ม.ป.ป.) ที่เรียกว่า เมืองต้นแบบ หรือ Eco-Townอีกทั้งเทศบาลยังมีการจัดทำโครงการ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาน้ำเน่าเสียในลำคลองสาธารณะ และนโยบายอีกอย่างที่สำคัญที่ช่วยลดปัญหาน้ำเน่าเสีย (โครงการในพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำ, ม.ป.ม.) การบำบัดน้ำเสียด้วยกังหันน้ำชัยพัฒนา คือ การติดตั้งเครื่องเติมอากาศ เพื่อเพิ่มปริมาณออกซิเจนในลำคลองที่ประสบปัญหาการเน่าเสียของน้ำ ซึ่งสามารถจะช่วยให้น้ำเสียกลับมามีสภาพดีขึ้นได้ แต่เทศบาลก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู คือ เนื่องจากเทศบาลมีงบประมาณจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินนโยบายที่ตั้งเอาไว้ได้ทั้งหมด มีเพียงบางส่วนที่สามารถทำได้ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้ ทำให้ปัญหาเกิดการสะสมและในบางพื้นที่ไม่อาจจะแก้ปัญหาได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง อีกทั้งบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปจากชุมชนได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งประชาชนและโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ให้ช่วยกันตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาหากมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองสาธารณะ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. เชิงนโยบาย เทศบาลจะต้องกำหนดให้การแก้ไขปัญหาน้ำเสียเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเร่งด่วน ของเทศบาล ซึ่งจะส่งผลให้ข้าราชการได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการจัดทำแผนการจัดการน้ำเสียชุมชนเป็นแผนการจัดการที่มุ่งแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งการแก้ไข พื้นฟู การควบคุม การป้องกัน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินงานแบบผสมผสาน และสอดคล้องกัน เพื่อให้ บังเกิดผลในทางปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการร่วมรับรู้ตั้งแต่ต้น ร่วมคิดให้ข้อเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ

2. เชิงปฏิบัติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินงานในเชิงรุก เป็นฝ่ายนำริเริ่มเข้าถึงพื้นที่และชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การเสนอแนวทางแก้ไขร่วมกับชุมชน ความจริงใจ โปร่งใส ให้ข้อมูลที่แท้จริงแก่ประชาชน และร่วมดำเนินการกับประชาชนพื้นที่ทั้งด้านการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียชุมชนของ (สุชาติ บรรจงการ, โสภณ ธนะมัย วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, นิพนธ์ ตั้งธรรม ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552) เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตำบลบางขุนไทร จังหวัดเพชรบุรี ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งการประกอบอาชีพ ประเพณี ความเชื่อ และกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมทั้งส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการน้ำเสียสำหรับบ้านเรือนและสนับสนุนให้มีการจัดการน้ำเสีย โดยเฉพาะ

บ้านเรือนและอาคาร (Onsite Treatment) ที่อยู่ริมน้ำด้วยการติดตั้งถังดักไขมัน และระบบบำบัดน้ำเสียสำหรับบ้านเรือนและอาคาร อีกทั้งต้องกำกับดูแลและเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายให้แหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งเป็นอาคารประเภทที่ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียและระบายน้ำทิ้งให้เป็นไปตามมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งที่กำหนด และจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาแก่ผู้ประกอบการที่มีการระบายน้ำทิ้งเกินค่ามาตรฐานที่กำหนด

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการน้ำเสียในชุมชนของเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายท่าน และหน่วยงานหลายหน่วยงานที่ได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษา ให้ความคิดเห็น และกำลังใจที่ดีตลอดมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อข้อมูล ให้คำปรึกษา และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย ท่านนายกเทศมนตรีตำบลบางปู ท่านรองนายกเทศมนตรีตำบลบางปู ท่านปลัดเทศบาลตำบลบางปู ท่านรองปลัดเทศบาลตำบลบางปู ท่านผู้อำนวยการกองช่างสุขาภิบาล เทศบาลตำบลบางปู ผู้ประกอบการเอสโกโลตัส สาขาบางปู โรงงานอุตสาหกรรม และอพาร์ทเมนต์ภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู รวมทั้งสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ และผู้ที่ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ทำให้การดำเนินการศึกษาวิจัยอิสระฉบับนี้ประสบความสำเร็จไปด้วยดีขอขอบคุณเทศบาลตำบลบางปู และผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับพื้นที่ และเอื้อเฟื้อสถานที่ในการดำเนินงานทำให้การศึกษางานวิจัยอิสระสำเร็จลุล่วงตลอดมา

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานแผนสิ่งแวดล้อม เมืองคิตะคิวชู จังหวัดฟูกูโอกะ ประเทศญี่ปุ่น. (ม.ป.ป.). City of Kitayushuเมืองต้นแบบ Eco-Town. จาก http://www.reo16.mnre.go.th/reo16/doc_Knowledge/
- โครงการในพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำ. (ม.ป.ป.). เครื่องเติมอากาศกังหันชัยพัฒนา. จาก <http://www.library.stou.ac.th/ODI/king-sage-of-water/page6.html>
- ผู้เชี่ยวชาญสาขาพิษสวนมหาวิทยาลัยรวิคว เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น.(2526).ก ารทำ EMบำบัดน้ำเสีย. จาก <http://hpc4.anamai.moph.go.th/market/EM.html>
- ฝ่ายวิจัยและเทคโนโลยี องค์การจัดการน้ำเสีย. (กรกฎาคม 2554). รายงานการศึกษาแนวทางการนำน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข. จาก <http://www.wma.or.th/www/home.php?module=event-detail&lang=&id=MTY=>
- ฝ่ายตรวจและบังคับการ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2552). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. จาก <http://www.pcd.go.th>
- สุชาติ บรรจงการ, โสภณ ธนะมัย วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, นิพนธ์ ตั้งธรรม คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2552). องค์ความรู้การบำบัดน้ำเสียชุมชนที่ได้จากการสืบค้นด้วยเทคนิคทางสิ่งแวดล้อม. วารสาร Environment and Natural Resources Journal, 7(1), 110-123

การพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี

Development of Public Relations Work on the Internet of Saraburi Province Administrative Organization

วิธีวิจัย

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้านการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ให้ดียิ่งขึ้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี โดยเป็นกลุ่มของผู้บริหารหน่วยงานราชการประจำและกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภายในส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี รวมทั้งสิ้น 25 คน ใช้เครื่องมือในการศึกษาคือ แบบสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาใช้วิธีจัดสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านเว็บไซต์ต้องการการบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีจำเป็นต้องพัฒนาการประชาสัมพันธ์เพราะการประชาสัมพันธ์นั้น จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ส่วนวิธีการการประชาสัมพันธ์องค์กรบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการใช้เว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภายนอกองค์กร คือ ประชาชนทั่วไปและผู้ให้บริการสาธารณะจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีซึ่งส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการจัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์จะช่วยให้องค์กรเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร ผู้บริหารยังไม่ให้ความสำคัญต่อการใช้เว็บไซต์เท่ากับการออกประชาสัมพันธ์ด้วยข้าราชการหรือพนักงานโดยตรง อีกทั้งทีมผู้บริหารและพนักงานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับงานด้านประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ รวมถึงโครงสร้างขององค์กรยังไม่มีกำหนดให้มีฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ แนวทางการพัฒนาการงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ให้ดียิ่งขึ้นคือการจัดตั้งหน่วยงานประชาสัมพันธ์เว็บไซต์และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและรูปแบบการนำเสนอใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคของการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คือ บุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ไม่เห็นคุณค่าของภารกิจหรือประโยชน์ขององค์กร ขาดการยอมรับจากประชาชนทั่วไป ไม่ให้ความสนใจขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปการรับข่าวสารที่ไม่ตรงกันขาดข้อเท็จจริงซึ่งทำให้เกิดการขัดขวางหรือต่อต้านองค์กรในเวลาต่อมาปัญหาในการทำความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเช่นการเปิดเผยข่าวสารหรือกิจกรรมขององค์กรที่ไม่มีความชัดเจน เกิดช่องว่างด้านความรู้ความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

คำสำคัญ: การพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

Abstract

This article was aim to study the problems and impediments of the current public relations work on the internet of Saraburi Provincial Administrative Organization and also to find ways to better develop it. The sample groups used in this study were officers and personnel who are in the position of two different groups: administrator and staff of the Saraburi Provincial Administrative Organization. They

are all together 25 people. Interview was used as the tool for data collection. The interview was done by organizing a group discussion. The method used for data analysis was content analysis.

The study found that the majority of the sample group said that the public relations on the website of Saraburi Provincial Administrative Organization need to be developed because good public relations will build a good image for the organization. This will be a center for communication and will also build a good relationship between group of people from both internal and external organization. The method of using website for public relations, the organization uses the website for public relations only to external people and the service users of the Saraburi Provincial Administrative Organization. Most of them shared their opinion that using website for public relations will help the organization publicize its news and information. Administrators are not giving precedence to website media but are using direct public relations to its personnel. Moreover, the majority of the administrator team and personnel lack knowledge and skills in using the website for public relations and also there is no public relations department in the organizational structure. The problems and impediments found from the study regarding public relations through the website were that the organization's personnel and the people in the general public don't know its popularity and they don't see the value of its mission or the usefulness of the organization. It is unacceptable and ignored by the public. There is lack of good relationship between personnel in the organization and people in the general public. There is missed-communication, lack of facts, which later builds impediments against the organization. There is a problem in building understanding for the organization's personnel and people in the general public regarding the release of news. For example, unclear revealing of information or activities builds knowledge and understanding gap between the administrators and the performers of the organization. The guidelines to better develop the public relations of the Saraburi Provincial Administrative Organization on the internet network are to set up a department for website public relations and to develop the area of technology and new presentation format.

Keywords: *Development of Public Relations on the Internet*

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) คือหัวใจสำคัญขององค์กร เพราะการประชาสัมพันธ์นั้น จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้ ไม่ว่าจะเป็นยุคใด สมัยใด การประชาสัมพันธ์ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กร

หลากหลายสื่อที่มีอยู่ในสังคมได้ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในงานประชาสัมพันธ์ ที่นักประชาสัมพันธ์ใช้ติดต่อสื่อสารและช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร อาทิ จดหมายข่าว ข่าวแจกใบปลิว แผ่นพับ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โปสเตอร์ แฟ้มข่าวแจก การจัดนิทรรศการ การแถลงข่าว การจัดกิจกรรมพิเศษ และอีกมากมาย รวมทั้งสื่อใหม่ (New Media) ที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ต (Internet) ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมโลก ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อ (Media) กับเทคโนโลยี (IT) เข้าด้วยกันจนทำให้สังคมนี้กลายเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารผ่านถึงกันได้อย่างกว้างไกล และรวดเร็วมากขึ้น ทุกคนในสังคมโลกไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ชาติใด ภาษาใด ก็สามารถที่จะติดต่อสื่อสาร และรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่มากมายได้ในเวลาเดียวกัน นัก

ประชาสัมพันธ์ยุคใหม่ จึงจำเป็นต้องปรับตัว โดยนำอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำให้การประชาสัมพันธ์ในยุคใหม่มีสีสัน ทันสมัย ฉับไว ต่อการสื่อสารและทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

ด้วยความสามารถของสื่ออินเทอร์เน็ตที่สื่อสารได้ ทั้งข้อความ ภาพและเสียง ในลักษณะ ของคลิปปิดีโอสั้น ๆ ตลอดจนผู้ส่งและผู้รับ เข้าถึงข้อมูลได้ตลอด 24 ชั่วโมง เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะกลุ่มได้ ก็นับว่าเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่ใช้งบประมาณน้อยแต่ได้รับผลประโยชน์ คุ่มค่า ประกอบกับกระแสความสำคัญของอินเทอร์เน็ตทำให้การประชาสัมพันธ์ต้องปรับกลยุทธ์ในการสื่อสารให้มากขึ้นจะเห็นได้จากการที่ Breakenridge ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและผู้บริหารบริษัท โฆษณาและสื่อสารกับ De Loughry นักข่าวผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ The New PR Toolkit ให้เป็นคู่มือสำหรับนักประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ (DeireBreakenridge and ThoDeLoughry, 2003) ที่ได้กล่าวถึงการให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย การส่งมอบข้อมูลให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ฐานข้อมูลออนไลน์ ซอฟต์แวร์ติดตามข้อมูล บริการเฝ้าจับตาข้อมูลและบริการตัดข่าวนอกจากนี้ ยังได้ชี้ให้เห็นว่านักประชาสัมพันธ์จะใช้อินเทอร์เน็ตอย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงสื่อมวลชนได้ก่อนเส้นตายปิดต้นฉบับ "การเข้าถึงได้ทันที" (Instant Access) จึงเป็นสิ่งที่นักประชาสัมพันธ์ยุคใหม่ต้องคำนึงถึง ดังนั้น เว็บไซต์ (Web site) และ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-mail จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรสามารถมอบข่าวเจาะอย่างทันท่วงที สื่อมวลชนต้องการได้

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คือ เว็บไซต์ <http://www.saraburi-pao.com> แต่ปัญหาของระบบ คือข่าวสารและสารสนเทศต่าง ๆ ยังขาดการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน การนำเสนอข่าวสารยังไม่ต่อเนื่อง ไม่ครอบคลุมและทันต่อเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นและในการปรับปรุงข้อมูลข่าวสารอาศัยเจ้า พนักงานประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ เพียงผู้เดียว และต้องรอให้หน่วยงานอื่น ๆ นำข้อมูลมาส่งให้เพื่อนำขึ้นเว็บไซต์ต่อไป และต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการนำเข้าข้อมูลโดยเฉพาะซึ่งยังไม่มีบุคลากรดังกล่าว อีกทั้งยังไม่มีมีการประเมินคุณภาพเว็บไซต์ขององค์กร จึงทำให้ขาดช่วงการพัฒนาและปรับปรุงเว็บไซต์ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจอย่างมาก และต้องการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นการศึกษา

แนวทางการพัฒนาการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีให้มีประสิทธิภาพ

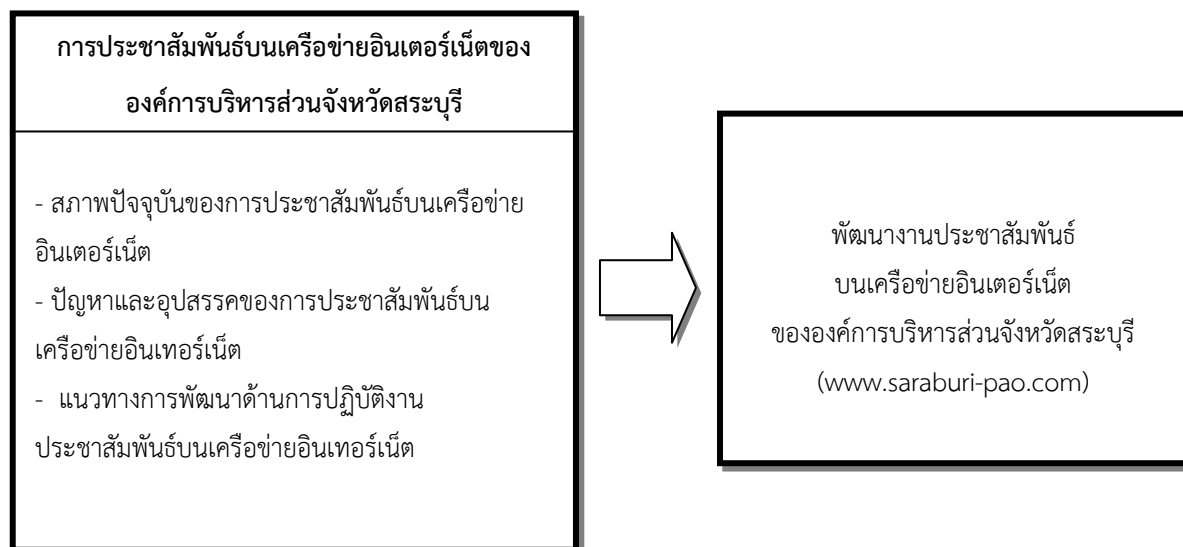
วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ให้ดียิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดของนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า การประชาสัมพันธ์ (เสรี วงษ์มณฑา, 2541) กล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์เป็นการใช้ความพยายามที่ได้วางแผนไว้ เพื่อให้สามารถสร้างและรักษาค่านิยม (Goodwill) เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์กรกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์เป็นหน้าที่ในการบริหารที่ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดปรัชญา และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร เนื่องจากนักประชาสัมพันธ์จะต้องสื่อสารกับ

ประชาชนกลุ่มภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งจะก่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างเป้าหมายขององค์กรและความคาดหวังของสังคม ซึ่งนักประชาสัมพันธ์จะต้องพัฒนา บริหาร และประเมินโปรแกรมการประชาสัมพันธ์ขององค์กรเพื่อช่วยส่งเสริมและทำความเข้าใจในส่วนต่าง ๆ ขององค์กร”โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแสดงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดไว้ ดังนี้

ระเบียบวิธีการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เรื่องการพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี มุ่งศึกษางานประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันไปสู่การพัฒนางานประชาสัมพันธ์ในอนาคตดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ กลุ่มเป้าหมายตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานราชการประจำจำนวน 11 คน และกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภายในส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี จำนวน 14 คน รวมทั้งหมด 25 คน และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ รูปแบบโครงสร้างของเว็บไซต์ ของส่วนราชการอื่น ๆ และภาคเอกชนวิธีการนำเสนอที่แสดงถึงงานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การศึกษาตัวอย่างรูปแบบโครงสร้างของเว็บไซต์ส่วนราชการและเอกชนอื่น

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ด้านกระบวนการประชาสัมพันธ์ วัตถุประสงค์การประชาสัมพันธ์ ด้านการประสานงาน ด้านการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ และแนวโน้มการประชาสัมพันธ์ในอนาคต

ส่วนที่ 4 นำผลการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม มาร่วมหาแนวทางการพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี

ขั้นตอนการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีกระบวนการขั้นตอนการนำเข้าข้อมูลอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อวิเคราะห์และเก็บรวบรวมมาเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 การระดมสมองจากกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานราชการประจำ และกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภายในส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี จากแนวคำถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและวิเคราะห์ผลเพื่อได้มาซึ่งวิธีการพัฒนางาน และนำผลสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มไปปรับปรุงและพัฒนางาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงบรรยายความ (Descriptive Research) ซึ่งเป็นการศึกษาค้นหาข้อเท็จจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ประมวลผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม อาศัยข้อมูลจากการหาตัวอย่างเว็บไซต์อื่นๆ และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเพื่อนำมาอธิบายให้เห็นถึงการพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูล (Key informants) กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานราชการประจำ และกลุ่มข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภายในส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านสื่อเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีจำเป็นต้องพัฒนาการประชาสัมพันธ์เพราะการประชาสัมพันธ์นั้นจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร เป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ปัญหาและอุปสรรคของการประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านสื่อเว็บไซต์ คือ บุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปไม่รู้จักชื่อเสียงไม่เห็นคุณค่าของภารกิจหรือประโยชน์ขององค์กรขาดการยอมรับจากประชาชนทั่วไป ไม่ให้ความสนใจขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปการรับข่าวสารที่ไม่ตรงกันขาดข้อเท็จจริงซึ่งทำให้เกิดการขัดขวางหรือต่อต้านองค์กรในเวลาต่อมาปัญหาในการทำความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กรและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเช่นการเปิดเผยข่าวสารหรือกิจกรรมขององค์กรที่ไม่มีความชัดเจน เกิดช่องว่างด้านความรู้ความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ผู้บริหารยังไม่ให้ความสำคัญต่อการใช้สื่อเว็บไซต์เท่ากับการออกประชาสัมพันธ์ด้วยข้าราชการหรือพนักงานโดยตรง อีกทั้งทีมผู้บริหารและพนักงานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับงานด้านประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเว็บไซต์ รวมถึงโครงสร้างขององค์กรยังไม่มีกำหนดให้มีฝ่ายงานประชาสัมพันธ์ ส่วนวิธีการใช้สื่อเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กรมีการใช้สื่อเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภายนอกองค์กร คือประชาชนทั่วไปและผู้ใช้บริการสาธารณะจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีซึ่งส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการจัดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อเว็บไซต์จะช่วยให้องค์กรเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรแนวทางการพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ให้ดียิ่งขึ้นคือการจัดตั้งหน่วยงานประชาสัมพันธ์สื่อเว็บไซต์และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและรูปแบบการนำเสนอใหม่ ๆ

ผลการศึกษา ยังค้นพบ ว่าควรมีการเสนอข้อมูลเนื้อหาสาระที่ตรงกับเอกสารแผ่นพับซึ่งเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์อีกช่องทางหนึ่งโดยสื่อเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ทำหน้าที่เหมือน “แผ่นพับออนไลน์” โดยมีทีมงานที่ดูแลเรื่องการปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย (update) ตลอดเวลา ควรมีการประชาสัมพันธ์โดยการให้ข้อมูลเชิงลึกและสร้างชุมชนบนเว็บไซต์ขององค์กร (Community Web) มีเว็บบอร์ดถามตอบปัญหาโดยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามาตอบคำถามในทันทีพร้อมกับเน้นที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการแต่ละประเภทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีนั้นได้อย่างไร สำหรับแนวคิดในการจัดทำชุมชนบนเว็บไซต์ขององค์กร (Community Web) ควรกำหนดว่าในแต่ละบริการ

จะต้องมีเว็บไซต์และแบ่งออกเป็นหัวเรื่องโดยมีผู้รับผิดชอบคอยตอบปัญหาของแต่ละเว็บไซต์อย่างชัดเจนหากมีการทำงานในลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นอีกหนทางที่จะดึงดูดให้คนเข้าชมเว็บไซต์ได้เพิ่มมากขึ้น การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ๆให้องค์กร โดยใช้เครื่องมือที่มีความเข้ากับยุคสมัยได้ดีในประเด็นนี้ควรจะมีการจัดกิจกรรมอื่นๆ ประกอบการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเว็บไซต์ ด้วยการจัดเหตุการณ์พิเศษซึ่งนับเป็นกิจกรรมทางการประชาสัมพันธ์ (PR Activity) ที่สำคัญควรมีและใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประชาชนเป้าหมายประชาชนทั่วไปและสื่อมวลชนกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการความอยากรู้อยากเห็น ความรู้ความเข้าใจความบันเทิงและอื่นๆจะทำให้เกิดความความพึงพอใจและเกิดความรู้สึกที่ดีได้ง่าย จะรักษาความนิยมบนเว็บไซต์ให้มีความน่าสนใจด้วยวิธีการต่างๆโดยการออกแบบให้สวยงามมีกิจกรรมดึงดูดความสนใจเช่นสร้างห้องสนทนา (chat room) ให้สมัครเป็นสมาชิก อาจมีการมอบรางวัลให้แก่สมาชิกผู้โชคดีอย่างสม่ำเสมอเพื่อกระตุ้นให้มีผู้สมัครสมาชิกเว็บไซต์มากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้การทำเว็บไซต์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ความเคลื่อนไหวและความกระตือรือร้นควรสร้างให้การเข้าสู่เว็บไซต์มีขั้นตอนเพื่ออยากจะทำซ้ำเข้ามาชมอีก การนำเสนอที่มีการจัดลำดับเนื้อหาที่ชัดเจนไม่สับสนเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากจนเกินไปมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่น่าสนใจให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลาทำให้ผู้เข้าชมไม่รู้สึกซ้ำซากจำเจ มีการทำลิงค์กับฐานข้อมูลอื่นๆมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับเว็บไซต์ต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการค้นคว้า มีข้อมูลคำตอบเกี่ยวกับภาพและไฟล์ที่ลูกค้าต้องการและช่วยอำนวยความสะดวก มีการร่วมโหวตหรือแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะ จัดให้มีการประกวดหรือมอบของที่ระลึกต่าง ๆ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาการพัฒนางานประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจุบันการใช้สื่อเว็บไซต์เพื่อการประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรียังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและครอบคลุมพื้นที่เท่าที่ควร เนื่องจากบุคลากรภายในองค์กรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อีกทั้งผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตค่อนข้างน้อย การให้ข้อมูลข่าวสารจึงยังมีข้อจำกัดและไม่ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

จากการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาการประชาสัมพันธ์องค์กรและบริการผ่านสื่อเว็บไซต์ควรมีการพัฒนาให้การนำเสนอบนหน้าเว็บไซต์มีความดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการสนใจอยู่ตลอดเวลาด้วยการพัฒนาการนำเสนอในลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) คือให้ลูกค้าหรือประชาชนทั่วไปสามารถใช้บริการขององค์กรได้ผ่านการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกรวดเร็วประหยัดเวลาและเกิดความประทับใจในบริการโดยไม่เปลี่ยนใจไปใช้บริการกับหน่วยงานใดอีกเลย
2. ด้านการพัฒนาบุคลากรควรมีการพัฒนาบุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องในงานด้านการประชาสัมพันธ์และด้านการจัดทำสื่อเว็บไซต์ให้มีความรู้และสามารถเพิ่มขึ้นด้วยการสนับสนุนให้เข้าร่วมการฝึกอบรมสัมมนาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะได้รับมอบหมายหน้าที่ให้จัดทำประชาสัมพันธ์หรือจัดทำสื่อเว็บไซต์เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนทั้งการประชาสัมพันธ์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย

1. ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำเว็บไซต์ผู้วิจัยเสนอให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ผู้เข้าชมเว็บไซต์สามารถสืบค้นข้อมูลที่น่าสนใจจากฐานข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถรับทราบข่าวสารที่ต้องการได้
2. เทคโนโลยีในการติดตามปริมาณผู้เข้าชมเว็บไซต์ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการติดตามปริมาณผู้เข้าชมเว็บไซต์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสนับสนุนด้านการสร้างความนิยมและทัศนคติของผู้เข้าชมเว็บไซต์ที่มีต่อสื่อเว็บไซต์และองค์กร

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิน นพเกตุ ทำให้ผู้ศึกษาได้ความรู้จากคำแนะนำของอาจารย์ตลอดจนการตรวจแก้ไขให้ถูกต้องและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณบุคคลที่ให้ข้อมูลทุกฝ่ายในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี ตลอดจนเจ้าหน้าที่พนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีทุกฝ่าย ที่ให้การสนับสนุนในการจัดพิมพ์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ของสำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรีเป็นอย่างดีขอขอบคุณ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี ที่ได้พิจารณาอนุมัติงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของผู้ศึกษาในครั้งนี้จนประสบความสำเร็จและหวังว่า จะได้รับความรู้จากการศึกษาค้นคว้าอิสระมาพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสต่อไป ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นายภูศิษฐ์ ศาลา นายภูวนัย ไชยชนะ นางสาวปณณยา เบญจาทิกุล นางรจนา ศรีรัตน์ และนายสมเดช ชันธสม นักศึกษาปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่นแห่งนี้ สุดท้ายนี้ ความสำเร็จของการศึกษาค้นคว้าอิสระของผู้วิจัยขอบอบแด่บิดา มารดา และคณาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาทุกท่าน ที่ได้เป็นกำลังใจให้การสนับสนุนการศึกษาครั้งนี้ จนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ หากมีข้อบกพร่องหรือมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

บรรณานุกรม

- กิดานันท์ มลิทอง. (2539). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปรับปรุงเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ:ภาควิชา
โสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมภูมิกาค. (2526). **หลักการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2534). **ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท**, ในเอกสารการสอนชุดวิชา
การพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-7. หน้า 1-47 (พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมาธิราช.
- ปกรณ ปรียากร.(2538). **ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ในการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ:
สามเจริญพานิช.
- ปิยะ ตัณทวิเชียร. (2555). **สถิติที่น่าสนใจ และผลสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของไทยปี 2011**. ค้นเมื่อ 10
มิถุนายน 2555, จาก <http://www.it24hrs.com/2012/thailand-internet-user-2011/>
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.(2538). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). **การพัฒนาชุมชน จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บากกอกบลิ้ง.
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2541). **การเขียนเพื่อประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช ลภิตนกุล. (2542). **นักประชาสัมพันธ์กับงานประชาสัมพันธ์ในเชิงปฏิบัติยุคสารสนเทศ**.พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิธ ธีระโคตร. (2554). **เว็บไซต์:ทฤษฎีและหลักการ**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุธีร์ นวกุล. (2550).**ครบทุกเรื่อง: อินเทอร์เน็ต &อีเมล**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2541). **108 การประชาสัมพันธ์**.เอเอ็นการพิมพ์.
- Deirdre,B. and Thomas, J.D.Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2003.

การจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่ง ในเขตจังหวัดสระบุรี

Conflict Management in Local Development Plan Preparation of Tambon Administrative Organization
(Anonymous) Saraburi Province

กวนัย ไชยชนะ

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งและแนวทางการจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรีเป็นการศึกษาประเด็นความขัดแย้งที่มุ่งเน้นการสังเคราะห์และวิเคราะห์ปัญหาที่แฝงตัวอยู่ในชุมชน และค้นหาชุดความจริงของวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย โดยมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ความขัดแย้งของชุมชนเป็นปรากฏการณ์ที่มีพลวัต และถูกขับเคลื่อนตลอดเวลาตามบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Interview) คนที่มีความรู้มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา จาก นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ประธานประชาคม คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเกษตรกรตำบล ในตำบลนั้น จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และกำหนดสาเหตุและสถานการณ์เพื่อการศึกษา ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น มาจาก กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เห็นว่ามีความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สาเหตุความขัดแย้งคือ ด้านผลประโยชน์และทรัพยากร ด้านเกี่ยวกับอำนาจ ด้านค่านิยม ด้านบทบาท ด้านวัฒนธรรม ด้านความคิดและอุดมการณ์ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบัน วิธีการจัดการความขัดแย้งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้านชุมชนมักใช้วิธีที่ตนเองได้เปรียบในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ตามทัศนคติที่เห็นว่าเหมาะสม ในการแก้ไขปัญหากับสถานการณ์ ต่าง ๆ วิธีแบบแพ้-ชนะ(win-lose strategy) เป็นวิธีที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ใช้มากที่สุด แต่วิธีการแก้ไขปัญหาคือวิธีที่ดีที่สุดทำให้ทุกฝ่ายสมประโยชน์ นั่นคือวิธีแบบชนะ-ชนะ (win-win strategy) ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ไม่นิยมนำมาใช้ ซึ่งถ้าหากนำข้อมูลจากการศึกษานี้ ด้านบทบาทและคุณสมบัติที่ดีของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้านชุมชนควรจะมาวิเคราะห์ประกอบด้วย พบว่า การประสานงานผู้เกี่ยวข้อง อดทนต่อแรงกดดันมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเสียสละ มีน้ำใจ และมีพฤติกรรมที่ดีมี คุณธรรม คือบทบาทและคุณสมบัติที่ดีของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ที่ชาวบ้านต้องการให้ยึดไว้เป็นหลักในการทำงานบริหารจัดการท้องถิ่น

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, ประชาคม, แผนพัฒนาท้องถิ่น, คุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านชุมชน, ทศพิธราชธรรม

Abstract

The objective of this study is to investigate conflict causes and conflict management in local development plan preparation of a Subdistrict Administration Organization in Saraburi province. be issue conflict education that emphasize syntheticking and analyse a problem that are hiding in the community, and seek truth group of the way solves the conflict like, locality Thai culture ,by have the

assumption at the beginning that, the conflict of the community is the phenomenon that has the dynamic , and touch propel all the time follow confiscate of Thai social that modify to go to, Focus Interview is used to collect data from 42 people who have knowledge and experiences in solving the problems for a Subdistrict Administration Organization in Saraburi province. Semi-structured Interview and Unstructured Interview are used as research instruments. Results found that conflict causes of local development plan preparation derive from interest and resource conflict, authority conflict, value conflict, role conflict, cultural conflict, idea and ideal conflict. To deal with current conflict, most participants use a method that supports their own interest and based on their own attitude, that is Win-lose strategy, a mostly common method to resolve the conflict. However, win-win strategy, which satisfies both parties' satisfactions, is not popular to resolve the conflict. According to the study, it is found that coordination among related people, patience to pressure, self-confidence, self-sacrifice, generousness and moral conduct are crucial roles and good attributes of local administrators required by the local people as basics to perform public tasks.

Keywords: Conflict management, Local development plan, Good local administrator village leader, Tospitrachtham (the tenfold code of the king)

บทนำ

บนกระแสหลักของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่มีชาวบ้าน ภาครัฐ หรือแม้แต่ภาคเอกชน เป็นเครือข่ายพัฒนาท้องถิ่น ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนวาทกรรมหลักของกระแสการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เริ่มจากการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม โดยการปรับแนวคิด ที่เน้นความมั่นคง จากชุมชนของตนเป็นหลักก่อน(ประเวศ วะสี อ้างถึงในอัญชลี จุฬาภินันท์และสุรางคณา ณ นคร. 2546: 2) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของคนไทยย่อมต้องปะทะกับความแตกต่างในบริบทไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของผลประโยชน์ วัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองในลักษณะการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปให้ท้องถิ่นดำเนินการเอง ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในระบอบประชาธิปไตย(ลิขิต อธิวาทินอ้างถึงในสัมฤทธิ์ เสี่ยงประสิทธิ์, 2550: 1) การปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชนมีลักษณะประการหนึ่ง คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม(ธัชพลประจักษ์จิตต์, 2542: 1) การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการเพื่อให้มองเห็นภาพรวมของปัญหาและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ปรากฏตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ขั้นตอนดำเนินการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน พบว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในด้านวิถีคิด ความเห็นของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน มีการรับรู้และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน การติดต่อสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน อันมาจากความแตกต่างทางการศึกษา ผลประโยชน์ขัดกัน ความรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรมในการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนั้นยังพบว่ามี ความขัดแย้งระหว่าง กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีอิทธิพล ไม่สามารถหาข้อยุติให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐและระหว่างชุมชนกับชุมชนมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุด

ประเด็นปัญหาที่ศึกษา

การศึกษาประเด็นความขัดแย้งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการสังเคราะห์และวิเคราะห์ปัญหาที่แฝงตัวอยู่ในชุมชน และค้นหาชุดความจริงของวิธีการแก้ไขปัญหความขัดแย้งแบบวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย โดยมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ความขัดแย้งของหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของอบต. ซึ่งเปรียบเสมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เป็นปรากฏการณ์ที่มีไหลเลื่อนถ่ายเทไปมาและถูกขับเคลื่อนไหลตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของมิเชล ฟูกูต์ และผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์ (2544) ในการวิเคราะห์ชนิดของปัญหาที่เกี่ยวข้อง

1) ศึกษาสาเหตุความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี ในปัญหาที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1.1 ด้านผลประโยชน์และทรัพยากร 1.2 ด้านเกี่ยวกับอำนาจ 1.3 ด้านค่านิยม 1.4 ด้านบทบาท 1.5 ด้านวัฒนธรรมและ 1.6 ด้านความคิดและอุดมการณ์

2) ศึกษาแนวทางจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์ของการศึกษาศึกษา

1. เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี

2. เพื่อหาแนวทางจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาการจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี เป็นการศึกษาที่อิงการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของอบต. เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตำบลแห่งหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจถึงวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้หลายแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งสำหรับอธิบายเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้บริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมไทยที่มีความสลับซับซ้อน หลากหลายขึ้นเนื่องมาจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์วาทกรรม และวาทกรรมกับอำนาจ ตามกรอบแนวคิดของฟูกูต์

เพื่อค้นหาปรากฏการณ์ของการต่อรอง ช่วงชิงอำนาจของวาทกรรมที่แสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มผู้เรียกร้อง โดยการศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้

1. กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูกูต์ ในเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม และวาทกรรมกับอำนาจ (Foucault. 1978) มาเป็นแนวทางในการอธิบายให้เห็นถึงฐานะการเป็นวาทกรรมความสัมพันธ์กับอำนาจ ซึ่งสามารถกล่าวโดยรวม วาทกรรมคือการผลิตความรู้หรือการนิยามความรู้บางอย่างขึ้นมาเพื่อให้มีอำนาจในการกำหนดความจริง นำมาใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของอบต. ระหว่างนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น กับชาวบ้านบางกลุ่มในฐานะผู้เรียกร้องจึงเป็นการต่อสู้ที่อยู่บนรากฐานของความไม่เท่าเทียมกัน และนั่น จึงกลายเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เรียกร้องลุกขึ้นมาใช้แนวทางอารยะขัดขืนในการต่อรองกับอำนาจเพื่อสร้างวาทกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามนิยามของชาวบ้านที่ต้องการผลักดันให้สังคมและรัฐยอมรับและให้ความสำคัญกับชุด

วาทกรรมย่อยของตน คือให้คนที่ได้รับรู้ถึงการกระทำของกลุ่มตนให้เกิดสำนึกให้ที่แตกต่างไปจากเดิม เห็นพ้องกับแนวคิดที่กลุ่มผู้เรียกร้องยึดถืออยู่

2. กรอบแนวคิดเรื่องยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งที่อิงแนวคิดทางตะวันตกที่นำการแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบแพ้-ชนะ (win-lose strategy) แบบแพ้-แพ้ (lose-lose strategy) และแบบชนะ-ชนะ (win-win strategy) (Fisher & Ury, 1999; Robison, 1996; Hacker & Wilmot, 1995; Fisher, Kopelman & Schneider, 1994) โดยการบูรณาการแนวความคิดให้สอดคล้องวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบไทยๆ เป็นแนวทางในการค้นหาข้อเท็จจริงในประเด็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของอบต.

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มแบบไม่เจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์โดยการสัมภาษณ์ประชาชนของหมู่บ้านที่ทราบปัญหาของความขัดแย้งเป็นกลุ่มแบบไม่เจาะจง จำนวน 7 หมู่บ้าน ๆ ละ 5-7 คน โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษาประเด็นสาเหตุความขัดแย้งและวิธีการปัญหาความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนมิถุนายน 2555 ถึงกันยายน 2555 โดยติดต่อประสานงานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อขออนุเคราะห์ และนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์ทุกครั้งมีการใช้แถบบันทึกเสียง การจดบันทึกควบคู่กันไป ผู้ศึกษาเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ (Descriptive Analysis) บนกรอบแนวคิดยึดการตอบกับอำนาจเพื่อสร้างวาทกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ต้องการผลักดันให้สังคมและรัฐยอมรับและให้ความเป็นธรรมแก้ปัญหาความต้องการของกลุ่มชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่ได้รับความยุติธรรม โดยใช้แนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ ในเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจกับวาทกรรม (Foucault, 1978) ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากข้อมูลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รายงานการประชุมของประชาคมหมู่บ้าน มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อตอบปัญหาวิจัย โดยนำผลการศึกษามาอธิบายปรากฏการณ์ องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การจัดการความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล” และสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า สาเหตุของความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมุติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี มาจากกลุ่มเป้าหมายมีสาเหตุความขัดแย้ง 6 ด้าน คือ

1. ด้านผลประโยชน์และทรัพยากร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาคลายเป็นประเด็นความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะในส่วนของหน่วยงานอบต.เอง คือ 1) การซื้อสิทธิขายเสียง 2) ชาวบ้านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนการทำงานของ อบต.ว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และ 3) หน่วยงานต่างๆ ขอรับการสนับสนุนจากอบต.แต่ไม่ได้รับความช่วยเหลือเนื่องจากอบต.มีทรัพยากรจำกัด จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง ดังนี้

1.1 ทำให้กลุ่มมองว่าเป็นองค์กรที่มีการทุจริตคอร์รัปชันจากประชาชนไม่ยอมทำงานยุ่งเกี่ยวกับ อบต. ในปัจจุบัน ปัญหาทุจริตในการเลือกตั้ง มักเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากเพราะการซื้อเสียง การเล่นพรรคเล่นพวก ที่ตัวชาวบ้านเองยินดีและเต็มใจที่จะเลือกพรรคพวก และผู้มีพระคุณ กลายเป็นอำนาจที่กำหนดชุดความจริงหลักให้กับสังคมนั้นๆ ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การเลือกตั้งโอกาสที่จะได้ผู้ที่เป็นตัวแทนชาวบ้านที่ต้องการสร้างประโยชน์ให้ส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นเรื่องที่ทั้งรัฐและชาวบ้านต้องร่วมกันแก้ไขต่อไป

1.2 เกิดกระบวนการตรวจสอบการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของอบต. ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า ปัจจุบันก็มีหน่วยงานหลายแห่งคอยตรวจสอบการทำงานของอบต. เช่น สตง. ปชช. NGO. ทำให้การทุจริตมี

แนวโน้มลดน้อยลง ถ้าชาวบ้านมีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของอบต.มากขึ้น เช่น การจัดสรรงบประมาณ ทำโครงการฯ ขึ้นตอนการจัดจ้าง โครงการต่าง ๆ ก็จะมีกลุ่มชาวบ้านเป็นหน่วยตรวจสอบว่ามีการประชุมประชาพิจารณ์หรือไม่ ถ้าตัวนี้เป็นกฎออกมา อบต. ก็จะทุจริตน้อยลง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับระบบการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของกันและกันเองจึงเป็นสังคมที่ถูกขับเคลื่อนด้วยระบบที่เป็นอำนาจแฝง ที่ซ่อนเร้นไปด้วยการสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันเองตามแนวคิดของมิเชล ฟูกูต์ ในเรื่องของการสอดส่องตรวจสอบ(surveillance) (Foucault,1979)

2. ด้านเกี่ยวกับอำนาจ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้ง คือ 1) ชาวบ้านมีความไม่พอใจการจัดสรรงบประมาณโครงการต่าง ๆ ให้พวกพ้อง แม้ผู้บริหารท้องถิ่นจะจัดสรรตามนโยบายแก้ไข ปัญหาของประชาชนเร่งด่วน แต่ในทางปฏิบัติยังใช้การจัดสรรให้กลุ่มผลประโยชน์เพื่อฐานเสียงของตน จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากงบประมาณเป็นทรัพยากรสำคัญที่ทำให้การทำงานสำเร็จ ขณะงบประมาณมีจำกัด พร้อมๆ กับการต่อรองทางอำนาจ เพื่อให้ชุดความจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสร้างถนน การอนุมัติงบประมาณต่าง ๆ เป็นไปตามนิยามที่แต่ละฝ่ายต้องการ ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การช่วงชิงการสร้างความจริงให้ชุดความจริงของตนกลายเป็นชุดความจริงหลักและได้รับการสถาปนาจึงเกิดขึ้นระหว่าง อบต. กลุ่มผู้นำทางความคิดและชาวบ้านเอง

3. ด้านค่านิยม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้ง คือ 1) คนรุ่นใหม่ที่มีพฤติกรรมไม่เป็นไปตามวาทกรรมกระแสหลักหรือบรรทัดฐานหลักในสังคม เช่น พฤติกรรมเลียนแบบต่างชาติของวัยรุ่น มีเพศสัมพันธ์ไม่เหมาะสม คนที่มีพฤติกรรมที่ผิดแผกเหล่านั้น ถูกมองว่าเป็นพวกชายขอบ และด้อยคุณค่าลงไป ทำให้พวกวัยรุ่นเหล่านี้รู้สึกว่าการไม่เห็นความสำคัญ ไม่คบหาและร่วมประชุมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง คือ วัยรุ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโสกว่า ปรากฏการณ์นี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่าคนรุ่นหนุ่มสาวย้ายถิ่นฐานมาขายแรงงานในเมือง ถอดทิ้งผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนไว้ในหมู่บ้าน ต้องอาศัยเพื่อนบ้าน หรือคนในหมู่บ้านดูแล ทำให้เกิดปัญหาสังคมดังกล่าว ซึ่งในที่สุดผู้บริหารท้องถิ่นและเพื่อนบ้าน ก็ต้องเป็นผู้ช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมชายขอบเหล่านี้ให้กลับเข้ามาอยู่ร่วมในสังคมใช้ชีวิตตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับอัญชลี จุฬาภิมพ์พันธุ์และสุรางคณา ณ นคร (2546: 79) กล่าวว่า ค่านิยมในเรื่องการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับหมู่บ้านชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาจากวัฒนธรรมไทย และได้รับการต่อยอดจากการใช้ชีวิตร่วมอยู่ในชุมชนเดียวกัน

4. ด้านบทบาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้งคือ 1) บางหมู่บ้านยังไม่มีหอกระจายข่าว หรือมีแต่ใช้งานไม่ได้ตามปกติ ได้กลายเป็นวาทกรรมหลักที่ได้ผ่านกระบวนการยอมรับอย่างชอบธรรมบนการอ้างอิงผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม การใช้อำนาจในการต่อรองอัตลักษณ์ใหม่และสร้างความหมายใหม่ให้กับชุมชน ชาวบ้านบางหมู่บ้านอาจมีการสร้างใหม่ของชุดความจริงย่อยของตนโดยให้ความหมายการไม่เข้าร่วมการประชุมว่าเกิดจากไม่มีหอกระจายข่าว ทำให้ไม่ได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง 2) ความไม่ชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภา อบต. จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง ดังนี้ 1) การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ลักษณะความขัดแย้งเกิดจากการเข้าใจข้อมูล ข่าวสารคลาดเคลื่อน ไม่ถูกต้อง อาจเนื่องมาจากการใช้สื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพ หรือจากการส่งข่าวสารต่อเนื่องกันหลายต่อ จึงทำให้เนื้อหาของข้อความที่ต้องการสื่อ ถูกบิดเบือนหรือคลาดเคลื่อน ไปจากข้อเท็จจริง ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าร่วมประชุมหรือกิจกรรมได้ อาจเป็นความผิดขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) ประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้ง เรื่องความไม่ชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ของอบต. มีความไม่ชัดเจน มิเชล ฟูกูต์ (1980) ได้อธิบายว่า กฎ ระเบียบและการปฏิบัติตนตามแนวทางที่สังคมได้กำหนดไว้ให้เป็นตัวแทนของการใช้อำนาจแบบแอบแฝง สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ระบบ กฎเกณฑ์ และระเบียบการต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นจากวาทกรรมหลักจะเป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ และควบคุมความเป็นไปของชุดความจริงต่าง ๆ ให้ดำเนินไปตามนโยบายหรือชุดความจริงหลัก ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า ความรู้สึกที่ว่า อบต. มีความห่างเหินจากชาวบ้านก็เป็นผลกระทบที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5. ด้านวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้ง คือ 1) ชาวบ้านเป็นหนี้สินมากขึ้นว่าทบทวนการพัฒนาที่เน้นวัตถุนิยมและผลประโยชน์ต่าง ๆ รอบตัว ประเด็นความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับปัจเจกเมื่อบุคคลต้องการมีรายได้ถูกดึงดูดเข้าสู่วงจรผลประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องยอมสละในเรื่องคุณภาพชีวิต เช่น ความเป็นอยู่ที่ไม่ได้มาตรฐานเปรียบได้กับว่าทบทวนการสร้างชุดความจริงที่ชาวบ้านต้องต่อรองกับตัวเองระหว่างการได้มาซึ่งรายได้และการสูญเสียสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่มีคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง คือ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่เลียนแบบคนเมือง เช่น การใช้จากฟุ่มเฟือย การสร้างบ้านหลังใหญ่ การซื้อรถยนต์หลาย ๆ คัน ฯลฯ ทำให้อุปนิสัย วิถีชีวิตของคนชนบทเปลี่ยนไปต้องพยายามหาเงินทรัพย์สินให้ได้มากมาย วาทกรรมการขอความร่วมมือต่างๆ จึงมักมีการต่อรองทางอำนาจเพื่อให้ชุดความจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าตอบแทนแลกเปลี่ยนกันหรืออ้างไม่มีเวลาไปเข้าร่วมประชุมประชาคมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือร่วมแสดงความคิดเห็นในนโยบายต่างๆ ของรัฐ เมื่อนโยบายการบริหารบางอย่างได้ถูกนำไปปฏิบัติและเมื่อชาวบ้านเริ่มได้สัมผัสกับผลกระทบของนโยบายนั้นๆ จึงเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของอบต.มากขึ้น ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การช่วงชิงการสร้างความหมายให้ชุดความจริงของตนกลายเป็นชุดความจริงหลักและได้รับการสถาปนาจึงเกิดขึ้นระหว่าง อบต.กับชาวบ้าน

6. ด้านความคิดและอุดมการณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าประเด็นที่ทำให้เกิดสาเหตุความขัดแย้ง คือ 1) ชาวบ้านบางกลุ่มคิดว่ามีกลุ่มผลประโยชน์นอกพื้นที่เข้ามาแทรกแซงการทำงานของอบต. ในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยไม่ฟังเสียงของชาวบ้านกลุ่มย่อยๆ จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากสาเหตุความขัดแย้ง คือ การทำงานที่มีความคิดต่างกัน ขัดแย้งกัน ไม่มีความสามัคคี แยกแยะเป็นฝ่ายต่อต้าน ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือ แข่งขันแย่งชิงอำนาจกัน ให้ร้ายกันทางการเมือง วาทกรรมการปกครองที่ยึดหลัก “เสียงส่วนมาก” เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุดว่าทบทวนการก่อสร้างโรงงานตามแนวคิดตามวาทกรรมหลักที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยกลุ่มคนจำนวนน้อยเพียงบางกลุ่มที่อ้างความชอบธรรมจากเสียงส่วนมากหรือจากประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานในอดีต จนชาวบ้าน หรือแม้กระทั่งสมาชิกอบต.เองก็เกิดความเคยชินกับวาทกรรมหลักและวัฒนธรรมการทำงานที่ถูกควบคุมไว้ด้วยกลุ่มผู้มีอำนาจ เมื่อนั้นเสถียรภาพความมั่นคงที่แท้จริงของชาวบ้านก็อาจถูกบดบังด้วยการกระทำที่ไม่ถูกทำนองคลองธรรมแต่กลับได้รับการสถาปนาให้เป็นที่ยอมรับว่าสิ่งที่กระทำอยู่คือพฤติกรรมที่ชอบธรรม และกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น การคอร์รัปชันนั่นเอง ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่าอบต.อยู่ในสภาพที่ถูกจับตามองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากชาวบ้านว่าการดำเนินการเอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มอิทธิพลนอกพื้นที่ และถูกเป็นจำเลยเปรียบเหมือนแพะรับบาปของสังคม

จากการศึกษา พบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสมมติแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสระบุรี มาจากกลุ่มเป้าหมายมีสามารถสรุปได้ดังนี้

วิธีการแก้ไขปัญหาคือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ที่พบบ่อยครั้ง คือ แบบ แพ้-ชนะ และนิยมใช้มากที่สุดวิธีชี้แจงให้ทราบแต่ไม่ตอบสนองตามที่ผู้เรียกร้องคาดหวังอยากได้ และวางตัวเฉย เป็นกลางไม่ข้องเกี่ยวกับ เรื่องความขัดแย้งในหมู่บ้าน เช่น เรื่องการไม่โปร่งใสในการใช้จ่ายเงินของหมู่บ้าน การจัดการบริหารกิจการประปาหมู่บ้านบางแห่ง การจัดการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีการจัดลำดับโครงการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจนจากหมู่บ้าน ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของวัฒนธรรมไทยมักหลีกเลี่ยงการปะทะกัน ไม่ชอบทำให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียหน้า ชุดความจริงย่อย ๆ การเผชิญหน้ากันมักคลุมเครือไม่ชัดเจนเพื่อรักษาหน้าอีกฝ่ายไว้ ส่วนบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านชุมชน วัฒนธรรมการตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณปรากฏอยู่ในสังคมแห่งนี้ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเรื่องนี้เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นผู้นำท้องถิ่นอยู่ ผู้นำได้ช่วยครอบครัวยุติความไม่สงบ และผู้นำช่วยงานศพงานบวช งานแต่งงาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากสังคมชนบทที่มีการพึ่งพาอาศัยกันจึงเกิดการตอบแทนซึ่งกันและกัน เช่นการไปช่วยงานบุญโดยไม่ต้องการค่าตอบแทน ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การจะห้ามไม่ให้ผู้นำท้องถิ่นไปช่วยเหลือประชาชนไม่สามารถกระทำได้ ผู้นำท้องถิ่นควรแสดงความจริงใจและดูแลทุกข์สุขของประชาชนอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน ลักษณะที่ดีของผู้นำ พบว่า การประสานงานผู้เกี่ยวข้อง การให้ความรู้ การให้คำปรึกษาแนะนำและชี้แจง ส่วนใหญ่ให้

ความสำคัญของลักษณะอดทนต่อแรงกดดันมีความเชื่อมั่น ในตนเองอยู่ในเกณฑ์ที่เป็นคนดีมากกว่าเสียตามหลัก ทศพิธราชธรรม

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากผลของการศึกษาครั้งนี้ สรุปได้ว่า

1. ประเด็นสาเหตุความขัดแย้ง คือ ผลประโยชน์แอบแฝงกับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ มากที่สุดรองลงมา คือการจัดสรรงบประมาณโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายแก้ไขปัญหของประชาชนเร่งด่วน แต่ในทางปฏิบัติยังใช้การจัดสรรเพื่อเอื้อกลุ่มผลประโยชน์ของตนผลประโยชน์คือวาทกรรมหลักในตำบลแห่งนี้ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์และควบคุมชุดความจริงหลักในเรื่องของผลประโยชน์ก็คือ อบต.เอง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่ว่ากรอบ แบ่งสรรงบประมาณพัฒนา และการจัดระเบียบ กฎเกณฑ์ให้กับวาทกรรมรองต่าง ๆ ในการกำหนดการพัฒนาของหมู่บ้านรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ในตำบลแห่งนี้ โดยภาพรวมแล้ว อบต.เปรียบเสมือนผู้ที่มีอำนาจกำหนดคุณภาพชีวิตและดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ถูกสะท้อนภาพออกมาจากความคิดในหลายแง่มุมของสมาชิกในชุมชน อบต.ได้สร้างชุดความจริงของอบต.ผ่านกาลเวลา ธรรมเนียมปฏิบัติจนได้รับการผ่านการยอมรับจากชุมชนให้ได้รับความชอบธรรม และในที่สุดได้สถาปนาเป็นเสถียรภาพของชุมชนในวงกว้างการพัฒนาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของชาวบ้านอาจแยกแยะได้เป็นสองส่วนหลักคือหนึ่งทางด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น อำนาจความสะดวกให้ประชาชนในการประกอบอาชีพ สร้างงานและสร้างรายได้ให้ชุมชน จากแนวความคิดที่ว่าเมื่อเศรษฐกิจเข้มแข็งชุมชนก็จะเข้มแข็งตามไปเป็นธรรมชาติ และสองทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ซึ่งมองได้ว่าเป็นผลพวงที่ตามมาจากการแปรเปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนให้สามารถรองรับการขยายความเจริญทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับความสะดวกสบายจากความเจริญทางด้านวัตถุ เช่น ถนน สะพาน ประปา และไฟฟ้า ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่าสำหรับนายกอบต.แห่งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการออกไปรับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน เป็นแนวทางที่สำคัญไปสู่การจัดสรรงบประมาณ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม แก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง ตรงกับความต้องการ

2. การจัดการความขัดแย้ง ใช้วิธีการที่ตนเองได้เปรียบในการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง ตามทัศนคติที่เห็นว่าเหมาะสม วิธีแบบแพ้-ชนะ(lose-win strategy) ใช้มากที่สุด เป็นวิธีที่ผู้นำได้เปรียบเพราะมีอำนาจของมวลชนอยู่ในมือจึงเป็นฝ่ายชนะ ส่วนฝ่ายเรียกร้องเปรียบเสมือนฝ่ายที่แพ้เพราะไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ฝ่ายตนเองเรียกร้องคาดหวัง แต่วิธีการแก้ไขปัญหความขัดแย้งที่ดีที่สุดทำให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ คือ วิธีแบบชนะ-ชนะ(win-win strategy) นำมาใช้ไม่บ่อยครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ อัญชลี จุฬาภิมพ์พันธุ์และสุรางคณา ณ นคร(2546: จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำชุมชนกับการแก้ไขปัญหความขัดแย้งในชุมชน ผลที่ได้จากการวิจัย ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มาจากการสนับสนุนจากนักการเมืองซึ่งคาดหวังว่าจะได้ประโยชน์จากฐานเสียงมากกว่าจะต้องการผู้นำชุมชนที่พัฒนาความเจริญของชุมชนอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหความขัดแย้งจึงนิยมการใช้อำนาจที่มีอยู่ ซึ่งได้มาจากมวลชน การจัดการปัญหาจึงนิยมใช้วิธีที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมโดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นวิธีที่ จะได้ประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่กับทุกฝ่าย ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหความขัดแย้งโดยทั่วไปแล้วมักอิงแนวคิดทางตะวันตกที่นำการแก้ปัญหด้วยวิธีการแบบแพ้-ชนะ(win-lose strategy) แบบแพ้-แพ้(lose-lose strategy) และ แบบชนะ-ชนะ(win-win strategy) (Fisher &Ury, 1999; Robison, 1996; Hacker & Wilmot. 1995; Fisher,Kopelman, &Schneider, 1994)[4] โดยนำมาบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมและสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

สำหรับผู้ศึกษามีความมุ่งหวังใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่าลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่นโดยเฉพาะ ด้านอำนาจภายใต้ กฎหมาย มีความสำคัญมากกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นควรจะใช้อำนาจที่ตนเองมีอย่างถูกต้อง เหมาะสม อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายไม่เอื้อผลประโยชน์ให้พวกพ้องเพื่อรักษาฐานเสียงการเลือกตั้งของตน
2. จากการศึกษาพบว่าประชาชนให้ความเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาโดยวิธีสันติวิธีเป็นแนวทางที่ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าประชาชนยินดีให้ใช้เสียงส่วนใหญ่ตามหลักการแบบประชาธิปไตย ตัดสินใจหาข้อยุติความขัดแย้ง ดังนั้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ควรแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ กรณีต่าง ๆ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น กำหนดให้มีแนวทางพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนการนำไปสู่การปฏิบัติ และติดตามและประเมินผลไว้อย่างชัดเจน
3. จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารตามแบบไทยๆ ในประเด็นความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และต้องอาศัยความระมัดระวังอย่างมาก เนื่องจากการให้ความหมายชุดความจริงของผู้กล่าวหาอาจมีความเข้าใจที่แตกต่างอันมีสาเหตุจากการตีความของผู้ฟังที่มีพื้นฐานและกรอบการอ้างอิงการรับรู้แตกต่างกัน ดังเช่นประเด็นความขัดแย้งในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นสถานการณ์ที่สามารถอธิบายถึงแก่นแท้ของความขัดแย้งที่มีสาเหตุจากการสื่อสารได้ค่อนข้างดี ดังนั้น ผู้ศึกษาคาดหวังว่า อบต. ควรประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงประชาชนด้วยการผ่านสื่อต่าง ๆ ทุกรูปแบบ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานจากการศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของบุคคลหลายท่าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ คณบดีวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิน นพเกตุ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำตรวจทาน และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของการศึกษานี้ด้วยความเอาใจใส่ที่ตลอดมา ผู้ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในโครงการปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ให้สามารถนำมาใช้ประกอบในการจัดทำการศึกษาฉบับนี้ นอกจากนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ คุณหลงมา งามสมชน คุณดรณี นุ่มรอด คุณครูณวิวรรณ์ ไชยชนะ ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการจัดทำศึกษาครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบการศึกษาอิสระทุกท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลามาสอบการศึกษาอิสระ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณนายภูศิษฐ์ ศาลานายวีรวัฒน์ โมราบุตร นางสาวปณณิกา เบญจาทิกุลนางรจนา ศรีภูวัฒน์และนายสมเดช ชันธสม นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่นวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยขอนแก่นที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูลแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและให้กำลังใจในการศึกษาค้นคว้าตลอดมา ขอขอบพระคุณกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ได้รับเริ่มจัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น และผู้บริหารท้องถิ่นที่ได้จัดสรรงบประมาณในการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองส่วนท้องถิ่น และขอขอบคุณรองผู้อำนวยการภูวดล ไชยชนะ ที่ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำรายงานจากการศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระฉบับนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงได้จากการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาขอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ คุณพ่อสถาพรไชยชนะ บิดา และคุณแม่ชวนชื่นไชยชนะมารดา ผู้ให้กำเนิด และครูอาจารย์ที่ได้อบรมบ่มนิสัยสั่งสอนให้ความรู้อันเป็นรากฐานการศึกษาแก่ผู้ศึกษา เพื่อสร้างสรรค์งานการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษาและส่งผลให้ผู้ศึกษาประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

บรรณานุกรม

- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม(แปลและเรียบเรียง).** ขอนแก่น:โรงพิมพ์ศิริกัญท์.
- สมบัติ สีนื่อนาม. (2555). **คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้บริหารท้องถิ่นตามหลักทศพิธราชธรรมและหลักการบริหารยุคโลกาภิวัตน์ ในทัศนะของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กรณีศึกษาเฉพาะ ในเขตเทศบาลตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (รายงานผลการวิจัย).** กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัญชลี จุฬาภิมพ์พันธุ์และสุรางคณา ณ นคร. (2546). **การบริหารจัดการความขัดแย้งในประเด็นต่าง ๆ ของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน. โครงการการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง (รายงานผลการวิจัย).** นนทบุรี:คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อัมภาวรงค์สมุทรไพศาล. (2551). **บทบาทผู้นำชุมชนกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน:กรณีศึกษาเทศบาลนครสมุทรปราการ (รายงานผลการวิจัย).** ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Foucault. M. (1979). **Discipline and punish: The birth of the prison** (A. Sheridan. Trans.).NewYork: Vintage.
- Hocker.L.J. and Wilmot.W.W.(1995). **Intetpersonal Conflict** (4th ed). USA: Wm.C.Brown Communications.